

วารสารทางวิชาการ

นาฟ้าศิริปริทรรศน์

Academic Journal Nalakiri Parithat [AJNP]

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566 Vol. 1, No. 3 September - December 2023

ISSN: XXXX-XXXX [Online]

AJNP

2566-2023

✉ mongkholkkan1977@gmail.com

☎ 082 996 7963, 064 442 4598

🌐 <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/AJNP>

วารสารทางวิชาการนาฬาคีรีปริทรรศน์

Academic Journal Nalakiri Parithat (AJNP)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 [กันยายน-ธันวาคม 2566]

Vol. 1 No. 3 [September-December 2023]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสตร์ และศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารทางวิชาการนาฬาคีรีปริทรรศน์

วัดอังกัญโคกบรรเลง หมู่ 10 ตำบลบุฤาษี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์ 092-996-7963 อีเมล nalakiri197@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระพรหมวชิรโมลี

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชวิมลโมลี, ผศ.ดร.

พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.

พระโสภณรัตน์บัณฑิต, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤต ศรียะอาจ

พระครูสิริรัตนบัณฑิต, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, กรรมการมหาเถรสมาคม

ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 11

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ศูนย์อาเซียนศึกษา

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม

รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์

รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์

บรรณาธิการ

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, รศ.ดร.

บรรณาธิการผู้ช่วย

พระมหาขยงยุทธ จิตธมโม, ดร.

พระจาดุรงค์ อาจารย์สุโก, ดร.

ดร.พูนศักดิ์ กมล

กองบรรณาธิการ

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโต, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน

รองศาสตราจารย์ ดร.เจือง อิหัง

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอีสาน

ดร.ประชัน ชะชิกุล.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอีสาน

ผู้จัดการวารสารและประสานงาน

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วัดอังกัญโคกบรรเลง เลขที่ 129 หมู่ที่ 10 บ้านโคกบรรเลง ตำบลบุฤาษี อำเภอเมืองสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ 36000 โทรศัพท์ 092-996-7963, 065-063-8090, 064-442-4698

บทบรรณาธิการ

วารสารทางวิชาการนาครีปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 [พฤษภาคม – สิงหาคม 2566] เป็นฉบับแรกเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาวารสาร ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความรอบคอบเพื่อพิจารณา ทั้งในเรื่องคุณภาพที่ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบอย่างละเอียดรอบคอบ และทางด้านปริมาณก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีบทความจำนวน 4 เรื่องดังนี้

บทความวิชาการ มีดังนี้ 1) แนวคิดเรื่องอรรถปริวรรตศาสตร์ เขียนโดย พระวรวิทย์ วิสุทธิเมธี (โอทอง),มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, 2) การตีความในพุทธปรัชญาเถรวาท เขียนโดย พูนศักดิ์ กมล,พระวรวิทย์ วิสุทธิเมธี (โอทอง) วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา 3) หลักการตีความในคัมภีร์เนติปกรณ์ เขียนโดย พระครูภาวนาวัฒน์บัณฑิต วิ. (มันจะนา),ธรรมสถานมูลนิธิพุทธมหาเมตตา 4) แนวคิดเรื่องครูทในพุทธปรัชญาเถรวาท เขียนโดย พระวรวิทย์ วิสุทธิเมธี (โอทอง),พูนศักดิ์ กมล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
1 แนวคิดเรื่องอรรถปริวรรตศาสตร์ THE CONCEPT OF HERMENEUTICS พระวรุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง)	1
2 การตีความในพุทธปรัชญาเถรวาท INTERPRETATION IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY พูนศักดิ์ กมล, พระวรุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง)	17
3 หลักการตีความในคัมภีร์เนตติปกรณ์ PRINCIPLES OF INTERPRETATION IN THE NETTIPAKARAN SCRIPTURES พระครูภาวนาวัฒน์บัณฑิต วิ. (มันจะนา),	29
4 แนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท THE CONCEPT OF GARUDA IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY พระวรุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง), พูนศักดิ์ กมล	43

แนวคิดเรื่องอรรถปริวรรตศาสตร์ THE CONCEPT OF HERMENEUTICS

พระวรวุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง)

PhraWorawut Wisutthimethi (Othong), Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, PhraNakhonSiAyutthaya

Corresponding author, e-mail: warawut19952538@G-mail.com,

บทคัดย่อ

เมื่อมนุษย์รู้จักใช้ภาษาเพื่อติดต่อสื่อสารข้อคิดกัน การตีความภาษานั้นย่อมเกิดขึ้นตามมา เพียงแต่ว่าในช่วงแรกของมนุษย์นั้น ยังไม่มีรูปแบบหรือวิธีการตีความที่เป็นระบบ และเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังเช่นในยุคปัจจุบัน มนุษย์เรายังสามารถใช้ภาษาสื่อความหมาย ให้เป็นที่เข้าใจกันและกัน ตรงกันจนเกิดความเคยชิน จึงไม่รู้สึกรู้ว่าต้องมีการตีความมากมายอีกต่อไป แต่ว่าหากมีการเข้าใจความหมายผิดไปจากที่สื่อสารแล้ว อาจจะยังไม่โทษว่าเรื่องนั้นผิดหรือถูก อาจจะเป็นการตีความที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม แต่ว่าก็ให้อธิบายว่าเป็นเพียงการฟังผิดเท่านั้น ในกาลต่อมาเมื่อมีการเข้าใจผิดเพี้ยนไปมากขึ้น ระหว่างผู้ที่สื่อความกับผู้รับสื่อ เนื่องมาจากการใช้ภาษาดังกล่าว จึงมีความเห็นร่วมกันว่า เป็นเพราะภาษาที่ใช้สื่อสารนั้นอาจจะบกพร่อง จึงไม่สื่อความหมายให้ตรงกับความจริง และเริ่มให้ความสำคัญกับภาษามากยิ่งขึ้นอีกด้วย เป็นจุดที่เริ่มต้นของการค้นหาแนวคิด และค้นหาวิธีการใช้ภาษาให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น เพื่อใช้ในการตีความจึงได้เริ่มก่อตัวขึ้นมา และได้พัฒนาการมาเป็นลำดับ

การตีความแนวตะวันตกนั้น มีพัฒนาการมาตั้งแต่ยุคสมัยที่รุ่งเรือง ของปรัชญากรีกยุคสมัยโบราณ โดยได้มีพื้นฐานแนวคิดมาจาก คุณลักษณะของเทพเฮอร์เมส หรือเทพเมอร์คิวรี ถือว่าเป็นเทพเจ้ากรีกยุคโบราณ มีความเชื่อกันมาว่า ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์โลก โดยนำสาสน์มาจากพระเป็นเจ้า เพื่อนำมาบอกแก่มวลมนุษย์ทั้งหลาย หรือได้มาจากเทพเฮอร์เมส เทพทริสมะจิตุส คือผู้เป็นตำนานของชาวอียิปต์ในยุคโบราณ ที่ได้มีการกล่าวถึงปราชญ์ผู้วิเศษ ซึ่งทำหน้าที่เปิดเผยความรู้แก่มวลมนุษย์ทั้งหลาย จากร่องรอยความเชื่อเหล่านี้ได้มีการพัฒนาแนวคิด ต่อเนื่องมาโดยลำดับ จนกระทั่งได้พัฒนาการ มาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา เรียกว่า ศาสตร์แห่งการตีความ หรืออรรถปริวรรตศาสตร์ ซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึงวิธีการตีความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นคำพูด ภาษา การกระทำต่าง ๆ รวมถึงคัมภีร์ทางศาสนาอีกด้วย จึงถือได้ว่าภาษานั้น เป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญมากในการสื่อสารเกี่ยวกับการตีความ แต่ว่าจะต้องผ่านการตีความผ่านภาษา และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เฉพาะ

อย่างยั้งคือภาษาที่มนุษย์ทั้งหลายใช้สื่อสารกันทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน จึงมีแนวคิดที่แบ่งออกเป็นสองขั้วด้วยกัน ที่มักจะมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ได้แก่

1) กลุ่มที่เชื่อว่าความถูกต้อง ความจริง และความดีงาม นั้นสามารถตีความได้ด้วยการใช้ภาษา ซึ่งกลุ่มนี้ยังมีความคิดเห็นที่ต่างกันไปอีก 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เห็นว่าภาษาในอุดมคติเท่านั้น ที่จะสามารถสื่อสารความจริงให้เป็นไปได้ อีกกลุ่มหนึ่งนั้นได้มีความคิดเห็นว่า ภาษาสามัญมีความแตกต่างหากว่า ต้องการที่จะสื่อสารกับความจริงให้ได้ผลจริง และ 2) กลุ่มที่เชื่อว่าความถูกต้อง ความจริง และความดีงาม นั้นสามารถตีความได้ด้วยประสบการณ์จริง หรือปรากฏการณ์จริงเฉพาะหน้า ซึ่งกลุ่มนี้ได้มีความเห็นว่า ทั้งภาษาสามัญและภาษาในอุดมคติ นั้นไม่สามารถสื่อสารความเป็นจริงได้เลย เพราะว่าความจริงนั้นย่อมไม่สามารถอธิบายได้ด้วยภาษาใดเลย เพียงแต่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์จริงเท่านั้น

คำสำคัญ: อรรถปริวรรตศาสตร์, การตีความ, แนวคิด

Abstract

When humans learn to use language to communicate ideas, the interpretation of language will follow. However, in the beginning, humans did not have a systematic and concrete form or method of interpretation. As in the present era, humans can still use language to communicate meanings so that they understand each other and become accustomed to it. Therefore, they do not feel the need to interpret much anymore. However, if there is a misunderstanding of the meaning from what was communicated, they may not blame it as being wrong or right. It may be a distorted interpretation from the original. However, it should be considered just a mishearing. Later, when there were more misunderstandings between the communicator and the receiver due to the use of such language, it was agreed that the language used for communication may have been defective, so the meaning was not conveyed accurately. Therefore, more importance was given to language. This was the starting point of searching for ideas and finding a more thorough method of using language. It was considered a more systematic method for interpretation, which began to form and gradually developed.

Western interpretation has been developed since the glorious era of ancient Greek philosophy. It is based on the concept of the characteristics of the god Hermes or Mercury, considered an ancient Greek god. It is believed that he is responsible for communicating between God and humans by bringing messages from God to inform all humans or from the god Hermes. The god Trismegistus is a legendary figure of the ancient Egyptians who is said to be a great philosopher who reveals knowledge to all humans.

From these beliefs, the concept has been developed continuously until it has developed into a branch of philosophy called the science of interpretation or hermeneutics, which deals with methods of interpreting the meaning of various symbols such as words, language, actions, and religious scriptures. Therefore, language is considered a very important communication tool for communicating about interpretation. However, it must be interpreted through language and various symbols, especially the language that humans use to communicate, both spoken and written. Therefore, there are two poles of thought that often have conflicting opinions, namely:

1) The group that believes that correctness, truth, and goodness can be interpreted by using language. This group also has 2 different opinions: the group that believes that only ideal language can communicate the truth. Another group believes that ordinary language is different if it wants to communicate the truth effectively. And 2) The group that believes that correctness, truth, and goodness can be interpreted by real experiences or immediate real phenomena. This group believes that both ordinary language and ideal language cannot communicate the truth at all because the truth cannot be explained by any language. It can only be perceived by real experiences.

Keyword: Hermeneutics, Interpretation, Concept

บทนำ

อรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) คือวิชาว่าด้วยการตีความหมาย กินความถึงวิธีการ รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการตีความหมาย หรือวิเคราะห์ความหมายของภาษา มีรากศัพท์ภาษาอังกฤษมาจากภาษาละตินว่า *hermeneutica* ซึ่งต่อมาจากภาษาต่างๆ ในยุโรปก็ดัดแปลงให้เข้ารูปศัพท์ศาสตร์ของตน จึงได้คำ *hermeneutics* ในภาษาอังกฤษ รูปศัพท์ละตินเดิมมาจากคำกรีก ซึ่งไม่ได้ใช้ชื่อวิชามาแต่เดิม แต่เป็นศัพท์สามัญแปลว่าคำพยากรณ์ ของผู้เข้าถึงสิ่งเหนือธรรมดา ซึ่งมักจะต้องมีผู้รู้ตีความออกมาอีกทีหนึ่ง อาทิ เช่น ชาวกรีกโบราณเชื่อว่าบนภูเขาเดลฟาย มีวิธีพยากรณ์ได้แม่นยำมาก โดยทำพิธีให้มีพระผู้หญิงสุดคว้นจากซอกหินเพื่อให้หมดสติ และเพ้อออกมา มีพระผู้ชายทำหน้าที่ตีความว่า เทพพอลโลต้องการตอบคำถามอย่างนั้น คำว่า อรรถปริวรรต คำสันสกฤต อรรถ คำมคธ อตถ แปลว่า เนื้อความ รวมกับคำสันสกฤต ปริวรรต และมคธ ปริวัตต แปลว่า หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไป แปรไป รวมกันเป็นอรรถปริวรรต จึงแปลได้ว่า การแปรเนื้อหาจากความหมายตามตัวอักษร เป็นความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกัน (กิริติ บุญเจือ, 2551)

ตีความหมายเพื่อต้องการอะไร การตีความหมายเพื่อต้องการให้รู้ว่า ได้แก่ 1) ตีความคำเพื่อให้รู้ว่าคำนั้นเกี่ยวกับอะไร เรื่องอะไร (ควรศึกษาจากนิรุกติศาสตร์ และภาษาศาสตร์) 2) ตีความประโยค เพื่อให้รู้ว่าประโยคนั้น มีสถานการณ์อะไร อะไรเกิดขึ้น (เพิ่มด้วยวิชาตรรกวิทยา และปรัชญา

ภาษาอุดมคติ) 3) ตีความข้อความ เพื่อให้เข้าใจว่าข้อความนั้นมีคุณค่าทางไหน และอย่างไร (เพิ่มเติมด้วยวิชาสาส์นศาสตร์) 4) ตีความเรื่องเล่า (narrative) เพื่อเข้าใจความหมายเบื้องหลัง ของเรื่องเล่านั้น (เพิ่มเติมด้วยปรัชญาภาษาสามัญ) 5) ตีความเพื่อขจัดความไม่รู้ ความสงสัย ความระแวง และความเข้าใจผิด จึงควรตีความดีกว่าปล่อยทิ้งไป จนเกิดความเสียหาย (เพิ่มเติมด้วยปรัชญาโลกาภิวัตน์ หรือหลังนวยุคนิยมสายกลาง) 6) เพื่อตอบสนองความอยากรู้ความหมายของมนุษย์ ดังที่แมร์โลปงตี (Merleau-Ponty) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า “คนถูกสาปให้อยากรู้ความหมาย” (Man is condemned to meaning) (เพิ่มเติมด้วยปรัชญาทั่วไป) (กิริติ บุญเจือ, 2551)

บทบาทของอรรถปริวรรต ในปรัชญาอาจแบ่งออกได้ 3 ระยะ คือ 1) ระยะตัวก่อตัว เริ่มเห็นคุณค่าของวิธีอรรถปริวรรตในการช่วยทำให้ความเข้าใจชัดเจน แต่ยังคงติดอยู่กับความคิดเป็นระบบแบบเดิม 2) ระยะพัฒนา ผู้ที่เห็นคุณค่าประโยชน์ของวิธีอรรถปริวรรตพยายามพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น และ 3) ระยะเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เป็นช่วงเวลาที่มีการใช้อรรถปริวรรต ตามที่นักคิดในอดีตได้ช่วยกันพัฒนาเรื่อยมาตามลำดับ ทำให้เกิดความแตกฉานมากขึ้น พร้อมทั้งวิเคราะห์ และวิจารณ์เพื่อพัฒนาวิธีอรรถปริวรรตให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป เนื่องจากความคิดทางด้านปรัชญา ได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบ เพื่อการมองหาภาพรวมของความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นจุดยืนในการมองโลก และชีวิตในทุกประเด็น โดยถามทุกอย่างที่ถือว่าเป็นความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่วิทยาศาสตร์ ถือว่าเป็นความรู้ วิทยาศาสตร์ และสถานภาพของวิทยาศาสตร์ด้วย ทั้งถามถึงคุณค่าของทุกอย่างที่มนุษย์สนใจ และสถานภาพของปรัชญาเอง ดังนั้น การมองหาความเป็นจริงที่ผ่านมา แม้ต้องตีความผ่านเรื่องเล่าปรัมปรา ได้มีผู้เสนอวิธีการตีความหมาย 5 นัย คือ (กิริติ บุญเจือ, 2551)

1) ตีความตามตัวอักษรหรือโดยพยัญชนะ (Literary Interpretation) คือเข้าใจตามที่ภาษาสื่อตรง ๆ เช่น สุริยเทพแต่งงานกับเจ้าแม่ธรณีเกิดลูกเป็น ฟ้า ลม ส่วนเทพสมุทร และเทพบาดาลเป็นน้องชาย ก็เข้าใจตามนั้นจริง ๆ 2) ตีความโดยสัญลักษณ์ (Symbolical Interpretation) คือเข้าใจว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรื่องเล่าปรัมปรากล่าวถึงนั้นเป็นเพียงสัญลักษณ์ของความเป็นจริงที่ต้องการสอนเท่านั้น มีนักปราชญ์ที่เข้าใจกฎเกณฑ์ และความเป็นไปของธรรมชาติได้มากกว่าระดับไสยศาสตร์ แต่ภาษายังพัฒนาไม่ทันความต้องการทางวิชาการ นักปราชญ์เหล่านี้จึงพยายามหาทางออก โดยสอนด้วยสัญลักษณ์ ให้เข้าใจว่า ในธรรมชาติมีพลังหลายอย่าง ต่างก็มีกฎเกณฑ์ของตน พลังย่อย ๆ บางครั้งก็เสริมกันบางครั้งก็ขัดแย้งกัน อย่างไรก็ตามพลังต่าง ๆ ก็อยู่ร่วมจักรวาลกันได้เพราะมีพลังสุริยะเป็นผู้ประสาน จึงยกให้เป็นเทพบิดรหรือเทวราช อย่างไรก็ตามต้องแยกให้ได้ว่าส่วนใด น่าจะเรื่องเล่าปรัมปราแท้ ๆ ส่วนใดเป็นภาษาไสยศาสตร์ และภาษาไร้กฎเกณฑ์แทรกเข้ามา 3) ตีความโดยอรรถ (Idiomatonic Interpretation) คือตีความตามสำนวนภาษาที่ใช้ แง่นี้เป็นเรื่องความละเอียดลออที่จะต้องพิจารณาเป็นสำนวนไป เพราะเรื่องเล่าทั้งหลายมักใช้สำนวนโวหารเป็นช่วง ๆ เพื่อไม่ให้จืดชืดน่าเบื่อ บางครั้งตั้งใจเปรียบเทียบ บางครั้งก็ตั้งใจพูดให้เกินความจริงแบบมหากาพย์ และบางครั้งตั้งใจบอกตรงตามตัวอักษร 4) ตีความตามที่พิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล (Rational Interpretation) เป็นวิธีที่นักนวยุคนิยมชอบใช้ ทำให้ความหมายถูกตีกรอบอยู่ในระบบที่กำหนดขึ้น ขาดความคล่องตัวอันควร ซึ่งเรื่องนี้นักหลังนวยุควิจารณ์อย่างกว้างขวางทั่วไปอยู่

แล้ว 5) ตีความด้วยวิจารณ์ญาณ (Critical Interpretation) คือต้องฝึกสมองให้มีวิจารณ์ญาณทั้งเชิงวิเคราะห์ ประเมินค่า เปรียบเทียบ แสวงหาสิ่งที่ดีกว่า ประมวลขึ้นเป็นข้อเสนอแนะและชี้แนะสังคม โดยใช้อรรถปริวรรต (hermeneutics) ที่ทันสมัยเป็นหลักนั่นเอง (กิริติ บุญเจือ, 2551)

การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์

การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ถือว่าเป็นการทำความเข้าใจว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลอะไร และข้อมูลนั้นมีความหมายว่าอย่างไร อาจจะกล่าวได้ว่า การตีความหลักฐานนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตีความขั้นต้น คือการตีความขั้นต้นนั้นเพื่อให้ได้ความหมายตามตัวอักษร หรือตามรูปแบบภายนอก ผู้ตีความควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องนี้ 2) การใช้ถ้อยคำ และสำนวนโวหาร ถ้อยคำและสำนวนโวหาร เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เป็นหน้าที่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ที่ต้องพยายาม ทำความเข้าใจให้ได้อย่างถูกต้อง 3) อิทธิพลของทัศนคติ ค่านิยม และสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่บันทึกหลักฐาน อาทิ เช่น หลักฐานประเภทตำนาน 4) จุดมุ่งหมายของหลักฐาน การรู้จุดมุ่งหมายของหลักฐานมีประโยชน์มาก ในการตีความด้วย เช่น พระราชพงศาวดารได้ยกย่องสรรเสริญ พระมหากษัตริย์มากเป็นพิเศษ และ 5) การตีความขั้นลึก คือการตีความขั้นลึก ค้นหาทัศนคติของผู้เขียน ที่ไม่เปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา อาจจะมีข้อเท็จจริงบางอย่างแฝงอยู่ การตีความต้องตีความไปตามข้อเท็จจริง ห้ามตีความ ไปตามแนวคิดที่ตนเองเดาไว้ล่วงหน้า ซึ่งลักษณะของข้อมูล ที่ได้จากการตีความหลักฐานมีอยู่ 3 อย่าง (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

ได้แก่ ความเป็นจริง คือสิ่งที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ไม่มีข้อโต้แย้ง เพราะว่ามีหลักฐานยืนยันแน่นอนจนปราศจากข้อสงสัย ข้อเท็จจริง คือความคิด และความเชื่อ หรือข้อมูลที่ต้องการหลักฐานมายืนยัน เพื่อพิสูจน์หาความจริง ข้อเท็จจริงจึงต่างกับความจริง เพราะว่าเป็นความจริงไม่มีหลักฐานอื่นใดที่จะทำให้ความจริงนั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีหลักฐานที่ดีกว่าหลักฐานเดิมมาสนับสนุนความคิดเห็น เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคล แล้วแสดงออกมาให้ปรากฏเป็นคำพูด หรือข้อเขียนซึ่งอาจมีหรือไม่มีหลักฐานประกอบก็ได้อีกด้วย (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

ประเภทของการตีความ

นักวิชาการด้านปรัชญา ได้กล่าวถึงประเภทของการตีความว่า การตีความนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือการตีความตามเนื้อหา การตีความตามน้ำเสียง และการตีความตามการอ่านออกเสียง ส่วนเป้าหมายของการตีความ คือเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหา และเพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือสิ่งที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง การตีความจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก โดยรายละเอียดต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ (ปริชา บุญศรีตัน, 2567)

1) การตีความตามเนื้อหา คือนักวิชาการด้านการตีความ ได้กล่าวเอาไว้ว่า “การตีความตามเนื้อหา หมายถึง การนำข้อความจากเนื้อหาในเรื่อง ที่อ่านมาตีความว่าหมายถึงอะไร” อาจจะอยู่ในรูปของ

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีแบบแผนเป็นแนวเทียบความหมายไว้ก็ได้ เช่น แสงสว่าง หมายถึง ปัญญา ความมืด หมายถึง ความไม่รู้ แก้ว หมายถึง ของมีค่า กา หมายถึง ความต่ำต้อย ดอกฟ้า หมายถึง นางผู้สูงศักดิ์ ส่วนความสำคัญของการตีความตามเนื้อหา กล่าวคือการตีความตามเนื้อหานั้น ถือว่าผู้ตีความนั้นจะต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์ เพราะฉะนั้น การตีความตามเนื้อหาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะทำให้ผู้อ่านได้เกิดความรู้ และได้เกิดความคิดใหม่ขึ้นมา นับว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากที่สุดในยุคปัจจุบัน ได้แก่

- 1) ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่อง อ่านได้หลายแง่หลายมุม
- 2) ช่วยให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรม อันมีผลเกี่ยวโยงถึงคุณค่าของชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- 3) การตีความตามเนื้อหาช่วยให้เกิดการฝึกคิด ฝึกไตร่ตรองเหตุผล เป็นผลให้ผู้อ่านมีความละเอียดถี่ถ้วน และมีวิจารณ์ญาณในการอ่านมากยิ่งขึ้น (ปรีชา บุญศรีตัน, 2567)
- 4) การตีความตามเนื้อหาเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยในการเข้าถึงงานประพันธ์นั้น
- 5) การตีความตามเนื้อหาช่วยให้ผู้อ่านมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ลึกซึ้ง และมีใจที่กว้างยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ด้วยกัน (ปรีชา บุญศรีตัน, 2567)

การตีความตามเนื้อหานั้น ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญ ได้แก่ 1) ความเข้าใจจุดประสงค์ หรือเจตนารมณ์ของผู้เขียน และความหมายของสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียน คือการแสดงเจตนาของผู้เขียนนั้นมีทั้งแสดงไว้ โดยชัดเจนและโดยซ่อนเร้น การแสดงเจตนาโดยชัดเจน ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องใช้ความคิด พิจารณามากมายนัก การแสดงเจตนาโดยซ่อนเร้น คือไม่บอกเจตนาดตรง ๆ กล่าวถึงเรื่องหนึ่ง แต่มีความหมายถึงสิ่งหนึ่งก็ได้ การเข้าใจความหมายของเจตนาดังกล่าว ผู้อ่านจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเข้าถึงความหมายของคำและข้อความนั้นเสียก่อน 2) แนวคิดสำคัญที่ได้จากการอ่าน คือที่ผู้เขียนอาจจะเสนออย่างจงใจหรือไม่จงใจก็ได้ การค้นหาสารเป็นขั้นตอนสำคัญ ในการเข้าถึงเรื่องที่อ่าน ซึ่งผู้อ่านต้องมีความรู้ ความสามารถในการอ่าน และเข้าใจโครงสร้างของงานประพันธ์แต่ละประเภทให้ชัดเจน การค้นหาสารสำคัญไม่ใช่การแปลความหมายของถ้อยคำอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น แต่ต้องจับเนื้อความให้ได้ครบถ้วน แยกแยะ ส่วนที่เป็นความรู้ ความคิด และความรู้สึก ส่วนใดสำคัญ ส่วนใดสำคัญรองลงมา รวมทั้งเสียงของคำ มีท่วงทำนอง และจังหวะเป็นอย่างไร 3) น้ำเสียงของผู้เขียน และสีสนับรรยากาศในการเขียน คืออาจจะเป็นน้ำเสียงแสดงอารมณ์ขัน ล้อเลียน น้ำเสียงอ่อนโยนนุ่มนวล น้ำเสียงประชดประชัน เสียดสี เยาะเย้ย น้ำเสียงโกรธเกรี้ยว แสดงอารมณ์รุนแรง น้ำเสียงโศกเศร้า สลดหดหู่ ว่าเหว น้ำเสียงปลุกเร้าใจ น้ำเสียงเสียดาย อาลัยอาวรณ์ น้ำเสียงชื่นชม ยกย่อง สรรเสริญ และน้ำเสียงจริงจัง เคร่งขรึม ซึ่งบางครั้งในงานเขียนเดียวกัน อาจมีน้ำเสียงหลายลักษณะที่ปะปนกัน (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

2) การตีความตามน้ำเสียง คือนักวิชาการด้านการตีความ ได้กล่าวเอาไว้ว่า “การตีความตามน้ำเสียง คือเมื่อเราอ่านข้อความทั้งหมดแล้ว เราจะต้องสามารถหาจุดมุ่งหมาย หรือเจตนาของผู้เขียนเรื่องนั้นได้ว่า ผู้เขียนมีเจตนา หรือมีจุดมุ่งหมายอย่างไร” ตัวอย่างเช่น ทางไปสู่เกียรติศักดิ์ จักประดับดอกไม้ หอมหวานวนจิตไซ้ ไข่มุก หากว่าจะต้องการตีความด้านน้ำเสียง ก็จะต้องตีความว่า ชื่อเสียง

เกียรติยศนั้นใครก็อยากได้ และการจะได้ชื่อเสียงเกียรติยศนั้น ก็ไม่ใช่ได้มาโดยง่าย อีกบทหนึ่งกล่าวว่า ถ้าทุกคนได้ทุกอย่างดังที่คิด สิ้นชีวิตจะเอาของกองที่ไหน ได้อย่างเสียอย่างช่างประไร ขอแต่ใจสงบสุข เทอญ หากว่าต้องการตีความด้านน้ำเสียง ก็จะต้องตีความว่า จงพอใจในสิ่งที่ตนมีเป็นอยู่ และถ้าได้อะไรตามที่ใจเราอยากได้ ข้าวของต่าง ๆ ก็จะเต็มไปด้วยหมด มีประโยชน์หนึ่งได้กล่าวว่า (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

สิ้นใหญ่และคลื่นน้อย ต่างทยอยซัดเข้ามา อุปสรรคคอยขวางหน้า ต้องใจกล้าฝ่าฟันไป หวังสู้เพื่ออยู่รอด คลื่นฟองพอดหาวันไม่ ตื่นเต้นตระหนกตกใจ คลื่นลูกใหม่ใหญ่กว่าเดิม เราจะต้องเผชิญภัยปลุกหทัยใจให้ฮึกเหิม อย่ามัวแต่คิดเคลิบเคลิ้ม หวังสงบหลบคลื่นลม เมื่อไรที่ร่างกาย ฝั่งสุดท้ายถึงหรือจมนั้นแหละจึงจะสม สุขสงบจบสิ้นเอย หากว่าต้องการตีความด้านน้ำเสียง ก็จะต้องตีความว่า ผู้เขียนต้องการที่จะให้กำลังใจ ในการต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิต และคลื่นทั้งหลาย หมายถึงอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งจะซัดโถมเข้ามาในชีวิตของเราอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น เมื่อประสบกับอุปสรรค จงอย่าเกรงกลัวหรือหลีกเลี่ยง แต่ทำให้ต่อสู้จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ความมุ่งหมายของการตีความตามน้ำเสียงนั้น คือการตีความเพื่อพิจารณาว่า ข้อความหรือเรื่องนั้นได้มีความหมายที่แท้จริงว่าอย่างไร และสามารถที่จะอธิบายถึงเจตนา และความคิดของผู้เขียนได้อย่างแจ่มแจ้ง และการตีความตามน้ำเสียงนั้น อาจจะต้องใช้สติปัญญาแห่งทะลุสิ่งที่อ่านได้ทั้งหมด กล่าวคือสามารถเข้าใจวัตถุประสงค์ และท่าทีของผู้เขียนจนสามารถที่จะสรุปแนวความคิด และจับใจความสำคัญได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถอธิบายขยายความได้ ส่วนข้อปฏิบัติในการตีความตามน้ำเสียง ได้แก่ ควรที่อ่านเรื่องให้ละเอียด แล้วจึงพยายามจับประเด็นที่สำคัญของข้อเขียนให้ได้ ในขณะที่อ่านพยายามคิดหาเหตุผล และใคร่ครวญอย่างรอบคอบ แล้วจึงนำมาประมวลเข้ากับความคิดของตนเองว่าข้อความ มีความหมายถึงสิ่งใด และได้พยายามทำความเข้าใจกับถ้อยคำบางคำ ที่เรานั้นเห็นว่ามีสำคัญ รวมทั้งคำแวดล้อม หรือบริบทเพื่อกำหนดความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก การเรียบเรียงถ้อยคำที่ได้มาจากการตีความนั้น อาจจะต้องมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น อาจจะต้องพึงระลึกว่าการตีความนั้น ไม่ใช่การถอดคำประพันธ์ซึ่งต้องเก็บความหมายของบทประพันธ์นั้น มาเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วให้ครบทั้งคำ ข้อความการตีความนั้น จึงเป็นการจับเอาแต่ใจความสำคัญ การตีความมักจะต้องใช้ความรู้และความคิด ที่มีเหตุมีผลเป็นประการสำคัญ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

กล่าวคือการตีความตามน้ำเสียงนั้น อาจจะต้องตีความเพื่อให้เข้าใจความหมาย ความคิดสำคัญของเรื่อง ความรู้สึก และอารมณ์สะท้อนใจจากบทประพันธ์ ซึ่งอาจจะเข้าใจได้มากนักน้อยลึกซึ่งเพียงใด ตรงกันกับผู้ประพันธ์หรือไม่ หรือผู้อ่านคนอื่นหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับความสามารถ และประสบการณ์เดิม รวมถึงความรู้สึกของผู้อ่านแต่ละคน การตีความของทุกคนอาจจะไม่ตรงกันเสมอไป โดยในกระบวนการตีความตามน้ำเสียงนั้นผู้อ่านอาจจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการแปลความ จับใจความสำคัญ การสรุปความ รวมทั้งการเปรียบเทียบ และความสัมพันธ์ของข้อความนั้นอีกด้วย (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

3) การตีความตามการอ่านออกเสียง คือการอ่านที่ผู้อ่านนั้นอาจจะต้องใช้สติปัญญา ในการตีความหมายของคำนั้น และการตีความของข้อความทั้งหมด โดยการพิจารณาถึงความหมายโดยนัย หรือความหมายแฝงที่ผู้เขียนต้องการที่จะสื่อความหมายนั้น โดยทั้งนี้ผู้อ่านอาจจะสามารถตีความหมาย ของคำพูดและสำนวนได้ถูกต้องหรือไม่นั้น จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยเนื้อความแวดล้อม ของข้อความนั้นในบางครั้ง ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ในปัจจุบัน ให้เป็นเครื่องช่วยในตัดสินใจการอ่านตีความ โดยมีหลักเกณฑ์ในการอ่านเพื่อการตีความ กล่าวคือการอ่านเพื่อการตีความอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ที่อ่านจะต้องพิจารณาหาความหมาย โดยการอาศัยบริบทตามน้ำเสียงของผู้เขียน เจตคติของผู้เขียน และภูมิหลังของเหตุการณ์ ข้อที่ควรปฏิบัติในการอ่านเพื่อต้องการตีความ ประกอบด้วย ควรที่จะอ่านเรื่องให้ละเอียดลออ โดยการที่จะต้องพยายามจับประเด็น ที่สำคัญของเรื่องให้ได้อย่างละเอียด ควรที่จะหาเหตุผลอย่างรอบคอบ เพื่อการพิจารณาว่ามีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำความเข้าใจกับถ้อยคำ ที่ได้มาจากการตีความนั้น การเรียบเรียงถ้อยคำพูด เพื่อให้มีความหมายที่ชัดเจน และมีเหตุผลเป็นหลักสำคัญในการตีความ เพราะฉะนั้น การตีความตามการอ่านออกเสียง ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด ในการตีความด้านการอ่านออกเสียง ที่สามารถทำให้ผู้อ่าน และผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการตีความ ได้รับรู้ถึงความหมาย และความสำคัญของการตีความด้านการอ่านออกเสียง ที่ถูกต้องชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

การตีความในปรัชญาตะวันตก

นักวิชาการด้านปรัชญาได้กล่าวเอาไว้ว่า การตีความแบบตะวันตก เรียกว่า ทฤษฎีการตีความแบบตะวันตก ซึ่งนักปรัชญาชาวตะวันตกในแต่ละยุคสมัยนั้น ต่างก็ได้นำเสนอแนวคิดของการตีความเอาไว้อย่างมากมาย โดยแนวคิดและทฤษฎี ในด้านการตีความทางฝ่ายตะวันตกนั้น ได้มีความหลากหลายด้านในการตีความ ที่มีความเหมือนกันและความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการตีความแบบตะวันตกนั้น ได้มีการสรุปแนวความคิด และทฤษฎีของการตีความทางฝ่ายตะวันตกนั้น โดยสามารถจำแนกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกถือว่า ความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่ผู้สื่อความ กลุ่มสองถือว่าความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่พระคัมภีร์ กลุ่มสามถือว่าความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่ตัวผู้อ่าน โดยเนื้อหาและมโนทัศน์แตกต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (วีรชาติ นิมนงค์, 2559)

1) ความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่ผู้สื่อความ คือผู้สื่อสารความหมายในที่นี้ หมายถึง ตัวผู้พูด และตัวผู้เขียน หรือตัวผู้ที่สื่อสารความหมาย ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หลักแนวคิดและหลักทฤษฎีการตีความของกลุ่มนี้ มักจะเน้นให้ความสำคัญ แก่ผู้สื่อสารความหมายดังกล่าว เฉพาะว่าอย่างยั้งความมุ่งหมาย ความตั้งใจ หรือความเจตนารมณ์ของผู้สื่อสารความหมาย การแปลความหมายหรือการตีความความหมายนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงเจตนาของผู้สื่อสารความหมายเป็นหลักสำคัญว่า บุคคลนั้นต้องการสื่อสารความหมายว่าอย่างไรบ้าง ซึ่งหน้าที่หลักของนักตีความนั้น คือในกรณีนี้การค้นหาเจตนาที่ว่านั้น ซึ่งถ้าหากว่าการตีความไม่ตรงกับเจตนา ของผู้สื่อสารความหมายดังกล่าวแล้ว จึงถือว่าเป็นการตีความหมายที่ถูกต้องที่สุด โดยนักทฤษฎีการตีความในกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าอาจจะมโนทัศน์หลักแนวความคิดเช่นนี้

ตาม ถึงอย่างนั้นในกลุ่มนี้ ก็ยังมีทัศนะคติที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือกลุ่มแรกได้มีทัศนะคติว่า ความหมายที่สมบูรณ์ได้อยู่ที่เจตนาของผู้สื่อสารความหมาย และความจริงในทางประวัติศาสตร์ของ ชาวคริสเตียน (วีรชาติ นิมอนงค์, 2559)

วูล์ฟและคลาตินีอัส โดยกลุ่มนี้เป็นนักปรัชญาชาวตะวันตก อยู่ในช่วงราวศตวรรษที่ 18 ซึ่งก็ได้ กล่าวยืนยันเอาไว้ว่า ตั้งแต่มวลสารความรู้ของมนุษย์ทุกคน ได้นำมาถูกจัดให้อยู่ในรูปหนังสือ หรือพระ คัมภีร์ต่าง ๆ ดังเช่นในยุคสมัยปัจจุบันนี้ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง และควรที่จะต้องมีความเชื่อ และความ มั่นใจ คือความเป็นจริงในทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่พระคัมภีร์นั้น ๆ ได้เกิดขึ้นทั้งที่เกี่ยวข้องกับ ข้อความ และเนื้อหาดังกล่าว ความรู้ของผู้ที่เขียนหนังสือ รวมไปถึงงานเขียนทั้งหลาย จึงเป็นสิ่งที่ได้ สะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับงานเขียนในทาง ประวัติศาสตร์นั้น จึงควรที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสมบูรณ์ ของเรื่องราวในทางประวัติศาสตร์ 2) ความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ และ 3) ความซื่อสัตย์ใน ประวัติศาสตร์ (วีรชาติ นิมอนงค์, 2559)

โดยการมุ่งวิเคราะห์ถึงเจตนา ของผู้ที่สื่อสารความหมายเป็นสิ่งสำคัญมาก จึงไม่ให้ความสนใจ ในความหมายของเนื้อหาในพระคัมภีร์ แนวคิดในเบื้องต้นในกลุ่มนี้ กล่าวคือพระคัมภีร์ต่าง ๆ ที่เขียน ขึ้นมาในช่วงเวลานั้น และวัฒนธรรมอื่น มีความหมายแน่นอนสำหรับช่วงเวลา มีความหมายที่แตกต่าง อย่างเด็ดขาด จากช่วงเวลานั้น และวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน หรือไม่มีความหมายอะไรเลย โดย ความหมายตามพระคัมภีร์ หรือข้อความในแต่ละตอนจึงไม่ใช่ประเด็นในกรณีนี้ เพราะว่าเจตนาของ ผู้เขียน ไม่ใช่สิ่งที่แสดงถึงบุคลิกของตัวผู้เขียนเอง แต่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของผลงานที่เขียน ที่ตัว ผู้เขียนได้ตั้งใจสร้างสรรค์ขึ้นมาทุกคำ และในทุกประโยคที่จะสื่อสารความหมาย ที่ผู้เขียนได้ตั้งใจเสมอมา (วีรชาติ นิมอนงค์, 2559)

การสร้างระบบที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และหลักการทั้งหลาย ที่ได้ครอบคลุมของความรู้ทั้งหมดซึ่ง ต้องมีรูปแบบที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความรู้ดังกล่าวนี้ได้ กลุ่มสองเป็นกลุ่มของชโลเออร์ มักเคอร์ ไม่ให้ความสำคัญต่อเจตนาของผู้เขียนเท่านั้น หากแต่ยังได้ให้ความสำคัญ แก่เนื้อหาของวรรณกรรมอีก ด้วย เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวเป็นตน หรือบุคลิกลักษณะของตัวผู้เขียนเอง ความหมายที่สมบูรณ์นั้นจึงไม่ได้อยู่ที่เจตนาของผู้สื่อสารความหมายเท่านั้น เนื้อหาสาระที่ได้นำเสนอใน งานเขียนนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริง ตามผู้สื่อสารความต้องการได้ ทั้งสองกลุ่มนี้ มีทัศนะคติร่วมกันว่า บริบทในทางสังคมของตัวผู้เขียน หรือตัวผู้พูดในขณะนั้นเอง ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ มากที่สุด และจะต้องคำนึงถึง เพื่อที่จะได้เข้าใจความหมายที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น แต่จะต้องตระหนัก อยู่เสมอว่า บริบทของตัวผู้เขียนเอง กับตัวผู้อ่านนั้นเป็นคนละบริบทกันก็ได้ เพราะไม่เช่นนั้นอาจจะทำให้ เกิดความเข้าใจผิดขึ้นมาก็ได้ (วีรชาติ นิมอนงค์, 2559)

2) ความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่พระคัมภีร์ คือกลุ่มนักปราชญ์ที่ได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น เซนต์ ออกัสติน และพอล ริเกอร์ ได้มีทัศนะคติว่า ความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่พระคัมภีร์เรียบร้อยแล้ว การทำ ความเข้าใจในพระคัมภีร์ตอนหนึ่ง อาจจะช่วยให้เข้าใจพระคัมภีร์ตอนอื่น ๆ มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งแต่ละ

วาทกรรมได้มีความหมายได้หลายนัย จึงไม่ได้มีเพียงสองความหมายเท่านั้น โดยเฉพาะว่าการทำความเข้าใจในพระคัมภีร์ไบเบิล เซนต์ ออกัสติน ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาชาวคริสเตียน ในยุคกลางได้นำเสนอหลักแนวคิดเอาไว้ว่า เราจะต้องมีความเชื่อก่อน เราจึงจะเข้าใจความหมายที่แท้จริงของพระคัมภีร์ได้ ถ้าหากว่าไม่มีความเชื่อแล้ว อาจจะทำให้เข้าใจความหมายที่คลาดเคลื่อนไปได้ซึ่งหมายความว่าความเชื่อคือบุพพทที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเข้าใจ และเข้าถึงความจริงในชั้นตอนว่า ความศรัทธาจะต้องมาก่อนปัญญาและเหตุผล (วีรชาติ นิมนงค์, 2559)

ความหมายที่สมบูรณ์แบบได้อยู่ในพระคัมภีร์และในตัวของมันเอง ถึงแม้ว่าผู้อ่านนั้นจะมีศรัทธาหรือไม่มีศรัทธาก็ตาม และจะมีคนเข้าไปรับรู้หรือไม่รับรู้ก็ตาม หากว่าตัวผู้ที่อ่านได้เข้าใจตามเนื้อหา ในพระคัมภีร์แล้วก็ย่อมที่จะได้รับความหมายที่แท้จริงนั้นได้ คือพระคัมภีร์หรือตัวแม่บทนั้น ต่างก็มีความหมายอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว ถือว่าได้เป็นความหมายบางอย่าง ที่ได้อยู่นอกเหนือจากความต้องการของตัวผู้เขียน ความหมายที่ว่านี้ ได้เกิดมาจากบริบทที่เขียนพระคัมภีร์นั้น ตัวผู้เขียนจึงไม่สามารถที่จะบิดเบือนไปตามความพอใจ ไปได้เลยจากบริบทดังกล่าว คือรูปแบบลักษณะร่วมของภาษารวมไปถึงโครงสร้างของภาษาที่ได้มีอยู่ในขณะนั้นเอง จึงไม่ได้มาจากตัวผู้เขียนเอง แต่ว่าเป็นสิ่งที่มาจากความนิยมประจำสมัย และประจำท้องถิ่นตัวผู้เขียนแม้ว่าอาจจะมีความคิดเห็นเป็นส่วนตัวบ้างเล็กน้อย จึงไม่สามารถที่จะหักล้างจากบริบทดังกล่าวไปได้เลย หลักการสำหรับการตีความแม่บท เรียกว่าหลักการแห่งการเติมเต็ม โดยได้มีหลักการอย่างกว้าง ความว่าแม่บทหมายความทุกอย่าง ที่สามารถรับรู้ความหมายได้ จึงต้องค้นหาความหมายดังกล่าวได้จากพระคัมภีร์ หรือตัวผู้ที่รอบรู้เชี่ยวชาญพระคัมภีร์ นอกจากนี้ หากว่าอยู่ต่างบริบทกัน หรือว่าอยู่ต่างศาสนากัน ต้องศึกษาตีความจากเจ้าของศาสนานั้น จึงมีความหมายที่ถูกต้อง และน่าเชื่อถือได้มากที่สุด (วีรชาติ นิมนงค์, 2559)

จอห์น คริซาสทัม เขาได้เสนอกฎเกณฑ์สำหรับการตีความของพระคัมภีร์ไบเบิล โดยมีเป้าหมายว่าจะต้องใช้ความรู้ทั้งหมดที่มีอยู่ นำมาสนับสนุนให้ได้ความสอดคล้อง กับพระคัมภีร์ไบเบิลทั้งหมด และแนวคิดคติความเชื่อของคริสตจักรสากลทั้งหมดนั้น มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญต่าง ๆ คือ 1) พระคัมภีร์ตีความของตนเอง ภายในกรอบของหลักไวยากรณ์ และบริบทในประวัติศาสตร์ และ 2) หลักอุปมานิทัศน์ทำให้เกิดความหมายที่ไขว่ไขว่ได้เสมอ เพราะว่าหาหลักเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ได้เลย กล่าวคือโดยแนวความคิดนี้ จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะไปตีความของ พระคัมภีร์ไบเบิลได้ตามความชอบใจ หากว่าจะต้องตีความของพระคัมภีร์แล้ว ก็จะต้องตีความตามกรอบนี้ กล่าวคือให้พระคัมภีร์ตีความตัวพระคัมภีร์เอง หากว่าจะใช้วิธีการตีความแบบการเปรียบเทียบ อาจจะต้องตีความให้อยู่ในกรอบความคิดนี้ เพราะว่าในทุกตอนของพระคัมภีร์นั้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีหลักกฎเกณฑ์ และเวลาต้องการเปรียบเทียบ พระคัมภีร์จึงจะบอกให้ตีความเชิงเปรียบเทียบ เฉพาะตอนนั้นเท่านั้นเอง ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ตีความโดยไม่มีหลักกฎเกณฑ์ หากว่า จะอาศัยการตีความด้วยการอุปมานิทัศน์ คือตามใจชอบโดยไม่มีกฎเกณฑ์ใดเลย อาจจะทำให้เกิดความหลงทาง และความหมายที่ต่างกันอย่างไรทิศทาง (วีรชาติ นิมนงค์, 2559) มาติน ลูเธอร์ ถือว่าเป็นอีกผู้หนึ่งในฐานะ ที่เป็นผู้นำคริสตจักรปฏิรูป นิกายโปรเตสแตนต์ที่ได้กล่าวยืนยันเอาไว้ว่า พระคัมภีร์เท่านั้นที่มีอำนาจชี้ขาด ความหมายของพระคัมภีร์ โดยได้กล่าวเสริมไปอีกว่า อำนาจชี้ขาดของพระคัมภีร์นั้น ได้มา

จากความหมายตามอักษร และจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับขนบธรรมเนียมประเพณี เรียกว่า หลักการพระคัมภีร์ตีความของตัวมันเอง โดยให้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระคัมภีร์ โดยการอาศัยเนื้อหาจากพระคัมภีร์เท่านั้น ฟลาซิอัส มีการกล่าวอ้างอิงถึง หลักการบางอย่างทั้งสองประการ ถือว่าจะเป็นหลักการที่สำคัญที่สุด เพื่อการพัฒนาอรรถปริวรรตศาสตร์ในช่วงเวลาต่อมา ได้แก่ (วีรชาติ นิมนองค์, 2559)

1) ถ้ายังไม่เข้าใจในพระคัมภีร์อย่างถ่องแท้แล้ว ในภาวะเช่นนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า คริสตจักรควรที่จะกำหนด เพื่อให้มีการแปลความภายนอก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพระคัมภีร์ เพราะว่าการแปลความหมายนั้น ถือว่าเป็นเพียงการสื่อสารความรู้ ที่ยังไม่พอเพียงมากนัก และการกระทำอย่างผิดบ้างถูกบ้าง ของตัวผู้ที่แปลความหมายทั้งหลายเท่านั้น (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

2) ตามความคิดเห็นของนักปฏิรูปคนอื่น เช่น ลูเธอร์ และเมลันชอน พระคัมภีร์ได้มีเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกันมาก มีความต่อเนื่องกันในตัวของพระคัมภีร์อยู่แล้ว ตัวผู้ที่ตีความหมายจึงควรอธิบายในแต่ละตอนของพระคัมภีร์ เพื่อให้เห็นถึงความต่อเนื่องทั้งหมดของพระคัมภีร์ (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

3) ความหมายที่สมบูรณ์อยู่ที่ตัวผู้อ่าน คือการตีความในกลุ่มนี้นั้น ถือว่าเป็นความเคลื่อนไหวของนักปรัชญา ในด้านการตีความในหลังยุคสมัยใหม่ ซึ่งถูกจัดอยู่กลุ่มอรรถวิภาษนิยม กล่าวคือมีแนวความคิดที่เน้นหนัก และให้ความสำคัญแก่มวลมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ได้มีสิทธิ และเสรีภาพโดยทางธรรมชาติ จึงทำให้ความสำคัญแก่ศักยภาพดังกล่าวของมวลมนุษย์ การตีความของมนุษย์จึงสามารถตีความหมายได้ และได้ทำความเข้าใจได้อย่างอิสระเสรี (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

อาจจะตรงกันหรือไม่ตรงกันกับเนื้อหาในพระคัมภีร์ หรือกับเจตนาของตัวผู้เขียนกับตัวผู้สื่อสารความหมายได้ โดยแนวความคิดนี้ การที่ผู้อ่านที่ได้อ่าน และการตีความออกมาเป็นเช่นไร จึงถือได้ว่ามีความถูกต้องที่สุด ตามทัศนะคติของตัวผู้นั้นเอง ซึ่งตัวผู้อ่านหลายคนอาจจะมีการตีความ และการตีความนี้เป็นความเข้าใจต่างกันได้ ซึ่งตามทฤษฎีนี้เองจึงไม่ถือว่า ทัศนะคติที่แตกต่างกันนั้นผิดไป แต่ก็ให้ยอมรับความต่างกัน แนวคิดทฤษฎีนี้จึงได้อยู่บนหลักการที่ว่า ความหมายที่สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับตัวผู้อ่าน ดังนั้น ตัวผู้อ่านเองเมื่อได้อ่านแล้ว จึงได้ตีความออกมาเช่นไรบ้าง (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

จึงให้ถือว่าได้ความหมายถูกต้องเช่นนั้นเอง ซึ่งทฤษฎีนี้เองจึงได้เปิดกว้างขวาง ให้สามารถตีความหมายได้อย่างหลากหลาย และไม่ผูกขาดความถูกต้องไว้แต่เพียงผู้เดียว ให้ยอมรับความเห็นที่แตกต่างของกันและกันอีกด้วย นอกจากนี้ ตัวผู้อ่านเรื่องเดียวกันหลายครั้ง ในครั้งแรกอาจได้ความรู้ความเข้าใจอย่างหนึ่ง เมื่ออ่านครั้งที่สองแล้ว ครั้งต่อไปอาจจะได้ความรู้ความเข้าใจ เป็นอย่างอื่นอีกแบบไม่มีที่สิ้นสุด และแบบว่าไม่มีจุดจบใดเลย ตัวผู้สื่อสารความก็ดี เนื้อหาในพระคัมภีร์ก็ดี ล้วนแต่เป็นแหล่งความรู้ที่ได้เปิดโอกาสให้ผู้อ่าน ได้ค้นหาความรู้อย่างไม่จำกัดเลย (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550) ดังนั้น เจตนาของผู้เขียน หรือผู้สื่อสารความหมาย จึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญที่จะต้องให้ความสนใจมาก สิ่งที่สำคัญจะต้องให้ได้ความหมายใหม่ จากความหมายเดิม อาจจะเป็นความหมายที่อยู่นอกตัวบทของพระคัมภีร์ ได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริงมากกว่ากัน แม้ว่าการตีความหมายตามนัยนี้ อาจจะเป็นการตีความหมายของปัจเจกบุคคล และขาดความเป็นปรัวิสัย กล่าวคือการทำให้ตระหนักร่วมกันไม่ได้ก็ตาม แต่การตีความลักษณะนี้ ย่อมเกิดผลดีมากกว่าต่อตัวผู้อ่านที่ตีความได้เช่นนั้น คือตัวผู้อ่านนั้นสามารถปฏิบัติได้จริงตามที่

เข้าใจ การทำได้แบบนี้ถือว่าเป็นประโยชน์สำหรับตัวเอง แต่มักเกิดความเสี่ยงต่อการเข้าใจผิดได้ อาจมีผลกระทบต่อสังคมในด้านลบได้เช่นกัน (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

รูปแบบการตีความของเดวิด ฮูม

เดวิด ฮูม ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักกฎหมาย ที่ได้หันมาเอาดีในทางด้านปรัชญาตะวันตก แต่ว่าเขา กลับได้ดีเพราะว่า ได้เขียนหนังสือประวัติศาสตร์ของประเทศอังกฤษ และเขาได้ถึงแก่อสัญกรรมด้วย โรคเมเร็งตับ ซึ่งรวมอายุของเขาได้ถึง 65 ปี และเขาก็ได้เขียนหนังสือหลายเล่มเอาไว้อีกด้วย เช่น ตำรา ธรรมชาติของมนุษยชาติ บทคัดย่อตำราธรรมชาติของมนุษยชาติ การสืบค้นเกี่ยวกับหลักศีลธรรมและ คุณธรรม ประวัติศาสตร์จักรภพแห่งประเทศอังกฤษ และการเสวนาเกี่ยวกับศาสนาในฐานะธรรมชาติ ของมนุษย์ ส่วนการตีความเชิงปรัชญาแบบฝ่ายตะวันตกนั้น ซึ่งในเชิงปรัชญาตะวันตกเขาได้มีอุปการคุณ ต่อค่านิยมเป็นอย่างมาก เพราะเขาเคยได้พูดเอาไว้ว่า เดวิด ฮูม ได้เคยทำให้เขาตื่นมาจากการเชื่อที่ว่า ความรู้ทุกอย่างนั้นได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล แนวคิดในเรื่องความรู้สองแคว้น หรือส้อมของ เดวิด ฮูม หรือกับดักของเดวิด ฮูม ถูกจัดว่าเป็นทฤษฎีของการตีความที่ถูกกล่าวขวัญขึ้นมา และก็ได้อิทธิพลต่อปฏิฐานนิยม ในเชิงตรรกะอีกด้วย โดยเขาได้เชื่อว่าความรู้ที่ถูกตถกณิกของเรานั้นได้มาจากทั้งสองแหล่ง คือความประทับใจ และมโนคติ ซึ่งความประทับใจนั้นเกิดมาจาก ประสบการณ์โดยตรงนั่นเอง (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

แต่ว่าแนวความคิด หรือมโนคตินั้นเอง จึงไม่ใช่อะไรอื่นที่นอกเหนือจากที่เป็นเพียงความทรงจำได้ ของความประทับใจอีกทีหนึ่งนั่นเอง จึงได้กล่าวสรุปเอาไว้ว่า ความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ตรง นั้น มั่นนาคือถือมากกว่าความรู้ที่ได้มาจากเหตุและผล และเขาจึงได้ถือว่าสมมติฐานทางเหตุและผล บางอย่างนั้นไม่ได้มีอยู่จริง โดยเขาได้ยกตัวอย่างที่น่าฟังเอาไว้ว่า แนวคิดในเรื่องนางเงือกที่ได้ผสมผสาน กันนั้น ได้อย่างพอตีความหมายให้พอประทับใจ คือในเรื่องปลากับผู้หญิง จึงทำให้เกิดจินตนาการเรื่อง ของนางเงือกขึ้นมานั่นเอง แต่ว่านางเงือกจริงนั้นไม่มีในทำนองเดียวกันนั่นเอง (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

หลักความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรกและสวรรค์ ยังคงเป็นเรื่องในจินตนาการที่พิสดารที่ยังพิสูจน์ ไม่ได้ว่ามีอยู่จริง สิ่งนั้นจึงเป็นเพียงจินตนาการ หรือเป็นเพียงการใช้เหตุและผลที่สร้างขึ้นมานั่นเอง นอกจากนี้ เดวิด ฮูม ยังได้ท้าทายความเชื่อทางศาสนา และเขายังได้ท้าทายกฎทางวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับ กันอีกด้วย อาทิ เช่น หลักแนวความคิดในเรื่องแรงโน้มถ่วง และกฎแห่งเหตุและผล โดยเขาได้อ้างเหตุ และผลเอาไว้ว่า บางคนก็ได้เคยเห็นวุ้นน้ำตาล เขาจึงได้คิดว่า วุ้นทุกตัวนั้นต้องเป็นสื่อน้ำตาลเท่านั้น ซึ่ง เขาได้คิดว่าไม่จำเป็นเสมอไปนั่นเอง หลักแนวความคิดแบบการตีความสองแคว หรือไม้ตายของเดวิด ฮูม คือตามตัวอักษร หมายถึง ส้อม หรือที่มีสองง่าม เดวิด ฮูม เขาจึงใช้เครื่องมือจิ้มลงไปบนข้อ ที่เขาต้องการ ตรวจสอบว่า มีความหมายอย่างไรหรือไม่ซึ่งถ้าข้อความข้อใดมีความหมาย ส้อมของเขาก็จิ้มมันขึ้นมาได้ ง่าย มันก็จะต้องติดมากับขาใดขาหนึ่งของส้อมนั้นเสมอ แต่ถ้าจิ้มไม่ติดเลยสักขา แสดงว่าข้อความ เหล่านั้นไม่ได้มีความหมายอะไรเลย (ปรีชา บุญศรีตัน, 2567)

เดวิด ฮูม ได้มีความคิดเห็นที่ว่า ข้อความที่ไม่ได้ติดชาส้อมขึ้นมา ก็สมควรถูกเขียนให้พ้นถนนออกไปให้ไกลที่สุด และไม่ควรที่จะไปเสียเวลาพิจารณาโต้แย้งเลย เดวิด ฮูม เขาได้กล่าวสรุปความคิดของเขาเอาไว้ว่า เมื่อเขาได้หยิบหนังสือในห้องสมุดขึ้นมาเล่มหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือปรัชญา เทววิทยา หรือหนังสือเรื่องอะไรก็ตาม แต่ขอให้เรานั้นจงตั้งคำถามเอาไว้ว่า หนังสือเล่มนั้นได้มีตรรกะวิจารณ์ หรือมีหลักของการใช้เหตุและผลในด้านทฤษฎีใด ๆ บ้างที่เกี่ยวข้องกับการประมาณ หรือจำนวนบ้างหรือไม่ โดยมีตรรกะวิจารณ์ในแนวทางการปฏิบัติ หรือการให้เหตุและผลเชิงประจักษ์หรือไม่ และถ้าเช่นนั้นจึงเฝ้ามองมันทิ้ง เพราะว่ามันไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่า คำพูดสวยหรูที่เป็นมายากล ที่ชวนให้เราหลงเชื่อ และหลักทฤษฎีส้อมของเดวิดฮูม มีดังนี้ (กิริติ บุญเจือ, 2551)

1) ส้อมขาแรก คือข้อความหรือถ้อยแถลง ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพ ได้แก่ ข้อความที่มีความหมาย ได้ถูกกำหนดถึงความหมายของมโนภาพ ที่มีสัมพันธ์กันในข้อความ และความหมายยังคงเดิมแบบไม่เปลี่ยนแปลง ตรรกะใดที่มีมโนภาพในข้อความนั้น ก็ยังได้มีความหมายเดิม และข้อความประเภทนี้ก็ได้มีอยู่สี่แบบด้วยกัน กล่าวคือความคล้ายคลึงกัน การเปรียบเทียบในด้านเชิงปริมาณ การเปรียบเทียบคุณสมบัติ และความขัดแย้งกัน ในข้อความประเภทนี้ส่วนใหญ่ ได้แก่ข้อความในทางด้านคณิตศาสตร์ อาทิ เช่น เจ็ดคูณด้วยห้าเท่ากับสามสิบห้า และมุมภายในของสามเหลี่ยมรวมกันเท่ากับมุมฉาก ข้อความประเภทที่รู้ความจริงของมันในทันที โดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ใดเลย อาทิ เช่น วงกลมไม่ใช่สี่เหลี่ยม เป็นต้น อาจจะเห็นได้ว่า เราได้กำหนดเอามโนภาพแล้วจึงไม่ต้องพิสูจน์อะไรมากมาย ซึ่งก็ต่างจากข้อความที่พิสูจน์ไม่ได้เลย หรืออาจจะพิสูจน์ก็ได้โดยดูความตรงกันในระหว่างข้อความ และมโนภาพนั่นเอง (กิริติ บุญเจือ, 2551)

2) ส้อมขาสอง คือข้อความหรือถ้อยแถลง ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั่นเอง ข้อความประเภทนี้จึงพิสูจน์ไม่ได้เลย การปฏิเสธด้วยคำพูด ถือว่าไม่เป็นการขัดแย้งตัวเอง และในข้อความที่ปฏิเสธ หรือในตรงกันข้ามกับข้อความชนิดนี้ จึงเป็นสิ่งที่จินตนาการเข้าถึงมันได้ และไม่อาจจะพิสูจน์ว่าเป็นเท็จได้เลย โดยทั่วไปคำว่าข้อเท็จจริงที่เดวิด ฮูม จึงได้กล่าวเอาไว้ว่า ไม่ใช่ข้อเท็จจริงตามความหมายนั้น ธรรมดาจะต้องระวังเพราะว่ามันง่ายต่อการเข้าใจผิดมาก แต่ว่าสำหรับเดวิด ฮูมแล้ว คำว่าข้อเท็จจริงนั้น หมายถึงสิ่งที่ไม่ปรากฏขึ้นมาเลย จึงเป็นสิ่งที่คาดหมาย หรือสร้างจากความทรงจำ และเชื่อว่ามันเป็นข้อเท็จจริงสืบต่อไป กล่าวคือทั้งที่พิสูจน์ไม่ได้ ว่าทำไมต้องเป็นจริงเช่นนั้น อาทิ เช่น ในวันพรุ่งนี้เข้าพระอาทิตย์จะขึ้นมา จึงมีค่าเท่ากับว่า ในวันพรุ่งนี้เข้าพระอาทิตย์จะไม่ขึ้นมา (กิริติ บุญเจือ, 2551)

ซึ่งทฤษฎีส้อมของเดวิด ฮูม ได้อธิบายเพิ่มเติมเอาไว้ว่า วิธีการแห่งความรู้ นั้น คือความรู้เกิดมาจากความประทับใจ โดยที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้ในเชิงสังเคราะห์ที่ได้หลังประสบการณ์ คือเรียนรู้หลังได้มีประสบการณ์ ซึ่งความรู้ชนิดนี้อาจจะผิดไปได้เสมอ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้นอีกต่อไปแล้ว อาทิ เช่น ในประโยคที่ว่า โลกมีเพียงดวงจันทร์เพียงดวงเดียว จึงได้ยอมรับกันมานานแสนนาน เพราะว่าเห็นอยู่ทุกวันว่า ดวงจันทร์มีดวงเดียวในตอนกลางคืน แต่ว่าความจริงที่ค้นพบในทางดาราศาสตร์ คือมีหลายโลก และมีหลายดวงจันทร์ โลกแต่ละดวงนั้นอาจจะมีหลายดวงจันทร์ก็ได้ และความรู้ที่ได้ถือว่าเป็นความรู้ใหม่ ที่ได้เกิดมาจากการสังเคราะห์ผ่านประสบการณ์ และประสบการณ์เท่านั้น ที่สามารถบอกเรา

ได้ว่าจริงหรือไม่ อาศัยวิธีในทางดาราศาสตร์ ถึงโลกของเราอาจจะมีดวงจันทร์ เป็นบริวารสักกี่ดวงก็ตาม แต่ว่าความรู้ทั้งหมดนั้นก็เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง (กิริติ บุญเจือ, 2551)

แต่ว่ามีข้อความอีกประเภทหนึ่ง ที่ไม่ผ่านประสบการณ์ใดเลย แต่ว่าเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ตาม โดยอาศัยการแห่งเหตุและผล ที่ว่าด้วยการคิดตามหลักเหตุผลล้วน เช่น พ่อเป็นผู้ชาย หรือคนโสด เป็นคนที่ไม่เคยแต่งงานเลย ซึ่งประโยคทั้งสองข้อนี้ ทำให้เรารู้ได้ด้วยการคิดตามภาษาด้วยเหตุและผล ที่ว่า คนที่เป็นพ่อได้จะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น ถ้าว่าเป็นผู้หญิงจะต้องเป็นแม่เท่านั้น และคนที่แต่งงานต้องมีคู่ครองเท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นประโยคตรรกะ ที่ประโยคผาคขยาย คือคำว่าผู้ชายและไม่แต่งงานนั่นเอง ได้ปรากฏอยู่แล้วในภาคประธาน คือพ่อและคนโสด ความจริงในทางเหตุและผลเหล่านี้ ไม่ต้องอาศัยการพิสูจน์ด้วยการตามไปดู แต่ว่าอาศัยเพียงแค่การคิดก็เข้าใจได้แล้ว เดวิด ฮูม เรียกว่า ความรู้ในเชิงวิเคราะห์ก่อนมีประสบการณ์ จัดว่าเป็นความรู้ที่เป็นจริง หรือไม่เป็นจริงตามคำนิยาม ซึ่งความรู้นี้อาจจะไม่จริงได้ เช่น ประโยคนาคบินได้ หรือเงือกเป็นสาว หรือหนวดเต่าเขากระต่าย เป็นต้น (กิริติ บุญเจือ, 2551)

จึงได้สรุปคำนิยามว่า มักจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง แต่ก็เป็นเรื่องที่เราได้รู้ด้วยเหตุและผลเท่านั้น แต่ว่าสำหรับเดวิด ฮูมแล้ว ความรู้ในเชิงสังเคราะห์ ที่ได้รับหลังมีประสบการณ์ ถือว่าเป็นความรู้ที่น่าสนใจ มากกว่าความรู้ในเชิงวิสัยที่ได้รับก่อนประสบการณ์ตรง เดวิด ฮูม เขาจึงได้ถูกเรียกในเชิงญาณวิทยาว่า เป็นนักประจักษ์นิยม หรือนักประสบการณ์นิยม ที่เขาได้ยึดมั่นในสาระสำคัญของความเป็นประจักษ์นิยมแท้จริง นักประจักษ์นิยมที่แท้จริง คือถือว่าความรู้ที่แท้จริงนั้น อาจจะต้องได้รับมาจากประสบการณ์โดยตรงเท่านั้น ในแง่ของอภิปรายนักประจักษ์นิยมอาจจะต้องเชื่อว่า สสารเท่านั้นที่มีอยู่จริงๆ จิตไม่มีอยู่จริง ซึ่งแตกต่างจากจอร์จ ล็อก และจอร์จ เบอกเลย์ ถูกจัดว่าเป็นนักประจักษ์นิยมด้วยกันแต่ว่าพวกเขาไม่เชื่อสัตย์ต่อปรัชญาประจักษ์นิยมเหมือนเดวิด ฮูม (กิริติ บุญเจือ, 2551)

เพราะว่าทั้งล็อก และเบอกเลย์ ในที่สุดจึงได้หันมายอมรับเรื่องของความรู้บางอย่าง ที่ได้มาจากการนึกและการคิด และได้ยอมรับว่าความมีอยู่อย่างแท้จริงของจิต หรืออสสาร ซึ่งตรงกันข้ามกับสสารนั่นเอง เดวิด ฮูมอาจจะเป็นที่ยอมรับจากคนอื่นว่าเขาเป็นนักประสบการณ์นิยมพันธุ์แท้ หรือต้นตำหรับอย่างแท้จริง แต่ทว่าตัวของเดวิด ฮูมเองก็ยังทรมานต่อหลักแนวคิด เรื่องเกี่ยวกับประจักษ์นิยมของเขา ด้วยการสภาวะประสบการณ์ที่ยังเชื่อไม่ได้ด้วยตนเอง เพราะว่าอะไรก็ตามที่ดูเหมือนว่า ที่แน่นอนนั้นที่แท้จริงเป็นความบังเอิญ เช่น เชื่อว่าพระอาทิตย์ขึ้นในทางด้านทิศตะวันออก เพราะว่าเราได้สังเกตเห็นมันว่า มันขึ้นมาในทางทิศตะวันออกในอดีตกาลมาตลอดเวลา เราได้จึงหมายเอาว่า อาจต้องขึ้นมาในทางด้านทิศตะวันออก อีกในอนาคตตลอดไป มีหลักคิดอยู่ว่าในสมัยปัจจุบันนี้ คืออนาคตของอดีต ปัจจุบันกาลของอนาคตย่อมเหมือนกับปัจจุบันของอดีตกาลที่ผ่านมา อิทธิพลของหลักทฤษฎีความรู้สองแนว หรือทฤษฎีส้อมของเดวิด ฮูม ที่มีต่อนักคิดสำคัญ เช่น เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ จี.อี. มัวร์ และสำนักประจักษ์นิยมในเชิงวิทยาศาสตร์ (กิริติ บุญเจือ, 2551)

บทสรุป

อรรถปริวรรตศาสตร์ ถือว่าเป็นศาสตร์แห่งการตีความ เพื่อหาความหมายที่แท้จริงของคำนั้น โดยเน้นการตีความในตัวบท ผ่านกระบวนการเชิงประจักษ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ นักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญาต่างมองว่า อรรถปริวรรตศาสตร์นั้น เป็นศาสตร์ที่ใช้ในการตีความเกี่ยวกับพระคัมภีร์ในศาสนาต่าง ๆ อรรถปริวรรตศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์แห่งการตีความ นักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ได้มีการกล่าวถึงอรรถปริวรรตศาสตร์ว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการตีความ โดยมีนักประวัติศาสตร์สำคัญ คือแดนอเออร์ นำเอาคำว่า Hermeneutics นำมาใช้เป็นคนแรก ในช่วงกลางศตวรรษที่ 17 เพื่อใช้ในการตีความคัมภีร์ทางศาสนาต่างๆ กฎหมาย และวรรณคดี มีเป้าหมายเพื่อหาความถูกต้องทางภาษา และประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ในเวลาต่อมา ชไลเออมาเคอร์ ผู้เป็นบิดาแห่งการตีความสมัยใหม่ได้พัฒนาการตีความต่อไป เพื่อให้ทราบเจตนารมณ์ของผู้แต่งตำรา และคัมภีร์ต่างๆ ถือว่าผู้แต่งตำราผู้ตีความวิจารณ์ตำรานั้นมีจินตนาการแตกต่างกันออกไป ผู้ตีความตำรานั้นอาจจะเข้าถึงความรู้สึก ของผู้อ่านตำรานั้นได้ดีกว่าผู้แต่งตำรา การตีความจึงถูกนำมาใช้ตีความตำราทั่วไป โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะตำราทางศาสนา กฎหมาย และวรรณคดีอีกต่อไป และต่อมาตรอยเสน ได้นำเอาการตีความ มาใช้กับตำราในทางประวัติศาสตร์ ความรู้ที่ได้จากการตีความนั้น ต่างจากความรู้ที่ได้จากการสังเกตทดลอง คือแยกความรู้ทางสังคมศาสตร์ออกจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในลักษณะที่ว่า การตีความ ให้ความรู้มากกว่าการทดลอง ต่อมาติลธายจึงได้พัฒนาศาสตร์แห่งการตีความ

การตีความไม่ควรจำกัดให้ใช้เฉพาะกับตำราเท่านั้น แต่ควรนำมาใช้ตีความพฤติกรรมมนุษย์ทั่วไป รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี สังคมของมนุษย์อีกด้วย ส่วนแนวทางการตีความ ได้แก่ การตีความคำ คือเพื่อให้รู้ว่าคำนั้นเกี่ยวกับอะไร หรือเรื่องอะไร เรียกว่า นิรุกตศาสตร์ และภาษาศาสตร์ การตีความประโยค คือเพื่อให้รู้ว่าประโยคนั้นอยู่ในสถานการณ์อะไร และเกิดอะไรขึ้น เรียกว่า ตรรกวิทยา และปรัชญาภาษาอุดมคติ การตีความข้อความ คือเพื่อให้เข้าใจว่าข้อความมีคุณค่าทางใด และเป็นมาอย่างไร เรียกว่า สัญวิทยา การตีความเรื่องเล่า คือเพื่อให้เข้าใจความหมายเบื้องหลังของเรื่องเล่า เรียกว่า ปรัชญาภาษาสามัญ การตีความเพื่อขจัดความไม่รู้ ความสงสัย ความระแวง และความเข้าใจผิด จึงควรตีความดีกว่าปล่อยทิ้งไว้จนเกิดความเสียหาย เรียกว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง การตีความเพื่อตอบสนองความอยากรู้ความหมายของมนุษย์ และเป็นการตีความเพื่อแสวงหาความหมายใหม่ นอกจากนี้ เดวิด ฮูม ก็เป็นส่วนหนึ่งของนักปรัชญาตะวันตก ที่มีบทบาทสำคัญในด้านการใช้หลักทฤษฎีในการตีความพระคัมภีร์อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2551). การตีความคัมภีร์ในปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพฯ: สอนสุนันทา.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. (2550). รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา บุญศรีตัน. (2567). รูปแบบศาสตร์แห่งการตีความเชิงปรัชญาในคัมภีร์ธัมมปฏิกฎกเถา. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระคันธसारากวรงค์. (2550). คัมภีร์เนตติปกรณ์. กรุงเทพฯ: ไทยรายวันการพิมพ์.

พนารัตน์ จันทร์สิทธิเวช. (2560). วิเคราะห์การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียมตฺรุงปะ. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2548). ศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีรชาติ นิมอนงค์. (2559). เฮอร์เมติคส์ : ศาสตร์แห่งความเข้าใจของพระพุทธปรัชญาเถรวาทและ

มหายานเชิงเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การตีความในพุทธปรัชญาเถรวาท INTERPRETATION IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พูนศักดิ์ กมล, พระวรวุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง)

Poonsak kamol, PhraWorawut Wisutthimethi (Othong)

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, PhraNakhonSiAyutthaya

Corresponding author, e-mail: warawut19952538@G-mail.com,

poonsakkamol@gmail.com

บทคัดย่อ

การตีความกับภาษาในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือช่วยในการสื่อสาร ทำให้ชาวโลกได้รับรู้กัน เป็นระบบภาษาของชาวโลก เป็นถ้อยคำสำนวนของชาวโลกถือเป็นสิ่งที่ชาวโลกบัญญัติขึ้นมาใช้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับการใช้ภาษา การสื่อสารธรรมให้เข้าถึงบุคคลทั่วไปได้ง่ายขึ้น คือมีพุทธพจน์ตรัสว่า จิตเหล่านี้ล้วนจัดว่า เป็นโลกสมัญญา เป็นโลกนิรุตติ เป็นโลกโวหาร เป็นโลกบัญญัติ ตถาคตใช้อยู่แต่ ไม่ยึดติดกับโลกทั้งหลาย พุทธพจน์ในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ภาษาในพุทธศาสนาเถรวาทมีประสิทธิภาพมากในการสื่อสารกันอีกระดับหนึ่ง แต่ต้องขึ้นอยู่กับบริบทในทางสังคม ที่สร้างระบบภาษาขึ้นมาใช้ภาษาสองลักษณะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือภาษาสามัญ และภาษาปรมัตถ์ พุทธองค์ทรงใช้กับบุคคลที่ต่างกันบุคคลผู้มีปัญญาเลิศพระองค์ทรงใช้ภาษาปรมัตถ์ ที่มุ่งตรัสถึงแก่นแท้ที่เป็นความจริง หากตรัสสอนคนที่มีปัญญาไม่ถึงขั้นนั้นมักทรงเลือกใช้ภาษาสามัญ เพื่อแสดงถึงความเป็นจริงเบื้องต้นแล้วสรุปชี้แจงเพื่อให้ได้เห็นถึงความเป็นจริงในภาษาปรมัตถ์ เช่น ดังข้อความที่กล่าวว่า เธอจงวิตเรื่อนี้ เรือที่เธอวิตแล้วจะถึงเร็ว ข้อความดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจใหม่ หรือหมายถึงอะไร แต่ยังคงใช้เรือในความหมาย ที่ใช้เป็นพาหนะทางน้ำ อาจต้องตีความหมายใหม่ว่า พระพุทธองค์ทรงหมายถึงอะไร การวิตน้ำหมายความว่าอย่างไร การวิตอะไรเพื่อให้ออกจากเรือ เรือที่วิตน้ำออกไปแล้วจะถึงเร็ว คืออะไรบ้าง เป็นการใช้ภาษาสามัญในการสื่อสาร ใช้เป็นการอุปมาเพื่อเปรียบเทียบว่า ร่างกายมนุษย์หมายถึงเรือ การวิตน้ำเป็นการปฏิบัติเพื่อสลัดน้ำ คือความคิดเห็นที่ผิด หมายถึง การถึงฝั่งแห่งพระนิพพานอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การตีความ, พุทธปรัชญาเถรวาท, พระไตรปิฎก, แนวคิด

Abstract

Interpretation and language in Theravada Buddhist philosophy consider language as a tool to help communicate, allowing people of the world to know each other. It is a world language system. The words of the world are considered to be something that people of the world have established for use. The Buddha and the use of language, communicating Dharma to reach the general public more easily, is the Buddha's words that these minds are all considered worldly concepts, worldly ideology, worldly conventions. The Tathagata uses them but does not cling to the world. The Buddha's words in this section show that the language in Theravada Buddhism is very effective in communicating to each other at another level. But it depends on the social context that creates the language system. The Buddha uses two types of language, common language and ultimate language. The Buddha uses it with different people. People with excellent wisdom use ultimate language that aims to speak about the essence of the truth. If teaching people who do not have enough wisdom, he often chooses common language to show the basic truth and then summarizes and explains to make people see the truth in ultimate language. For example, in the passage that says, "You should bail this boat. The boat you bail will arrive quickly." This statement is considered something that needs to be understood in a new way, or what does it mean? But still using a boat in the meaning of a water vehicle, it may need to be reinterpreted as to what the Buddha meant. What does it mean to bail out water? What does bail out to get out of the boat? What does a boat that bails out water to reach quickly mean? It is the use of common language in communication. It is used as a simile to compare that the human body means a boat. Bailing water is a practice to shake off water, which is a wrong view. It means truly reaching the shore of Nirvana.

Keyword: Interpretation, Theravada Buddhist Philosophy, Tripitaka, Concept

บทนำ

ในคติความเชื่อเกี่ยวกับธรรมเนียมจารีต และประเพณีของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทนั้น พระไตรปิฎกทั้งหมดถือว่าเป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้า (พุทธวจน) การที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเป็นพุทธวจนตามแนวทางเถรวาท ไม่จำเป็นต้องหมายความว่า สิ่งนั้นเป็นคำพูดของพระพุทธเจ้าในประวัติศาสตร์ข้อความและคำสอนที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสโดยตรง แต่สอนโดยสาวกของพระองค์ อาทิ เช่น เถาะคาถาถือเป็นคำพูดที่ดี (สุภาษิต) และเป็นการแสดงออกถึงธรรมะจึงถือเป็นพุทธวจนอีกด้วย การตีความพระวจนะของพระพุทธเจ้านั้นถือว่าเป็นศูนย์กลางของขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีของ

พระพุทธศาสนาแบบฝ่ายเถรวาท ด้วยสาเหตุนี้ หลักคำสอนเถรวาทจำนวนมาก จึงได้รับการพัฒนาในอรรถกถา และอรรถกถาย่อยของพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ตีความหลัก และนักวิจารณ์ในฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาทที่สำคัญที่สุด คือพระภิกษุผู้ทรงปัญญาในคริสต์ศตวรรษที่ 5 ชื่อว่าพระพุทธโฆสะเถระ ซึ่งเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับพระไตรปิฎกส่วนใหญ่ คือตำราตีความที่สำคัญของฝ่ายเถรวาทที่สำคัญสองเล่ม คือเปตโกปเทส และเนตติปกรณ์ (ราวคริสต์ศตวรรษที่ 1) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผลงานของท่านพระมหากัจจายนะเถระ ตำราทั้งสองเล่มใช้แนวทางค่อยเป็นค่อยไปสู่พระนิพพานเป็นเครื่องมือตีความเพื่ออธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้า ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับทั้งพระภิกษุ และฆราวาสตำราทั้งสองเล่มนี้ถือว่า โครงสร้างของธรรมะนำมาจากแนวทางค่อยเป็นค่อยไป โดยแบ่งประเภทของบุคคลต่าง ๆ (บุคคลธรรมดา ผู้เริ่มต้น และผู้ฝึกหัด) และประเภทบุคลิกภาพ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

รวมถึงสูตรต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสกับบุคคลแต่ละประเภท (สูตรเกี่ยวกับศีลธรรม สูตรเกี่ยวกับปัญญาที่แจ่มแจ้ง สูตรเกี่ยวกับภาวนา) สูตรแต่ละประเภทมีไว้เพื่อนำบุคคลแต่ละประเภท เพื่อนำไปสู่เส้นทางที่ค่อยเป็นค่อยไปสู่พระนิพพานนั่นเอง คัมภีร์เนตติปกรณ์นั้นได้กำหนดแนวปฏิบัติ 5 ประการ (นัยยะ) และโหมด 16 โหมด (หาระ) สำหรับการชี้แจงความสัมพันธ์ระหว่าง แบบแผนทางภาษาของข้อความ (พยัญชนะ) และความหมายที่แท้จริง (อรรถะ) ที่จะนำไปสู่การตีความอย่างถูกต้องชัดเจน และมีความกระจ่างแจ้งยิ่งขึ้นไปอีกด้วย จึงทำให้การตีความทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นไป และมีความละเอียดครบถ้วน ความสมบูรณ์ของตัวบทเนื้อหาต่าง ๆ อีกด้วย จึงทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการตีความที่น่าเชื่อถือได้ดี

การตีความกับภาษาในพุทธปรัชญาเถรวาท

นักวิชาการด้านปรัชญาตะวันออก ได้กล่าวถึงการตีความกับภาษา ในพุทธปรัชญาเถรวาทเอาไว้ว่า ในทัศนะคติของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ซึ่งได้กล่าวเอาไว้ว่า ภาษานั้นถือว่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ชาวโลกทั้งหลายได้รับรู้กัน ซึ่งเป็นระบบภาษาของชาวโลกทั่วไป โดยเป็นถ้อยคำสำนวนของชาวโลกทั่วไป และถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ชาวโลกนั้นได้บัญญัติขึ้นมา จึงสมดังพระพุทธพจน์ที่ได้ตรัสเอาไว้ว่า จิตเหล่านี้ล้วนจัดว่าเป็นโลกสมัญญา เป็นโลกนิรุตติ เป็นโลกโวหาร และเป็นโลกบัญญัติ พระตถาคตจึงใช้อยู่แต่ว่า ไม่ยึดติดกับโลกทั้งหลาย ซึ่งจากพระพุทธพจน์ในข้อนี้เอง จึงได้แสดงให้เห็นว่า ภาษาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้มีประสิทธิภาพอย่างมาก ในการสื่อสารกันอีกระดับหนึ่ง แต่ว่าอาจจะต้องขึ้นอยู่กับบริบทในทางสังคมนั้น ที่ได้สร้างระบบภาษานั้นขึ้นมา ซึ่งก็ได้หมายความว่า ภาษานั้นอาจจะมีความหมาย ต่อเมื่อมันถูกสื่อสารกันในบริบททางสังคมที่ได้รับรู้ภาษานั้นร่วมกันนั่นเอง ซึ่งจากข้อความในพระพุทธพจน์ ในตอนสุดท้ายที่ได้กล่าวว่า (ปรุตม์ บุญศรีตัน, 2550)

พระตถาคตก็ใช้อยู่แต่ก็ไม่ได้ยึดติดกับโลก ซึ่งจากตรงนี้เองจึงได้แสดงให้เห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ของโลก ที่ท่านได้ดำรงอยู่ในกรอบของกาลเวลา และในสถานที่ต่างๆ ที่มีระบบอีกภาษาหนึ่ง จึงถือว่าเป็นสิ่งธรรมดา ที่พระองค์อาจจะต้องสื่อสารกัน ด้วยตัวรูปแบบภาษาที่สังคมได้รับรู้ร่วมกันในขณะนั้นเอง อย่างไรก็ตาม พระพุทธองค์ทรงใช้ภาษาอย่างรู้เท่าทัน

โดยท่านไม่ยึดถือภาษาว่า เป็นตัวสัจธรรมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง เพราะว่าภาษานั้นได้มีข้อจำกัด และเป็นความสัมพันธ์ ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยม ของสังคมในยุคต่อมานั่นเอง นายเดวิดเจ กุลปาหนะ ได้กล่าวถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ว่า พระองค์ทรงเป็นผู้รู้โลกแห่งประสบการณ์ของมวลมนุษยชาติทั้งหลาย ในฐานะที่เป็นกระแสที่สืบเนื่องกัน ซึ่งไม่ได้มีพระประสงค์ที่ยอมรับภาษา ในฐานะที่เป็นภาวะที่เที่ยงแท้ถาวรแน่นอน ภาษาจึงเหมือนกับสิ่งอื่นที่ล้วนตกอยู่ในกระแส แห่งการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องเสมอมา องค์ประกอบพื้นฐานของภาษา กล่าวคือตัวอักษรนั้น ไม่ได้เป็นตัวแทนของภาวะ ที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

หากแต่ว่าเป็นระบบสมมุติบัญญัติ ที่มนุษย์ทั้งหลายได้นำมาใช้ เพื่อให้สอดคล้องกันกับสถานการณ์ในทางสังคม ในอีกความหมายหนึ่งกล่าวคือถ้อยคำ หรือตัวอักษรนั้น คือสิ่งที่ใช้แทนโน้ตทัศน์ของมวลมนุษยชาติ และถ้าหากว่าโน้ตทัศน์ของมนุษยชาติ ได้ถูกระทบจากความเปลี่ยนแปลงไป ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมทางวัตถุต่างๆ ไม่มีเหตุและผลใดเลย ที่มักจะคิดว่าเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกมานั่นเอง ซึ่งโน้ตทัศน์เช่นนั้น อาจยังคงอยู่อย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดเลย และพุทธปรัชญาเถรวาทได้มีทัศนะต่อภาษาที่ว่า ภาษานั้นถือว่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของมวลมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลาย ได้พยายามสื่อสารกับอีกฝ่ายเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย แต่อาจจะสื่อสารกันให้เข้าใจกันได้นั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ว่าตัวของผู้ที่สื่อสารนั้น ต้องอยู่ในสังคมที่ใช้ภาษาเดียวกัน (วีรชาติ นิมนงค์, 2559)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับการใช้ภาษา

นักวิชาการด้านปรัชญาตะวันออกได้กล่าวว่า พุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ได้มีทัศนะคติต่อภาษาว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมวลมนุษยชาติ เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่มวลมนุษยชาติพยายามสื่อสารกันกับอีกฝ่าย ให้ที่จะได้เข้าใจซึ่งกันและกันได้ การใช้ภาษาจึงถือว่า ได้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการสั่งสอนธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการใช้สำหรับประกาศพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เพื่อให้ชาวโลกได้รับรู้และได้เข้าใจ และได้นำไปประพฤติปฏิบัติตาม การใช้ภาษาในการประกาศ พระสัทธรรมของพระพุทธองค์ มักจะมีลักษณะเป็นเช่นไร รูปแบบการตีความพระคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเอาไว้ว่า (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ภาษาของพระพุทธเจ้า กล่าวคือคำที่พระพุทธองค์ใช้นั้นถือว่าเป็นคำพูดที่ใช้พูดกันอยู่ในยุคนั้นเอง ได้แก่ คำว่า วิชชา กัตติ ธรรม กัตติ พรหมจรรย์ กัตติ พระธรรมวินัย กัตติ แม้กระทั่งคำว่า นิพพาน กัตติ ที่ได้แสดงถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ในตามทัศนะคติของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งจัดว่าเป็นคำที่ชาวอินเดียทั้งหลายในยุคนั้น ใช้พูดคุยสนทนากันและได้สอนกันอยู่แล้วนั่นเอง แต่ว่าพระพุทธองค์ ในฐานะที่ทรงเป็นนักปฏิบัติ นักปฏิรูป และนักอนุรักษนิยม จึงได้ทรงนำมาใช้ โดยการร้อยความหมายเก่าทิ้งเสีย แล้วจึงได้สร้างขึ้นใหม่ หรือได้ให้ความหมายแบบใหม่ในทัศนะของพระองค์แทนในแง่รูปแบบของศัพท์จึงเหมือนกันมาก แต่ทว่าในแง่ของด้านความหมาย มีความแตกต่างกันมากเช่นคำว่าธรรม ที่ท่านท้าวสหัมบดีพรหม ท่านได้กล่าวถึงเมื่อครั้งที่ได้กราบทูลอาราธนา ให้พระพุทธเจ้าทรง

แสดงพระสัทธรรม ซึ่งทำวสหัมบดีพรหมได้ใช้คำว่าธรรม แต่ทว่าใช้ในความหมายของธรรมที่ไม่สะอาดบริสุทธิ์ (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

ดูดังข้อความที่ได้กล่าวว่า ธรรมที่ผู้มิมลทินทั้งหลาย ได้คิดกันแล้วไม่สะอาดไม่บริสุทธิ์ และไม่ปรากฏอยู่ในชาวมคธทั้งหลายมาก่อน จึงขอให้พระองค์ทรงเปิดอริยมรรค ที่เป็นประตูสู่พระนิพพานด้วยเถิด ท่านอาฬารดาบส และท่านอุทกดาบสจึงได้ใช้คำว่าธรรม สำหรับเรียกคำสอนในสำนักของท่านทั้งสองเช่นกัน แต่ว่าสำหรับคำอื่นที่มีลักษณะเดียวกันเช่นคำว่า พรหมจรรย์ และคำว่า พระธรรมวินัย โดยมีนัยเดียวกันนั่นเอง กล่าวคือมักจะเป็นคำที่ใช้กันทั่วไป ในสำนักต่าง ๆ ของอินเดียในยุคนั้น ๆ สมดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสเล่าถึงตอนที่ ได้เสด็จเข้าไปขอศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ อยู่ในสำนักของพระอาจารย์ทั้งสอง กล่าวคืออาฬารดาบส และอุทกดาบสได้กล่าวเอาไว้ว่า ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะประพฤติพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้ (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

ถ้อยคำเหล่านี้มันได้มีการใช้กันแล้ว ในสำนักของพระอาจารย์ทั้งสองท่าน ความเหมือนที่ต่างกันนี้ จึงได้อยู่ที่การให้ความหมาย และเนื้อหาเฉพาะในแต่ละสำนักว่า ได้มีความมุ่งหมายเฉพาะธรรมหรือมุ่งหมายในสิ่งใด ดังนั้น ความเหมือนกันจึงได้อยู่ที่รูปศัพท์ที่ใช้ หรือโดยพยัญชนะเท่านั้นเอง แต่ว่าโดยความมุ่งหมายแล้ว อาจจะมีมีความแตกต่างกันอีกด้วย เช่น คำว่า ธรรม ในตามทัศนคติของท่านอาฬารดาบส หมายถึง หัวข้อธรรมะแบบชั้นสูงในสำนักนี้ ได้แก่ อากิญจัญญายตนฌาน ในตามทัศนคติของท่านอุทกดาบส คือเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน แต่ว่าในความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งคำเหล่านี้ หมายถึง วิชชาสาม อริยสัจสี่ และปฏิจจสมุปบาท อาจจะหมายเอาเป้าหมายสูงสุด คือพระนิพพานก็เป็นไปได้ทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนั้น คือได้เมื่อตรัสชี้ชวนให้เหล่าปัญจวัคคีย์ ทั้งห้าตนได้สำนึกผิด และให้หันมารับฟังพระองค์สอน ก็ได้ทรงใช้คำว่าพรหมจรรย์ ที่ถือว่าเป็นคำที่เชิญชวน เพื่อให้เหล่าปัญจวัคคีย์ทั้งห้าตนคิดได้ว่า ถ้าพวกท่านได้ปฏิบัติตามที่เราได้สั่งสอนแล้ว ในไม่ช้าพวกท่านก็จะทำให้แจ้งในคุณที่ยอดเยี่ยมที่สุด (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

กล่าวคือเป็นที่สุดแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรทั้งหลาย ได้ออกจากเรือนแล้วได้บวชเป็นบรรพชิตต้องการ ด้วยสติปัญญาของตนในปัจจุบัน ในการใช้คำเพื่อเป็นอุบายวิธีแสดงให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น และเพื่อให้เข้าถึงสิ่งที่ตรัสรู้แล้วนั่นเอง พระพุทธองค์จึงทรงใช้คำที่มีใช้กันอยู่แล้วในสมัยนั้น ถือว่าเป็นที่เข้าใจกันเป็นอย่างดี ว่าได้หมายถึงอะไร แต่ก็ได้ทรงให้ความหมายแบบใหม่ตามทัศนคติของพระองค์เอง เพื่อดึงดูดความสนใจ ให้เข้าสู่ความหมายแบบใหม่ที่จะทรงประสงค์ให้เข้าใจและรับรู้ตามได้นั่นเอง ดังข้อความที่ได้กล่าวถึงประเด็น ในการใช้ภาษานี้เอาไว้ ในหนังสือเรื่องพุทธธรรม โดยมีใจความตอนหนึ่งว่า การที่ต้องสอนพุทธธรรมในท่ามกลางวัฒนธรรมแบบพราหมณ์ และคติความเชื่อตามลัทธิต่าง ๆ ของพวกสมณะพราหมณ์ในยุคสมัยนั้น จึงทำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจจะต้องทรงเกี่ยวข้องกับถ้อยคำ ในทางศาสนาต่าง ๆ และในลัทธิความเชื่อเหล่านั้น (วีรชาติ นิมอนงค์, 2559) อาจจะโดยการทรงรับฟัง และการตรัสพาดพิง และการกล่าวถึงอีกด้วย โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงมีพระประสงค์ในพุทธธรรมที่ใช้เผยแผ่ให้เป็นที่ยอมรับได้ง่าย เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ในเวลาที่รวดเร็วที่สุด จึงปรากฏว่าพระพุทธองค์นั้น ได้ทรงมีวิธีการปฏิบัติต่อถ้อยคำทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตอีกอย่าง

หนึ่งว่า พระพุทธองค์ทรงสามารถหักล้างความเชื่อในรูปถ้อยคำที่ใช้ ได้ทรงหักล้างเฉพาะตัวความเชื่อที่แบบแผนอยู่ ซึ่งเป็นความหมายของถ้อยคำเหล่านั้น (วีรชาติ นิมนงค์, 2559)

กล่าวคือพระพุทธองค์จึงไม่ทรงที่จะปฏิเสธ หรือหาวิธีการขัดแย้งด้วยวิธีการที่รุนแรง แต่ว่าทรงนิยามเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงแบบไม่รู้สีกตัวนั่นเอง หรือแบบโอนอ่อนผ่อนตามมากกว่า และพระพุทธองค์จึงทรงนำคำที่ถูกบัญญัติ ที่ใช้อยู่ในศาสนาเดิม นำมาใช้ในความหมายแบบใหม่ ตามแนวพุทธธรรมโดยเฉพาะบ้าง และได้ทรงสร้างคุณค่าแบบใหม่ ให้แก่ถ้อยคำที่ใช้อยู่ตามเดิมบ้าง อาทิ เช่น ใช้คำว่าพรหม ซึ่งถือว่าเป็นชื่อของสัตว์โลก ที่ได้เกิดและตายประเพณีหนึ่งบ้าง หมายถึง บิดาและมารดาบ้าง ส่วนรูปแบบของการใช้ภาษา ในการประกาศพระพุทธศาสนา ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงได้มีลักษณะโดดเด่นที่สำคัญมาก จึงพอสรุปได้เป็นประเด็นต่าง ๆ มีดังนี้ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

1) พระองค์ทรงใช้ภาษาเฉพาะท้องถิ่น คือในการประกาศพระพุทธศาสนาของพระองค์ ส่วนใหญ่มักจะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พระพุทธองค์ทรงใช้ภาษาของชนชาวมคธ ในทุกระดับชั้นและเป็นภาษาในการสั่งสอนธรรม เหตุผลสำคัญที่ได้ทรงเลือกใช้ภาษามคธดังกล่าวนี้ กล่าวคือพระองค์ทรงได้ถือเอาความเข้าใจ และความสามารถในการรับรู้ได้ เพื่อที่จะให้เป็นประโยชน์ ที่ฟังได้ฟังถึงของชาวมคธเป็นหลักใหญ่แน่นอน และถ้าหากมองในแง่นี้ บริบทในทางสังคมที่สั่งสอนนั่นเอง ซึ่งได้ถือว่าเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการใช้ภาษาของพระพุทธองค์ เพราะว่าเมื่อได้ทรงตัดสินพระทัยที่จะทรงประกาศพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธแล้ว การที่จะทำให้ชาวมคธนั้นได้เข้าใจ ถึงสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนได้นั้น อาจต้องใช้ภาษาที่ชาวมคธที่สามารถเข้าใจ กล่าวคืออาจจะต้องสื่อสารกันด้วยภาษาถิ่นของพวกเขา นั่นเอง (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

2) พระพุทธองค์ทรงใช้ภาษาสามัญที่ไม่ใช่ภาษาชั้นสูง คือหากแต่ทรงใช้เป็นสื่อการแสดงเหตุ และการแสดงผล แห่งความเป็นจริง ความถูกต้อง และความดีงาม เพราะว่าเป้าหมายหลักที่สำคัญของพุทธกิจ คือการช่วยเหลือเหล่านมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง การใช้ภาษาที่ง่าย และจึงเอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายนั้น ด้วยสาเหตุนี้เอง จึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งในประวัติพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ได้มีพระภิกษุสองรูปที่มาจากตระกูลของพวกพราหมณ์ และได้นำเสนอว่าให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาต ให้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะชั้นสูง โดยให้เลือกใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลัก โดยให้มีฉันทลักษณ์ที่เป็นโคลง กาพย์ กลอน และโคลกเหมือนอย่างในพระคัมภีร์พระเวทของพวกพราหมณ์ โดยถือว่าเป็นภาษาชั้นสูง และจัดว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์มากอีกด้วย เพราะว่าการปล่อยให้ศึกษาเล่าเรียน คำสั่งสอนด้วยภาษาเดิมของแต่ละคนนั้น อาจจะทำให้คำสั่งสอนเสียหายได้ง่าย และอาจจะผิดเพี้ยนได้ง่ายนั่นเอง แต่การปรากฏที่ชัดเจนว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้ตามที่พระภิกษุทั้งสองรูปนั้นนำเสนอมาแต่อย่างใดเลย ซึ่งไม่เพียงแต่ไม่ทรงอนุญาตเท่านั้น แต่อย่างยิ่งทรงห้ามการกระทำได้กล่าวอีกด้วย โดยถือว่ามีความผิดปฏิกิริยาทุกกฎ และจะต้องสำนึกตนเอง และจะต้องปรับปรุงตนเองเสียใหม่อีกด้วย อีกทั้งยังไม่ให้ประพฤติดุเช่นนั้นอีกด้วย และได้ทรงยืนยันที่จะให้ศึกษาเล่าเรียน ในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ด้วยภาษาแบบเดิม คือภาษาของชาวมคธ

3) พระพุทธรองค์ทรงใช้ภาษาแต่ไม่ได้ทรงยึดติดในตัวภาษาที่ใช้ คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเล็งเห็นอีกว่า ในโลกประสบการณ์ของมวลมนุษยชาตินั้น ได้ตกอยู่ในการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงไม่ได้ประสงค์ที่จะแสดงธรรมะ ด้วยตัวภาษาที่แน่นอนและตายตัวนั่นเอง ซึ่งภาษาของมนุษยชาติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัส เรียกว่า โลกบัญญัติ โลกนิรุตติ โลกโวหาร และโลกบัญญัติ ต่างก็ล้วนแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และตามวัฒนธรรมในทางวัตถุต่าง ๆ อีกด้วย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ใช้วิธีการอธิบายถ้อยคำ และใช้ความคิดด้วยการใช้ภาษา แบบที่ไม่สุดโต่งไปในด้านใดด้านหนึ่งนั่นเอง ซึ่งระหว่างความไม่มีกฎเกณฑ์ กับการเคร่งครัดในทางภาษานั้น หากแต่จะทรงยอมรับ และทรงใช้ภาษาตามที่ชาวโลกยังนิยมใช้กันอยู่ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

โดยภาษาที่ชาวโลกได้ใช้กันอย่างไรนั้น พระพุทธรองค์ก็ทรงใช้อย่างนั้นด้วย แต่ว่าก็ไม่ได้ทรงยึดติด และไม่ได้ทรงปฏิเสธภาษาเหล่านั้นเลย ดังที่พระพุทธรองค์ทรงตรัสไว้แก่ลูกชายของคราญช้างชื่อจิตต์ เอาไว้ว่า ในสมัยใดที่มีการได้อัตภาพที่หายาบ ในสมัยนั้นย่อมไม่ถึงการ ที่นับว่าได้อัตภาพอันสำเร็จด้วยใจ อีกทั้งย่อมไม่ถึงการนับว่าได้อัตภาพที่ไม่มีรูป ในสมัยนั้นก็ย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่หายาบเท่านั้น ในสมัยใดมีการได้อัตภาพที่สำเร็จด้วยใจ ในสมัยนั้น ย่อมไม่ถึงการนับว่าได้อัตภาพที่หายาบ อีกทั้งย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่ไม่มีรูป ในสมัยนั้นย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่สำเร็จด้วยใจเท่านั้น ในสมัยใดมีการได้อัตภาพที่ไม่มีรูป ในสมัยนั้นย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่หายาบ อีกทั้งย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่สำเร็จด้วยใจ ในสมัยนั้นย่อมไม่ถึงการนับว่า ได้อัตภาพที่ไม่มีรูปเท่านั้น สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นโลกสามัญ เป็นโลกโวหาร เป็นโลกนิรุตติ เป็นโลกบัญญัติ ที่เรตถาคตใช้ตรัสรู้แต่ยังไม่ทรงยึดติด ในข้อความนี้ จึงได้แสดงให้เห็นอีกว่า (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงเลือกใช้ภาษา อยู่สองลักษณะ ได้แก่ ภาษาสมมุติ หมายถึง ภาษาที่ชาวโลกได้สมมุติกันขึ้นมา หรือสมมุติถา กล่าวคือเป็นภาษาที่กล่าวถึงจำพวกสัตว์ต่าง ๆ บุคคล ตัว ตน เรา เขา เทวดา และพรหม ภาษาปรมัตถ์ ได้แก่ ภาษาที่ได้กล่าวถึงหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชันธ ธาตุ อายตนะ สติปัญฐาน และสัมมปธาน กล่าวคือพระพุทธรองค์ทรงเลือกใช้ภาษาสมมุติ กับบุคคลที่ฟังแล้วที่จะสามารถเข้าใจได้ในทันที ซึ่งตรงกันข้ามกันหากว่า คนที่สามารถเข้าใจได้ด้วยภาษาปรมัตถ์ แล้ว พระพุทธรองค์ก็จะทรงใช้ภาษาปรมัตถ์กับคนเหล่านี้ แต่ทว่าโดยปกติทั่วไปแล้ว พระพุทธรองค์มักจะทรงแสดงธรรม ด้วยภาษาสมมุติก่อน แล้วจึงจะได้ทรงแสดงธรรม ด้วยภาษาปรมัตถ์ในภายหลังนั่นเอง สิ่งที่สำคัญก็คือพระพุทธรองค์ ทรงไม่ยึดติดกับภาษาที่ใช้เลย เพราะว่าการยึดติดด้วยตัวตัณหา มานะ และทิฐิ เพราะฉะนั้น ภาษาปรมัตถ์จึงถือว่าเป็นภาษาแบบใหม่ ที่ชี้ตรงต่อรูปแบบลักษณะความเป็นจริง จึงเป็นภาษาที่พระพุทธรองค์ทรงเสนอ และถือว่าเป็นภาษาของพระพุทธศาสนาอีกด้วย หลักฐานที่ถูกค้นพบอาจจะเห็นได้ว่า แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจะนำเสนอภาษาปรมัตถ์ก็ตาม แต่ว่าพระพุทธรองค์ก็ทรงไม่ได้ปฏิเสธภาษาสมมุติ หรือภาษาสามัญที่ได้ใช้พูดคุยกันโดยทั่วไปนั่นเอง ซึ่งในทางตรงกันข้ามนั้น พระพุทธรองค์ทรงกลับยืนยันว่าจะให้เหล่าพระสาวกทั้งหลายของพระองค์ ได้ศึกษาเล่าเรียนคำสั่งสอนของพระองค์ ด้วยภาษาท้องถิ่นนั้นอีกด้วย และพระพุทธรองค์เองก็ทรงใช้ทั้งสองภาษา ในการสั่งสอนตาม

สถานการณ์นั้น ตามอุปนิสัยของผู้ฟังโดยท่าทีการใช้ภาษาสองของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ในประเด็นดังกล่าวนี้ เห็นได้จากข้อความนี้ว่า (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

ในข้อที่เราได้กล่าวเอาไว้ว่า ไม่พึงปรักปรำภาษาของชนบท และไม่พึงล่วงเลยคำพูดสามัญเสีย เราอาศัยอะไรดังกล่าวแล้ว ภิกษุทั้งหลายอย่างไร เป็นการปรักปรำภาษาของชนบท และเป็นการกล่าวล่วงคำพูดสามัญ ภิกษุทั้งหลายภาษาชนในโลกลบนี้ บางชนบทหมายรู้ว่าปาติ บางชนบทหมายรู้ว่าปัตตะ บางชนบทหมายรู้ว่าปฏฐะ บางชนบทหมายรู้ว่าสรวะ บางชนบทหมายรู้ว่าหโลสะ บางชนบทหมายรู้ว่าโปณะ บางชนบทหมายรู้ว่าหนะ บางชนบทหมายรู้ว่าปิปีละ ภิกษุพูดปรักปรำโดยประการที่ชนบททั้งหลาย ได้หมายรู้เรื่องภาษานั้น ในชนบทนั้นตามกำลัง และความยึดถือว่า ที่เท่านั้นจริงอื่นเปล่า อย่างนี้จึงได้ชื่อว่า เป็นการปรักปรำภาษาของชนบท และเป็นการล่วงเลยคำพูดสามัญ ภิกษุทั้งหลายอย่างไร เป็นการไม่ปรักปรำภาษาของชนบท และเป็นการไม่ล่วงเลยคำพูดสามัญ ภิกษุทั้งหลายภาษาชนในโลกลบนี้ บางชนบทหมายรู้ว่าปาติ บางชนบทหมายรู้ว่าปัตตะ บางชนบทหมายรู้ว่าปฏฐะ บางชนบทหมายรู้ว่าสรวะ บางชนบทหมายรู้ว่าหโลสะ บางชนบทหมายรู้ว่าโปณะ บางชนบทหมายรู้ว่าหนะ บางชนบทหมายรู้ว่าปิปีละ ภิกษุที่พูดด้วยประการที่ชนทั้งหลาย ได้หมายรู้เรื่องภาษาชนในชนบทนั้น อย่างไม่มีความยึดมั่นว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลายพูดแก่ข้าพเจ้า หมายถึง ภาษานั้น ภิกษุทั้งหลายนี้ได้ชื่อว่า เป็นการไม่ปรักปรำภาษาของชนบท เป็นการไม่ล่วงเลยคำพูดสามัญ ข้อที่เราได้กล่าวว่าไม่พึงปรักปรำภาษาของชนบท ไม่พึงล่วงเลยคำพูดสามัญ เราอาศัยเนื้อความนี้ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560) จากข้อความที่ได้ดังกล่าวอ้างถึง บทพระพุทธดำรัสในข้างต้นนี้ จึงทำให้ได้เห็นถึงข้อยืนยันที่เกี่ยวกับ ภาษาที่มีนัยอันสำคัญอยู่สองประการ ได้แก่ (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

1) การที่ได้ยอมรับความเกี่ยวเนื่องของถ้อยคำพูดนั้น ขึ้นอยู่กับความนิยมที่ใช้พูดกันมากกว่าหลักการในทางด้านนิติศาสตร์ โดยมีไวยากรณ์ และโครงสร้างทางภาษา (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

2) ข้อบ่งชี้ถึงสิ่งที่เป็นปัจจุบันกาล เรียกว่า กระแสภาษา ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยการที่ใช้พูดกันอยู่เป็นประจำอย่างเสมอ ถือว่าเป็นการไม่ยอมรับโครงสร้างภาษา ที่ยุ่งยากและสับสนของนักภาษาศาสตร์ โดยกระแสนี้เอง จึงได้แสดงสถานะที่เป็นกลาง ในระหว่างการยึดมั่นผูกขาดทางด้านภาษาศาสตร์ กับการละเมิดกฎเกณฑ์ในทางด้านภาษาศาสตร์ (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

ซึ่งหลังจากการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงอนุญาตให้เหล่าพระสาวกได้ศึกษา และได้เผยแผ่คำสั่งสอนของพระองค์ ด้วยภาษาของแต่ละท่านนั้นก็ดี และการที่ได้ทรงใช้ภาษาตามชาวโลกที่ได้ใช้กันอยู่ก็ดี และการยอมรับว่าภาษานั้น ๆ ได้มีความหมายที่หลากหลายนัยก็ดี จึงเป็นการยากที่อาจจะหลีกเลี่ยงในการที่อาจจะเข้าใจผิด ที่เกิดจากการตีความที่ผิดพลาดได้นั่นเอง เพราะว่าได้มีพื้นฐานความรู้ และความเข้าใจที่แตกต่างกัน ทั้งด้านภาษาที่ได้ใช้พูดกัน และความคิดเห็นในบางอย่าง เพราะหากว่าถ้าหากต่างฝ่ายต่างยืนยันถึงความคิด ความเห็น และภาษาของตนเองว่าถูกต้องที่สุดแล้ว ย่อมที่จะเกิดความเห็นขัดแย้งกัน อย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม พระพุทธองค์ทรงได้เปิดทางให้มีการตรวจสอบ และได้ยอมรับความแตกต่างของภาษา ที่ได้ใช้พูดคุยกันในแต่ละท้องถิ่น อาจจะชี้ให้เห็นได้ว่า จึงไม่ควรยืนยัน จึงไม่ควรยึดมั่นในเฉพาะ

ภาษาของตนเอง เท่านั้นที่ว่าถูกต้องที่สุด และภาษาของคนอื่น หรือในท้องถิ่นอื่นนั้นผิด โดยสิ่งสำคัญที่สุด ในกรณีนี้ก็คือ ควรที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาของผู้อื่น ที่มีความแตกต่างจากของตนเองให้ได้มากที่สุด และควรที่จะเข้าใจ ในลักษณะที่ว่าแบบใจเขาใจเรา และการรู้เขารู้เรา เพื่อที่จะไม่เกิดการผูกขาดความถูกต้อง โดยเฉพาะภาษาของตนเองเพียงอย่างเดียว หากแต่ว่าเพื่อการต้องยอมรับความแตกต่างในการใช้ภาษาอื่น แม้ว่าอาจจะใช้คำเรียกที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็ขอเพียงให้มีความเข้าใจตรงกันว่า ได้หมายถึงสิ่งเดียวกันนั่นเอง ซึ่งตัวอย่างเรื่องภาษะดังกล่าวมานั้น ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่สุด คืออาจจะต้องตระหนักเอาไว้ว่า ภาษาเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารกันให้เข้าใจถึงความหมาย และความถูกต้อง ภาษาจึงไม่ใช่ความเป็นจริง และความถูกต้องที่ภาษาเหล่านั้นสื่อถึงนั่นเอง ถ้าหากว่าบุคคลใดได้เข้าใจถึงความเป็นจริง และความถูกต้องอย่างถ่องแท้ และไม่ประสงค์ที่จะสื่อสาร หรือถ่ายทอดความเป็นจริง ความถูกต้องให้แก่ผู้อื่น ภาษาจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

ภาษาสองลักษณะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และปรัชญาได้กล่าวเอาไว้ว่า รูปแบบในการสอนและการแสดงธรรมของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้มีอยู่หลากหลายรูปแบบวิธีการ และได้มีอยู่หลากหลายเทคนิควิธีการ ในทั้งนี้ได้ขึ้นอยู่กับอุปนิสัย และจริตของตัวบุคคลผู้ฟังเป็นสำคัญ เฉพาะอย่างยิ่งตัวภาษาที่ใช้สอนมีอยู่สองลักษณะ กล่าวคือภาษาแบบสามัญกับภาษาแบบปรมัตถ์ โดยภาษาทั้งสองนั้นพระพุทธองค์ มักจะใช้กับบุคคลที่แตกต่างกัน อาทิ เช่น บุคคลผู้มีปัญญาล้ำเลิศ พระองค์มักจะทรงใช้ภาษาปรมัตถ์ที่ได้มุงตรัสถึงแก่นแท้ที่เป็นความจริง หากว่าทรงได้ตรัสสอนที่มีปัญญายังไม่ถึงขั้นนั้น อาจจะทรงเลือกใช้ภาษาแบบสามัญ เพื่อแสดงถึงความเป็นจริงเบื้องต้น แล้วจึงจะได้สรุปชี้แจง เพื่อให้ได้เห็นถึงความเป็นจริง ในภาษาแบบปรมัตถ์ในภายหลัง เช่น ประโยคในข้อความที่ได้กล่าวว่า เธอจงวิตเรื่อนี้ และเรือที่เธอวิตแล้วก็จะถึงเร็ว ซึ่งจากข้อความดังกล่าวนี้เอง จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจใหม่ว่า คำว่า เรือ หมายถึงอะไร ยังคงใช้เรือในความหมาย ที่ใช้เป็นพาหนะทางน้ำโดยทั่วไป (พระคันธसारากิวงศ์, 2550) อาจจะต้องตีความหมายใหม่ว่า พระพุทธองค์ทรงหมายถึงอะไรบ้าง และการวิตน้ำนั้น หมายความว่าอย่างไรบ้าง โดยการวิตอะไรเพื่อให้ออกจากเรือ เรือที่วิตน้ำออกไปแล้วก็จะถึงเร็ว นั้น คืออะไรบ้าง ในลักษณะเช่นนี้เอง นับว่าเป็นการใช้ภาษาแบบสามัญ ในการสื่อสารกันนั่นเอง ซึ่งใช้เป็นการอุปมาเพื่อเปรียบเทียบที่ว่า ร่างกายมนุษย์นั้นหมายถึงเรือ การวิตน้ำนั้นถือว่าการปฏิบัติเพื่อสลัดน้ำ คือความคิดเห็นที่ผิดพลาดไป หมายถึง การถึงฝั่งแห่งพระนิพพานอย่างแท้จริง อาจจะเห็นได้ว่า การที่จะเข้าใจว่าเรือในที่นี้ หมายถึงอะไรนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้พระคัมภีร์ในชั้นอรรถกถา นำมาช่วยให้ความข้อนี้ ให้มีความกระจ่างชัดเจนนยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว หากว่าการตีความตามตัวอักษรดังกล่าวมานั้น เมื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ต้งาม อาจจะมีพระภิกษุรูปหนึ่ง ได้ไปนั่งวิตน้ำจากเรืออย่างจริงก็เป็นได้ นอกจากนี้ คัมภีร์ในชั้นอรรถกถา จึงได้กล่าวจำแนกรูปแบบต่าง ๆ วิธีการแสดงธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การแบ่งออกเป็นสี่วิธีการด้วยกัน ได้แก่ (พระคันธसारากิวงศ์, 2550)

1) เอกังสพยาการณ คือการโต้ตอบทันทีที่ถูกถาม โดยการไม่มีเงื่อนไขใดเลย ถือว่าเป็นการโต้ตอบ อย่างตรงไปตรงมานั่นเอง

2) วิวัชชพยาการณ คือการโต้ตอบด้วยการจำแนกแยกแยะออกไป เพื่อให้เห็นประเด็นหลักในรายละเอียดนั่นเอง

3) ปฏิปุจฉาพยาการณ คือการย้อนถามก่อน แล้วจึงได้ตอบได้ในภายหลัง เพื่อให้แน่ชัดว่าได้มุ่งเน้น ในประเด็นใดบ้างนั่นเอง

4) ฐานีนียาพยาการณ คือการไม่ได้ตอบคำถามนั้นเลย เฉพาะที่เป็นคำถามแบบสุดขั้ว เช่น คำว่า ร่างกาย และชีพ ซึ่งเป็นคำเดียวกัน หรือไม่เป็นอย่างเดียวกันนั่นเอง

โดยนัยเหล่านี้ต่างก็ล้วนชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้มีการตีความหมาย ก็เพื่อให้เกิดเข้าใจในหลักธรรมะ เฉพาะอย่างยิ่งนับว่า เป็นการตีความหมาย การอธิบายความหมายของธรรมะ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการใช้ภาษาลักษณะต่าง ๆ ในการสั่งสอนตามที่ได้มีปรากฏ อยู่ในพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เป็นภาษาแบบสามัญ และภาษาแบบปรมัตถ์ ที่เป็นการอุปมา และการอุปไมย อีกทั้งโวหารในด้านอื่น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องตีความหมายออกมาให้ชัดเจน เพื่อที่จะให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์แบบที่สุด เพื่อให้เป็นที่เข้าใจในเนื้อหาสาระของธรรมโดยการผ่านตัวหนังสือ หรือการผ่านเสียงแก่มวลมนุษย์จากรุ่นสู่รุ่น (พระคันธसारากิวงศ์, 2550)

การอธิบายความหมายในภาษาหนึ่ง ไปสู่อีกภาษาหนึ่งนั่นเอง อาจจะต้องอาศัยการแปลความหมาย และการตีความหมาย ส่วนประโยชน์ของข้อความ ที่อยู่ในพระสูตรที่หลากหลายพระสูตรนั้น อาจจะต้องอาศัยการตีความหมายต่าง ๆ ถึงจะสามารถที่จะเกิดความเข้าใจได้อย่างง่ายขึ้น ซึ่งเฉพาะตัวบทของพระสูตร ที่เป็นแบบเนยยัตถะ หรือกระทั่งบทพระสูตรที่เป็นนิตยัตถะ กล่าวคือเมื่อได้มีอยู่ในบริบททางการศึกษาของอีกบริบทหนึ่งนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการตีความหมาย เพื่อให้เห็นเป็นภาษานั้นได้ และเพื่อให้ผู้ที่ใช้ภาษานั้นได้เข้าใจ และสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายขึ้น (พระคันธसारากิวงศ์, 2550)

บทสรุป

การตีความของพุทธศาสนา คือกรอบการตีความที่พุทธศาสนิกชนในประวัติศาสตร์ใช้ในการตีความและทำความเข้าใจพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนา และคำสั่งสอนการตีความที่พระคัมภีร์ทางพุทธศาสนาถ่ายทอดให้ผู้อ่าน เนื่องด้วยพระคัมภีร์ ประเพณี และสำนักของพุทธศาสนามีความหลากหลายมาก จึงมีแนวทางการตีความที่แตกต่างกันมากมายในพระพุทธศาสนาด้วย การตีความคัมภีร์ของพุทธศาสนานั้นขับเคลื่อนโดย ความต้องการทางหลุดพ้น ของประเพณีเพื่อค้นหาความหมายที่แท้จริง ของคัมภีร์ของพุทธศาสนา ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งในการตีความของพุทธศาสนา คือปัญหาว่าพระสูตรใด ควรถือเป็นพุทธวจน หรือพระวจนะของพระพุทธเจ้า และพระสูตรใดมีคำสอนที่ถูกต้อง คัมภีร์พุทธศาสนายุคแรก เช่น พระสูตรปิฎก และอาคมแยกแยะระหว่างพระสูตรของพุทธศาสนา ที่มีความหมาย

ชัดเจน และพระสูตรที่ต้องการการตีความเพิ่มเติม ต่อมาได้พัฒนาเป็นหลักคำสอนสองประการ คือหลักความจริงที่ระบุว่า สัจธรรมแบบธรรมดา และสัจธรรมสูงสุด แนวคิดของพุทธศาสนาเกี่ยวกับอุบาย (อุบายที่ชาญฉลาด) เป็นอีกหัวข้อทั่วไปในการตีความของพุทธศาสนา และถือว่าพระพุทเจ้าบางครั้งทรงสอนสิ่งที่ไม่เป็นความจริงตามตัวอักษร ในฐานะกลยุทธ์การสอนที่ชาญฉลาด และยังทรงสอนสิ่งต่างๆ มากมาย ให้กับผู้คนต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าใจของเขา

ประเด็นเกี่ยวกับการพิจารณาว่า คำสอนใดเป็นคำสอนของพระพุทเจ้าที่แท้จริง นั้นปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทศาสนายุคแรก ๆ หนึ่งในคัมภีร์ดังกล่าวคือ มหาปรินิพพานสูตร มีตอนหนึ่ง เรียกว่า มหาปเทศ ซึ่งระบุเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาว่า คำสอนใดมาจากพระพุทเจ้า พระสูตรนี้ระบุว่า มีการอ้างอิงสี่ประการที่ยอมรับได้ คือพระดำรัสของพระพุทเจ้าเองที่ได้ทรงแสดงไว้ด้วยตนเอง ชุมชนผู้อาวุโสทางพุทธศาสนาและผู้นำของพวกเขา มีพระภิกษุเถระหลายรูปซึ่งเป็นผู้รู้ สำเร็จหลักสูตรแล้ว เป็นผู้รักษาทะระธรรม พระวินัย และพระไตรปิฎก ภิกษุรูปเดียวผู้ เป็นผู้ศึกษาดี สำเร็จหลักสูตรแล้ว เป็นผู้รักษาทะระธรรม พระวินัย และพระไตรปิฎก ในกรณีที่บุคคลไม่ได้รับการสั่งสอน โดยตรงจากพระพุทเจ้า ข้อความยังกล่าวต่อไปว่าผู้ฟังควรตรวจสอบคำสอนเหล่านี้โดย ศึกษาประโยคต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ควรจะสืบเสาะในพระธรรมเทศนา และตรวจสอบด้วยพระวินัย หากไม่สามารถสืบเสาะถึงพระสูตรได้ ควรจะปฏิเสธคำสอนเหล่านี้ ข้อแตกต่างที่สำคัญอย่างหนึ่งที่คัมภีร์พระพุทศาสนายุคแรก คือความแตกต่างระหว่างข้อความที่เป็นนัยยะ (ต้องอธิบาย) และนิตตะ (อธิบายอย่างเต็มที่) ในนัยยะสูตรระบุว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 2 คนนี้กล่าวร้ายพระตถาคต บุคคล 2 คนนั้น คือบุคคลใด ผู้ที่อธิบายพระธรรมที่ควรตีความว่า เป็นพระธรรมที่ตรัสไว้แล้ว และบุคคลใดอธิบายพระธรรมที่ตรัสไว้แล้วว่า เป็นพระธรรมที่ฟังตีความว่า เป็นพระธรรมที่ฟังตีความว่าเป็นพระธรรมที่ฟังตีความ บุคคล 2 คนนี้กล่าวร้ายพระตถาคต” แนวคิดนี้ได้รับการขยายความในภายหลังในวรรณกรรม อภิธรรมเถรวาท และมหายานในฐานะความจริงที่เป็นแบบแผนหรือสัมพันธ (สัมมุติ หรือโวหารสัจจะ) และความจริงสูงสุด (ปรมาตถสัจจะ) และเป็นที่ยึดในชื่อว่าหลักคำสอนสองความจริง หลักเกณฑ์อีกประการหนึ่งที่ พระพุทเจ้าทรงสอนเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างธรรมะกับสิ่งที่ไม่ใช่คำสอนของพระองค์ คือการวิเคราะห์ว่าคำสอนใดคำสอนหนึ่ง ส่งผลต่อความคิดของเราอย่างไรโคตมีสูตรกล่าวว่าสิ่งใดก็ตาม ที่นำไปสู่ความคลายกำหนัด ความหลุดพ้น ความสละออก ความปรารถนาน้อย ความพอใจ ความสันโดษ ความตื่นตัว และการสนับสนุนที่ง่าย ถือเป็นคำสอนของครูบาอาจารย์ ในขณะที่สิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่สิ่งที่ตรงข้ามกับคุณสมบัติเหล่านี้ ไม่สามารถเป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทเจ้าได้ ในคัมภีร์พระพุทศาสนายุคแรก งานของการตีความจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับการปฏิบัติธรรมการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของการปฏิบัติของเรา ต่อสภาวะจิตของเราอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. (2551). การตีความคัมภีร์ในปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพฯ: สอนสุนันทา.

ปรุทมม์ บุญศรีตัน. (2550). รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา บุญศรีตัน. (2567). รูปแบบศาสตร์แห่งการตีความเชิงปรัชญาในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระคันธสารากวีวงศ์. (2550). คัมภีร์เนตติปกรณ์. กรุงเทพฯ: ไทยรายวันการพิมพ์.

พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช. (2560). วิเคราะห์การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียมตฺรุงปะ. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร. (2548). ศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีระชาติ นิมนงค์. (2559). เฮอ์เมนติกส์ : ศาสตร์แห่งความเข้าใจของพระพุทธรูปปรัชญาเถรวาทและ

มหายานเชิงเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หลักการตีความในคัมภีร์เนตติปกรณ์

PRINCIPLES OF INTERPRETATION IN THE NETTIPAKARAN SCRIPTURES

พระครูภาวนาวิพนธ์ วิ. (มันจะนา)

ธรรมสถานมูลนิธิพุทธมหาเมตตา

Buddhamahametta

Corresponding author, e-mail: vipassanathai2557@gmail.com

บทคัดย่อ

เนตติปกรณ์เป็นชื่อของคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งรจนาโดยพระมหากัจจายนะเถระ พระมหาสาวกผู้ได้รับเอตทัคคะว่า เป็นผู้เลิศในทางขยายความย่อให้พิสดาร ท่านมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความห่วงใยพระพุทธศาสนาว่า ต่อไปในอนาคตผู้ที่เข้าใจพระบาลีพุทธพจน์ให้หมดจดแจ่มแจ้ง และแทงทวนเป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกตลอดได้เหมือนปัจจุบันคงหาได้ยาก จึงปรารถนาจะฝากผลงานเพื่ออารักขาพระพุทธธรรมให้ยั่งยืนโดยการรจนาหนังสือว่า ด้วยหลักการอธิบายขยายความพระพุทพจน์ให้ปรากฏเป็นหลักฐานไว้เพื่อให้ผู้สนใจในพุทธธรรม สามารถเข้าใจข้อธรรมที่ได้ฟัง หรือได้ศึกษาเล่าเรียนได้รู้แจ่มแจ้ง และสามารถแทงตลอดอริยสัจสี่ จึงรจนาคัมภีร์ว่าด้วยเรื่องนี้ขึ้นโดยให้ชื่อว่าเนตติ แล้วนำถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพิจารณา สมเด็จพระบรมศาสดาทรงอนุโมทนา และท่านยังได้รจนาคัมภีร์ประเภทนี้อีกคือเปฏโกปเทศปกรณ์ ด้วยเหตุนี้ จึงได้รับยกย่องให้เป็นเอตทัคคะในด้านนี้

คำว่า เนตติปกรณ์ แปลว่า คัมภีร์แนะแนว และคัมภีร์นำไปสู่การบรรลุธรรม หมายความว่า เป็นตำราที่ว่าด้วย แนวทางนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจพระพุทพจน์ และเป็นตำราที่ว่าด้วยหลัก หรือวิธีการนำไปสู่การบรรลุธรรม ทำให้บรรลุถึงพระนิพพาน เนตติปกรณ์นี้เป็นตำราที่อธิบายขยายความพระพุทพจน์อย่างมีหลักเกณฑ์ มีการจัดระบบหัวข้อ จำแนก แยกแยะ เนื้อหาเป็นสัดส่วน ทำให้เข้าใจได้ง่าย ท่านผู้รู้ส่วนหนึ่งยกย่องว่า เป็นคัมภีร์ที่อยู่ในระดับพระบาลี หรือพระไตรปิฎก แต่ก็มีลักษณะเหมือนอรรถกถาด้วย เพราะเป็นคัมภีร์ที่อธิบายขยายความพระพุทพจน์เหมือนอรรถกถาทั่วไป เนตติปกรณ์นี้จัดเป็นอรรถกถารุ่นแรก มีมาแต่สมัยพุทธกาล เป็นต้นแบบของการรจนาอรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อธิบายความพระพุทพจน์ในชั้นหลัง

คำสำคัญ: คัมภีร์เนตติปกรณ์, พระมหากัจจายนะ, การตีความ, พระอรรถกถา, แนวคิด

Abstract

Nettipakarana is the name of a scripture in Theravada Buddhism, composed by Venerable Mahakaccayana Thera, a great disciple who was recognized as the best in

elaborating and simplifying the meaning. He had a broad vision and was concerned about Buddhism, thinking that in the future, it would be difficult to find someone who could understand the Buddha's words of Pali and be as knowledgeable in the Tipitaka as he is today. Therefore, he wished to leave his work to preserve the Buddha's teachings for the long term by composing a book on the principles of explaining and elaborating the Buddha's words to be evidence so that those interested in Buddhism could understand the teachings they had heard or studied and could understand them clearly and could thoroughly understand the Four Noble Truths. Therefore, he composed a scripture on this subject, giving it the name Netti, and presented it to the Lord Buddha for consideration. The Lord Buddha approved it. He also composed another scripture of this type, the Petakopdesapakorn. For this reason, he was praised as the best in this area.

The word Nettipakorn means a guidebook and a book leading to the attainment of Dhamma. It means that it is a book that deals with the path leading to knowledge and understanding of the Buddha's words and is a book that deals with principles or methods leading to the attainment of the truth, leading to the attainment of Nirvana. This Nettipakorn is a book that explains and expands on the Buddha's words with principles. It organizes topics, classifies, and separates the content into sections, making it easy to understand. Some scholars praise it as a book that is at the level of the Pali or Tripitaka, but it also has characteristics similar to an commentary because it is a book that explains and expands on the Buddha's words like a general commentary. This Nettipakorn is considered the first version of the commentary, which has been around since the time of the Buddha. It is a prototype for the composition of commentaries, commentaries, and commentaries on the Buddha's words later.

Keyword: Nettipakaran, Mahakaccayana, interpretation, commentary, concept

บทนำ

มีคัมภีร์อยู่คัมภีร์หนึ่ง ซึ่งแสดงวิธีการตีความไว้อย่างพิสดาร เป็นต้นแบบแห่งการตีความในชั้นหลัง สามารถนำมาปรับใช้ในการเทศนาได้เป็นอย่างดี คัมภีร์นี้มีชื่อว่า เนตติหรือเนตติปกรณ์ และจะได้นำแนวการตีความตามแบบเนตติปกรณ์ นำมาเป็นหลักในการนำเสนอวิธีการตีความ พุทธศาสนสุภาษิตให้ถูกต้องมากที่สุด เนตติปกรณ์นี้เป็นตำรา ที่อธิบายขยายความพระพุทธรพจน์ อย่างมีหลักเกณฑ์ มีการจัดระบบหัวข้อ จำแนกแยกแยะ เนื้อหาเป็นสัดเป็นส่วน ทำให้เข้าใจได้ง่าย ท่านผู้รู้ส่วนหนึ่งยกย่องว่าเป็นคัมภีร์ที่อยู่ในระดับพระบาลีหรือพระไตรปิฎก แต่ก็มีลักษณะเหมือนอรรถกถาอีกด้วย เพราะว่าเป็นคัมภีร์ที่อธิบายขยายความพระพุทธรพจน์เหมือนอรรถกถาทั่วไป เนตติปกรณ์นี้จัดเป็นอรรถกถารุ่นแรก ที่

มีมาแต่สมัยพุทธกาล เป็นต้นแบบของการรจนาอรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อธิบายความพระพุทธรูปในชั้นหลัง แม้ว่าพระพุทธรูปของอาจารย์ผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก เมื่อรจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็ดำเนินตามแนวแห่งคัมภีร์เนติปกรณ์นี้เช่นกัน วิชาคือในคัมภีร์เนติปกรณ์ท่านแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 วิชา ได้แก่ (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

1) หาระ ว่าด้วยหลักการ หรือวิธีการอธิบายขยายความศัพท์ หรือพยัญชนะในพระพุทธรูปให้เข้าใจอย่างละเอียดชัดเจน เป็นวิธีขจัดความไม่รู้ ความสงสัย ความเข้าใจผิดในพระพุทธรูปได้เป็นอย่างดีที่เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับผู้ประสงค์ ที่จะตีความพระพุทธรูป และสำหรับผู้ฟังธรรม เพราะเป็นหลักแห่งการแยกแยะคำ ศัพท์ และข้อความ ทำให้สามารถจับประเด็นได้อย่างถูกต้องถ่องแท้ ทำให้เข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้ง และชัดเจน หาระนั้นแบ่งย่อยออกไปเป็น 16 หาระ มีเทศนาหาระ เป็นต้น อันเทศนาหะนั้นนั้นถือได้ว่าเป็นหลักในการตีความพระพุทธรูปเพื่อการเทศนา (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

2) นัย ว่าด้วยหลักการ หรือวิธีการที่ให้ผู้รู้กุศลธรรมอันเศร้าหมอง และกุศลธรรมอันหมดจดโดยจำแนกออกเป็นส่วน ได้แก่ หลักการ หรือวิธีการอธิบายขยายความ เพื่อให้เข้าถึงอรรถะ คือเนื้อหาสาระ ความมุ่งหมาย หรือเจตนารมณ์แห่งข้อธรรมนั้น นัยนั้นแบ่งเป็นส่วนย่อยออกไปได้ 5 นัย มีนันทิยาวิภูญนัย (นัยที่มีการเวียนธรรมฝ่ายสังกิเลส ด้วยอำนาจตัดหาอวิชชา และเวียนธรรมฝ่ายโง่ทวนด้วยอำนาจสมณะวิปัสสนา)

3) ศาสนปฏิฐาน ว่าด้วยสังวรธรรมาพิเศษที่แสดงความเป็นไปแห่งเทศนาของพระพุทธเจ้าโดยประการต่าง ๆ ตามสมควรแก่อธิษฐานของเวไนยสัตว์ เป็นการแสดงถึงวิธีการเทศนาสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้า โดยคำนึงถึงจิตอุปนิสัยของผู้ฟังเป็นหลัก มีผู้ฟังเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้ฟังสามารถรู้ เข้าใจ และเข้าถึงธรรมได้มากที่สุด แบ่งเป็นส่วนย่อยออกไปได้ 4 กลุ่มหลัก และแบ่งคละกันระหว่างกลุ่มอีกกลุ่มละ 4 รวมเป็น 16 ประการ เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว เนติปกรณ์เป็นคัมภีร์ที่มีลักษณะเด่น 4 ประการ คือ (1) เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงหลัก และวิธีการเรียนรู้ และเข้าถึงสัจธรรมหลัก และวิธีการทำให้บรรลุถึงพระนิพพาน (2) เป็นคัมภีร์ที่แสดงหลัก และวิธีการอธิบายพระพุทธรูป ให้อยู่ในกรอบเดียวกัน (3) เป็นคู่มือการตีความพระพุทธรูปที่เก่าที่สุด ซึ่งรจนาโดยพระอรหันต์ทันทยุคของพระพุทธเจ้า และ (4) เป็นต้นแบบของการตีความพระพุทธรูปในยุคสมัยต่อมา (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

การตีความที่แสดงมาข้างต้นนั้น เป็นการตีความแบบทั่วไปมีหลัก คือมีแบบมีแนวทางบ้าง ไม่มีหลักคือว่าไปตามอัตโนมติบ้าง แต่เพื่อให้ผู้ศึกษาเรียนรู้เรื่องการตีความ ได้มีแนวสำหรับเป็นหลักยึดเพื่อประโยชน์แก่การตีความไว้บ้าง โดยเฉพาะเพื่อนำไปตีความพุทธศาสนสุภาษิตในการเทศนา ในการบรรยายธรรม ในการปาฐกถาธรรม หรือโดยที่สุดในการเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องธรรม เพราะว่าเมื่อมีแนวอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักแล้ว ต่อไปก็สามารถนำไปพลิกแพลงผสมผสานกับแนวอื่น ๆ ที่เรียนรู้เพิ่มเติม อันจะทำให้การตีความความสมบูรณ์ และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นไป (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

ความหมายของคัมภีร์เนติปกรณ์

อรรถกถาของคัมภีร์เนติปกรณ์นั้น ท่านพระธรรมบาลแห่งพุทธตติวิหาร ท่านได้มีการอธิบาย และขยายความหมายเอาไว้ว่า คำว่า เนติ หมายถึง พระคัมภีร์ที่สามารถนำเหล่าเวไนยสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้ได้เข้าสู่สัจธรรมที่แท้จริง ถือว่าเป็นเครื่องมือในการทำให้ เหล่าเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้ได้บรรลุพระ นิพพาน อันเป็นบรมสุขอย่างแท้จริง หากว่าจะใช้หลักของการตามคัมภีร์เนติปกรณ์นี้เอง การศึกษา เนื้อหาของพระสูตรต่าง ๆ มักจะมีความรู้สึก และความเข้าใจในพระสูตรต่าง ๆ ได้ถูกต้องแบบที่ไม่มี ผิดเพี้ยน ไปจากเจตนารมณ์ที่ตั้งงามของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คำว่า เนติปกรณ์ หมายถึง พระคัมภีร์ที่ ช่วยแนะแนวทาง กล่าวคือแนวทางที่ได้นำไปสู่ความเข้าใจ ในบทแห่งพุทธพจน์ จึงได้ถือว่าเป็นหนังสือ หรือเป็นตำราที่ช่วยอธิบายบทแห่งพุทธพจน์ ที่ได้ถูกแต่งขึ้นในยุคสมัยพุทธกาล โดยท่านพระมหาภิกขุ จาย นະเถระ ท่านเป็นผู้เลิศในการอธิบาย และขยายความให้ย่อแบบพิสดาร ซึ่งได้รับการสังคายนาพร้อมกับ พระไตรปิฎก ในครั้งที่ทำปฐมสังคายนานั่นเอง พระคัมภีร์นี้ได้มีลีลาประพันธ์ ที่มีความคล้ายคลึงกับพระ คัมภีร์ไวยากรณ์ (วีรชาติ นิมนองค์, 2559)

กล่าวคือได้มีกฎเกณฑ์ ที่ช่วยในการอธิบายธรรมะต่าง ๆ เรียกว่า พระสูตร และได้มีอุทาหรณ์ ที่ได้นำมาแสดง เพื่อเป็นตัวอย่างของเรื่องนั่นเอง พระคัมภีร์นี้จึงได้มีลักษณะ ในการอธิบายอรรถะที่ ละเอียด และมีความลึกซึ้งในพระไตรปิฎกมาก เปรียบประดุจดั่งเข็มทิศที่ได้ชี้แนะทิศทาง ให้แก่คน เดินทางได้สำเร็จ จึงทำให้ชาวพุทธทั้งหลาย ไม่สามารถตีความบทแห่งพุทธพจน์ตามอัตโนมัตินของตนเอง และคัมภีร์เนติปกรณ์นี้เอง ได้แสดงหลักการอธิบายขยายความ บทแห่งพุทธพจน์เอาไว้ 3 ประการ มี ดังนี้ 1) ทหาระ หมายถึง หลักของการอธิบายคำศัพท์พยานุชนะ ที่ช่วยให้เข้าใจได้อย่างละเอียด และมี ความชัดเจนที่สุด มีอยู่ 16 ทหาระ 2) นัย หมายถึง หลักของการเข้าถึงอรรถะ มีอยู่ 5 นัย และ 3) สาสน ปัญฐาน หมายถึง หลักของการจำแนกพระสูตรต่าง ๆ ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงพระพุทธรูปประสงค์ ที่ดี (พระคันธสาราภิงค์, 2550)

รูปแบบการแสดงเนื้อหาในคัมภีร์เนติปกรณ์

นักวิชาการด้านปรัชญา ได้มีการกล่าวถึงเนื้อหาในพระคัมภีร์เนติปกรณ์เอาไว้ว่า พระคัมภีร์ เนติปกรณ์นั้น ได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (พระคันธสาราภิงค์, 2550)

1) สังคหาวระ คือการสรุปผลประมวลของเนื้อหา โดยเป็นการย่อความเอาไว้ ในรูปแบบของ คาถาห้าคาถา แต่ว่าได้มีสาระที่ดีมาก ที่สามารถครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ของพระคัมภีร์เนติปกรณ์ นั้นเอง ซึ่งในส่วนนี้ มีลักษณะเหมือนบทคัดย่อ ที่ได้สรุปเอาสาระที่สำคัญ ที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ ของ เนื้อหาทั้งหมดเอาไว้

2) วิภาควาระ คือการอธิบายจำแนกเนื้อหา และสาระโดยละเอียดที่สุด ซึ่งอาจจะ ประกอบด้วยรูปแบบการอธิบาย เรียกว่า เทส คือการแสดงทั้งสามส่วนของการแสดง ได้แก่ (พระคันธสา ราภิงค์, 2550)

2.1) อุทเทส หมายถึง การยกหัวข้อขึ้นแสดงเอาไว้ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของตัวบท

2.2) นิทเทศ หมายถึง การแสดงรายละเอียดที่ว่า หัวข้อที่ได้ยกขึ้นมานั้น และยังไม่ได้อธิบายรายละเอียดทั้งหมด

2.3) ปฏินิทเทศ หมายถึง การแสดงรายละเอียดอย่างพิสดาร โดยกระทำรายละเอียดของนิทเทศ นำมาอธิบายขยายความเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รายละเอียด ที่เพิ่มเติมมากขึ้นอีกด้วย เพราะฉะนั้น ปฏินิทเทศของพระคัมภีร์เนติปกรณ์นี้เอง จึงประกอบด้วยตัวเนื้อหาสาระ ที่มีความสำคัญมากที่สุดทั้ง 4 ส่วน กล่าวคือหาวริกังค์ หารสัมปาตะ นยสมุฏฐาน และสาสนปฏฐาน (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548) อาจจะกล่าวได้ว่า หาวริกังค์และหารสัมปาตะ ได้มีความแตกต่างกัน คือตัวหาวริกังค์ถือว่าการอธิบายพระสูตรต่าง ๆ ที่หลากหลายพระสูตรด้วยตัวหาระเดียวกัน แต่ว่าตัวหาระสัมปาตะนั้น ถือว่าเป็นการกล่าวแสดงพระสูตรเดียวกัน ด้วยหลายตัวหาระ (ปรุทม์ บุญศรีตัน, 2550)

รูปแบบการตีความในคัมภีร์เนติปกรณ์

นักวิชาการได้กล่าวเอาไว้ว่า พระคัมภีร์เนติปกรณ์เล่มนี้ ได้มีเนื้อหาสาระที่สำคัญ โดยได้แบ่งออกเป็นสามส่วนด้วยกัน คือหาระ นัย และสาสนปฏฐาน แต่ว่าในที่นี้นั้น อาจจะกล่าวถึงแต่เฉพาะส่วนของหาระทั้งสองข้อ ได้แก่ เทสนาหาระ 6 วิจัยหาระ 12 มีดังนี้ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

1) หาระ คือเป็นส่วนหนึ่งที่ได้แสดงถึงหลัก ของการอธิบายความหมาย ในคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมถึงเป็นหลักของการฟังธรรมะของผู้ฟัง ซึ่งหลักการนี้เองอาจจะสามารถใช้ได้ทั้งตัวของผู้ฟัง และตัวของผู้พูด หรือตัวผู้ตีความหมาย จึงสามารถนำมาใช้ได้ทั้งสองทาง ทั้งที่เป็นตัวผู้ตีความเอง และถือว่าการตีความหมาย ของตัวผู้ตีความอีกชั้นหนึ่ง ความหมายตามรูปคำศัพท์ที่ว่า หาระ แปลว่า วิธีการ หลักการ การกล่าวอธิบายขยายความอาจพบเห็นคำนี้ ที่ถูกนำไปใช้ในรูปศัพท์อื่นก็มี โดยมีความหมายว่า การกล่าวอธิบายความ เช่น คำว่า ไวหาร พรรณนไวหาร และอัพโพหาริก ตัวหาระถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญมาก และได้จัดว่าเป็นกุญแจดอกที่สำคัญมาก ในการกล่าวอธิบายขยายความหมาย ของธรรมะให้ถูกต้องที่สุด ตามพระประสงค์ของพระพุทธเจ้านั้นเอง หากเราจะนำหลักการดังกล่าวนี้ นำไปใช้ในการศึกษาในการตีความพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หรือคัมภีร์พระไตรปิฎก ถือว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้เราได้เข้าใจและได้รับรู้ หรือได้เข้าถึงตัวคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้องดี

เพราะว่าหลักการดังกล่าวนี้เอง ท่านพระมหากัจจายนะเถระนั้น ท่านได้เคยใช้อธิบายขยายความธรรมะ ของพระพุทธเจ้ามาก่อนแล้วนั่นเอง และสิ่งที่สำคัญนั้น พระพุทธเจ้าท่านได้ทรงรับรองเอาไว้ว่า การอธิบายขยายความธรรมะของพระองค์ ด้วยหลักการและวิธีการเช่นนี้ นับว่าเป็นการถูกต้องตามวัตถุประสงค์ หากว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงอธิบายเช่นเดียวกัน กับที่ท่านพระมหากัจจายนะเถระ ท่านได้อธิบายความหมายนี้เช่นเดียวกัน ซึ่งหลักการหาระดังกล่าวนี้เอง จึงสามารถจำแนกออกเป็น 16 หาระได้แก่ (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

1) เทสนาหาระ คือเป็นหลักการอธิบาย และการขยายความบทพระพุทธรวจนะ โดยการจำแนกประเด็น ในการวิเคราะห์ให้ออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ (พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช, 2560)

1.1) อัสสาทะ หมายถึง ข้อดี ความพึงพอใจ และความยินดี ถือว่าเป็นด้านที่เป็นคุณประโยชน์ หรือในแง่บวก กล่าวคือธรรมะนั้นต่างก็มีข้อดี ที่ทำให้เกิดความพอใจ หรือความมีประโยชน์อย่างไรบ้าง ได้แก่ สุข โสมนัส อภิภูตรมณั ตัณหา และวิปลาส โดยที่ตัณหา และวิปลาส อัสสาทะ ในฐานะที่เป็นสาเหตุ ที่ทำให้เกิดความยินดี ส่วนเวทนาอภิภูตรมณัในภูมิสามนั้น จัดว่าเป็นอัสสาทะ ในฐานะที่เป็นผลแห่งอัสสาทะ โดยมีทั้งส่วนที่เป็นเหตุ และส่วนที่เป็นผล

1.2) อาทีนวะ หมายถึง ข้อเสียหายด้านลบ ถือว่าเป็นโทษของธรรมนั้น ที่จะต้องควรระวัง ควรหลีกเลี่ยง และควรละเว้น ได้แก่ ทุกขเวทนาอภิภูตรมณัต่าง ๆ ในการปรุงแต่งในภูมิสาม เรียกว่า เถภูมิ กะสังขาร ถือว่าได้จัดเป็นอาทีนวะอีกด้วย ในฐานะที่เป็นธรรมชาติที่ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ของความเป็นสิ่งที่ไม่ได้เที่ยงแท้ถาวร และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ปราศจากตัวตนที่จริงแท้

1.3) นิสสรณะ หมายถึง หนทางออก แนวทางออก หรือสิ่งที่เป็นโทษ ได้แก่ อริยมรรค และพระนิพพาน ที่ได้ถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งนิสสรณะดังกล่าวนี้เอง จึงได้มีนัยความหมายทางภาษาที่เป็นทั้งเหตุ และเป็นทั้งผลของการปฏิบัติ ซึ่งนิสสรณะในความหมายที่เป็นเหตุ นั้น ได้แก่ อริยมรรค โพธิปักขิยธรรม และสติปัฏฐาน เพราะวาทธรรมเหล่านี้ จัดว่าเป็นเหตุที่ทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ใจ และนิสสรณะในความหมายที่เป็นผลนั้น ได้แก่ พระนิพพาน

1.4) ผล หมายถึง อานิสงส์ที่เกิดมาจากการดำเนินชีวิต ตามแนวทางแห่งนิสสรณะ หรือทางออกนั้น ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากการฟัง เรียกว่า สุตมยปัญญา หรือสุตมยญาณ และตลอดจนกระทั่งถึงความรู้ธรรมะ ที่อยู่ในระดับสูงส่งขึ้นไปอีก จนกระทั่งถึงขั้นพระสัมมาสัมโพธิญาณ

1.5) อุปาย หมายถึง วิธีการแบบแยบยล เพื่อให้ได้เกิดผลที่ดีงาม โดยการใช้อุบายบางอย่างที่ กระตุ้นจิต ทำให้การดำเนินตามแนวทางออกที่เสนอเอาไว้ ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นเบื้องต้นของอริยมรรค หรืออุบายที่อาจจะทำให้เกิดการบรรลุอริยมรรค และการได้บรรลุพระนิพพานในที่สุด อาทิ เช่น ปรัตโหมสะ และโยนิโสมนสิการ ที่ได้จัดว่าเป็นเบื้องต้น แห่งการเกิดขึ้นของสัมมาทิฐิ

1.6) อาณัติ หมายถึง การพูดชักจูง การชักชวน การโน้มน้าว เพื่อทำให้เกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ และใฝ่กระทำ ในการประพฤติ และในการปฏิบัติ อีกทั้งยังชักชวน ชี้ชวน และข้อบังคับ ได้แก่ คำสั่ง คำสอน คำแนะนำ คำเชิญชวน เพื่อที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติ อาทิ เช่น อุปมาเทนสมปาเทธ แปลว่า พวกท่านทั้งหลาย จงยังความไม่ประมาท เพื่อให้ถึงพร้อมเกิด คำว่า จง ถือว่าได้เป็นลักษณะของข้ออาณัตินี้เอง และการประยุกต์ใช้เทศนาหาระ ในการตีความหมายนี้แบบเรียบง่ายว่า การตีความหมายแบบมีคุณและมีโทษ รวมถึงหนทางออก หรือการชี้ข้อดี และข้อเสีย (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

2) วิจัยหาระ คือหลักของการพิจารณา ตัวบท คำถาม คำตอบ คำหน้า และคำหลัง หรือการกล่าวแบบสมควร อัสสาทะ อาทีนวะ นิสสรณะ ผล อุปาย อาณัติ ซึ่งจัดว่าเป็นการตีความหมายแบบวิเคราะห์วิจัย หรือแบบวิจัยหาระ เช่น บทที่ว่า ปุชา ที่ชื่อว่า ศัพท์ หมายถึง เสียง หรือสิ่งที่เป็นอารมณ์ของโสตวิญญาน

2.1) ที่ชื่อว่าปทวิจยะ หมายถึง ปุชา คำศัพท์นั้นที่ชื่อว่าบท หรือสุยาทยันตบท เพราะว่าเป็นคำนาม ประกอบด้วย สิวักตติ หรือปฐมาวิกตติ (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2548)

2.2) ที่ชื่อว่าปุจฉาวิจยะ หรือวิสัชขนาวิจยะ เพราะว่าไม่มีอรรถแห่งคำถามแต่อย่างใด แต่ว่าก็สามารถตั้งเป็นคำถามได้เหมือนกัน เช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้ตรัสเอาไว้ว่า ปุชา จ ปุชะนิยานิ คือเพื่อประโยชน์อะไร โดยการถามมีอยู่ถึง 5 ประเภท ได้แก่ อทิฏฐุโชตนาปุจฉา แปลว่า การถามเพื่อต้องการอยากรู้ ในสิ่งที่ตนเองยังไม่เคยรู้มาก่อน ทิฏฐุสังสันทนาปุจฉา แปลว่า การถามเพื่อเทียบเคียง ในสิ่งที่ตนเองได้รู้มาก่อนแล้ว วิมติเฉทนาปุจฉา แปลว่า การถามเพื่อต้องการจัดความสงสัยในจิตใจ อนุมติปุจฉา แปลว่า การถามเพื่อต้องการอนุมัตินั่นที่ และกเถตุกถามยาปุจฉา แปลว่า การถามเพื่อต้องการตอบเอง

2.3) ที่ชื่อว่าวิสัชขนาวิจยะ คือเพื่อที่จะทำให้เหล่าเวไนยสัตว์นั้นได้ทำการบูชาในบุคคลที่ควรจะพึงบูชา แล้วจึงจะได้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้เสียนั่นเอง โดยการวิสัชขนานั้นมีอยู่ถึง ๔ อย่าง ได้แก่ เอกังสพยากรณ์ แปลว่า การตอบแบบทันที วิภัสซพยากรณ์ แปลว่า การตอบแบบแยกประเภท ปฏิจฉาพยากรณ์ แปลว่า การย้อนถามแล้วตอบเอง และฐปนาพยากรณ์ แปลว่า การไม่ตอบเพราะว่าไม่เกิดประโยชน์อะไร

2.4) ที่ชื่อว่าปุพพาปรวิจยะ คือการพิจารณาคำหน้า และคำหลัง หรือการถามว่าการบูชาบุคคลที่ควรจะบูชานั้น มุ่งหวังเพื่อประโยชน์อะไรบ้าง จึงตอบไปว่าก็เพื่อประโยชน์ ในการแนะนำเหล่าเวไนยสัตว์ทั้งหลาย เพื่อที่จะทำให้บูชาบุคคลที่ควรจะบูชา แล้วจึงหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2548)

2.5) ที่ชื่อว่าอนุกติวิจยะ คือการพิจารณาถึงการกล่าวที่สมควรที่สุด ได้แก่ การสงเคราะห์ หรือรวบรวมอรรถทั้งสามอย่าง ได้แก่ การสงเคราะห์อรรถที่กล่าวไปแล้ว การสงเคราะห์อรรถที่ยังไม่ได้กล่าว และการสงเคราะห์อรรถทั้งสองประการนั้นให้เข้าด้วยกัน

2.6) ที่ชื่อว่าอัสสาทวิจยะ คือการพิจารณาแบบอัสสาท ได้แก่ อัสสาททั้งห้าประการ ได้แก่ สุข โสมนัส อภิภูมิมรรณ ตณหา และวิปลาส

2.7) ที่ชื่อว่าอาทีนวะวิจยะ คือการพิจารณาถึงโทษต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณาทุกข์ การพิจารณาโทมนัส การพิจารณาทุกข์เวทนา การพิจารณาวิปริณามทุกข์ การพิจารณาสังขารทุกข์ และการพิจารณาเตฏฐิกะสังขารทุกข์

2.8) ที่ชื่อว่านิสสรณวิจยะ คือการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ และการพิจารณาเพื่อสลัดออกจากวิภวภูตสังสาร ได้แก่ อริยมรรค และพระนิพพาน

2.9) ที่ชื่อว่าผลวิจยะ คือการพิจารณาผล แห่งบทพระธรรมเทศนา โดยมีผลสองอย่าง ได้แก่ มุขยผล แปลว่า ผลโดยตรง หมายถึง การรู้อรรถรู้ธรรมะในภพชาตินี้ และปรัมมผล แปลว่า ผลสืบไป หมายถึง การได้เกิดอยู่ในภพที่ดีงามที่สุด

2.10) ที่ชื่อว่าอุบายวิจยะ คือการพิจารณาโดยอุบาย และอุบายได้สามารถแบ่งออกเป็นสองอย่าง ได้แก่ อุบายอันเป็นข้อปฏิบัติ ในเบื้องต้นแห่งพระอริยมรรค และอุบายอันเป็นเหตุให้เกิดอยู่ในภพภูมิที่ดีงามที่สุดที่เป็นเบื้องต้น

2.11) ที่ชื่อว่าอาณัติวิจยะ คือการพิจารณาถึงคำที่แนะนำ โดยอาณัติมีหลายอย่าง เช่น การชักชวนของหมู่มนุษย์ เทพ พระอินทร์ พระพรหม ในการแนะนำของพวกคฤหัสถ์ และเหล่าบรรพชิตทั้งหลาย การกระตุ้นเตือนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอริยสาวกทั้งหลาย เช่น ท่านจงให้ทาน ท่านจงรักษาศีล และท่านจงเจริญสมาธิภาวนา อาจจะกล่าวได้ว่า การประยุกต์โดยการใช้วิจยะหาระ ซึ่งมักจะมีการเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การตีความในแง่ทางด้านวิจยะ และในชีวิตประจำวันเราจึงควรตั้งคำถามให้กับตัวเองว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำไม (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2548)

3) ยุติหาระ คือหลักแห่งการพิจารณาถึงความสมควร หรือความไม่สมควรแห่งคำศัพท์ธรรมะซึ่งจัดว่าเป็นการตีความหมาย หลักฐานในข้อเท็จจริง ยุติหาระจึงสามารถที่จะแบ่งออกเป็นสองอย่างได้แก่

3.1) สัททหาระ แปลว่า หลักการตีความ โดยการอาศัยหลักการดังกล่าว หากเมื่อจะกล่าวโดยหลักการแล้ว คำว่า พุทธธรรม จึงสามารถที่จะจำแนกออกเป็นสองอย่าง ได้แก่ พุทธธรรมในฐานะที่เป็นตัวสังขธรรม ถือว่าได้เป็นหลักธรรมที่แน่นอน และตายตัวที่ใช้ได้ในตลอดกาล เช่น หลักไตรลักษณ์ หลักปฏิจจสมุปบาท หลักสติปัฏฐานสี่ ซึ่งถือได้ว่าได้เป็นธรรมะอย่างเดียวกัน และพุทธธรรมในฐานะที่เป็นตัวจริยธรรม กล่าวคือหลักธรรมะที่ได้สามารถปรับเปลี่ยนได้เองนั้น จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้ได้อย่างเหมาะสมที่สุด กับกาลเทศะ และกับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ จึงถือได้ว่าได้เป็นเรื่องที่จะต้องวิจยะให้ดีที่สุด และจะต้องประเมินค่าได้ สัททหาระที่อยู่ในพระคัมภีร์เนติหารัตถะที่ปนิหมายถึง หลักการพิจารณาความสมควร และความไม่สมควรของคำศัพท์ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2548)

3.2) อัถตหาระ แปลว่า การตีความหมาย โดยการอ้างอิงอาศัยจากหลักสังขะธรรม ได้แก่ คำสอนเกี่ยวกับปฏิจจสมุปบาท และมหาปเทศสี่ หลักธรรมใดที่ถูกตีความหมาย ที่เข้ากันได้กับหลักธรรมทั้งสองข้อนี้ จึงจะถือได้ว่าถูกต้องที่สุด และหลักการประยุกต์ใช้ด้วยยุติหาระนี้ ในการตีความเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการตีความหมายในเชิงหลักการ ผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจยะ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2548)

4) ปทัญฐานหาระ แปลว่า การพิจารณาเหตุผลที่ใกล้เคียงของธรรมะที่ทรงแสดง และธรรมะทั้งปวง ซึ่งธรรมะบางข้อนั้น อาจจะเป็นบาทฐานของธรรมะข้ออื่น ได้อีกด้วย เช่น ศีลเป็นบาทฐานของสมาธิ สติและสัมปชัญญะ ถือว่าเป็นบาทฐานซึ่งกันและกันนั่นเอง จัดว่าเป็นการตีความหมายแบบเป็นบาทฐานของหัวข้อธรรมอื่น เช่น ปทัญฐานหาระ มักจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การตีความหมาย ในแง่ที่เป็นบาทฐานของหัวข้อธรรมในข้ออื่น

5) ลักษณะหาระ แปลว่า หลักการพิจารณาหลักธรรมะ ที่เหมือนกันนั่นเอง โดยหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้มีสภาพเหมือนกันโดยลักษณะกิจ เหตุ และผล จึงจัดเป็นการตีความหมายแบบสภาพที่เหมือนกัน ลักษณะหาระ จึงได้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การตีความหมายในแง่สภาพที่เหมือนกันนั่นเอง

6) จตุพพยุหหาระ แปลว่า หลักการประเมินคุณค่า หรืออาจจะเรียกอีกนัยหนึ่งที่ว่า หลักการตีความหมาย หรือหลักการวินิจฉัยที่หาความหมายแบบชัดเจน หลักการพิจารณาถึงคุณค่า โดยมีหลักเกณฑ์ที่เรียกว่า กระบวนการที่เป็นวิธีประเมินผล หรือหลักการตีความหมาย มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ (พระคัมภีร์สาราภิงค์, 2550)

6.1) นิรุติ แปลว่า หลักการตีความภาษา โดยการพิจารณาถึงหลักไวยากรณ์ ตลอดจนถึงหลักโวหาร และหลักสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งได้รวมเรียกว่า คำและลีลาในการประพันธ์

6.2) อธิปายะ แปลว่า หลักการตีความแบบสารัตถะ หรือหัวใจของเรื่องนั่นเอง โดยคำว่า อธิปายพยุหะ แปลว่า การจำแนกความประสงค์ หมายถึง การพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของตัวเรื่อง ได้แก่ พุทธธรรม หรือพุทธปัญญา (พระคัมภีร์สาราภิงค์, 2550)

6.3) นิทาน แปลว่า การตีความตามเนื้อเรื่อง โดยการพิจารณาที่จัดว่าเป็นนิทานวัตถุ กล่าวคือ เป็นเรื่องยาวมากจนสมบูรณ์แบบที่สุด หรืออาจจะเป็นนิทานวนะ คือเรื่องย่อยที่เสริมเรื่องยาวในอีกเรื่องหนึ่ง เช่น อิทธิบาทสี่ที่ได้กล่าวเอาไว้ ในหลายอย่างที่จะต้องตีความหมายเพื่อที่จะให้มองออกว่าเรื่องแบบไหนจัดเป็นนิทานวัตถุ และเรื่องแบบไหนจัดเป็นนิทานวนะ (พระคัมภีร์สาราภิงค์, 2550)

6.4) อนุสนธิ แปลว่า หลักการตีความที่ได้มีวิธีการนำเสนอใหม่ โดยคำว่า อนุสนธิพยุหะ แปลว่า หลักการจำแนกความสัมพันธ์ หมายถึง หลักการพิจารณาในการตีความหมายที่ว่า เป็นแบบร้อยกรอง หรือเป็นแบบร้อยแก้ว หรือแบบการผสมผสาน เรียกว่า ปัชชะ คัชชะ และวิมังสะ โดยการพิจารณาถึงตัวละคร เวลา สถานที่ต่าง ๆ รวมถึงในฉากของเรื่องอีกด้วย และความสัมพันธ์ได้มีอยู่ถึงสี่อย่าง ได้แก่ ความสัมพันธ์เนื้อความ เรียกว่า อัตตสนธิ ความสัมพันธ์ศัพท์ เรียกว่า พยัญชนะสนธิ ความสัมพันธ์เทศนา เรียกว่า เทศนาสนธิ และความสัมพันธ์นิเทศ เรียกว่า นิเทศสนธิ กล่าวคือหลักการประยุกต์การใช้จตุพพยุหหาระ คือหลักการตีความหมายแบบนี้ มักจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการตีความหมาย ในแบบเชิงวิจารณ์วรรณกรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นหลักการ ในการวิจารณ์งานวรรณกรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และงานวรรณคดีแบบทั่วไป (พระคัมภีร์สาราภิงค์, 2550)

7) อาวัฏฏนหาระ แปลว่า หลักของการหมุนพระธรรมเทศนา หรือหลักการแบบยักเยื้องธรรมะ ซึ่งจัดว่าเป็นการตีความหมาย ในแบบที่เป็นปัจจัยต่อกัน เรียกว่า อาวัฏฏนหาระ ที่ชื่อว่าอาวัฏฏะ ได้แก่ ตัวบทหาระที่ได้มีลักษณะ ของการหาปทัฏฐานของธรรมะที่ได้ยกซึ่งสู่บทเทศนา แล้วถือว่าเป็นหลักธรรม และหลักอภิสลธรรม ซึ่งถือว่าได้เป็นอีกฝ่ายเดียวกันนั่นเอง และฝ่ายตรงกันข้ามไปตามบทปทัฏฐานนั่นเอง เช่น บทปทัฏฐานแห่งการบูชา คือโยนิโสมนสิการ การได้คบบัณฑิต เรียกว่า สัมปยุตตนิสสยะ และการได้ฟังธรรม เรียกว่า สัทธมมัสสวณะ ส่วนบทปทัฏฐานของการไม่บูชา กล่าวคือโยนิโสมนสิการ การคบคนพาล และการไม่ฟังธรรม หลักการประยุกต์ที่ใช้อาวัฏฏนหาระ มักจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นหลักแห่งการตีความหมาย ในแง่ที่เป็นปัจจัยต่อกันและกัน หรือแบบที่ได้เกี่ยวพันกันและกัน หรือหลักการตีความหมายแบบมองในแง่ดีเอาไว้ เช่น ปทัฏฐานของการขยันทำงานมักจะมีทรัพย์สิน การไม่ใช้จ่ายทรัพย์อย่างมีความสุข แต่ว่าในทางตรงกันข้ามนั้น คือปทัฏฐานของการไม่ขยันทำงานอาจจะ

ไม่มีทรัพย์สิน ไม่สามารถที่จะจับจ่ายได้แต่จะเป็นทุกข์ และอาจจะเป็นหนี้สิน หลักการตีความในชนิดนี้ มีนัยตรงกันข้ามกับปริวัตตนหาระ

8) วิวัตติหาระ แปลว่า หลักการจำแนกธรรมะให้ออกเป็นปทัฏฐานภูมิ และความเป็นสาธารณสาธณะ ซึ่งจัดว่าเป็นหลักการตีความหมายในแบบวิเคราะห์แจกแจง เรียกว่า วิวัตติหาระ ธรรมวิวัตติ โดยมีวิธีการจำแนกแจกแจง มีดังนี้ จิตตูปบาท ถือว่าจัดเป็นองค์ธรรมของบพที่ว่า ปุชา นั้นหากว่าเมื่อหมายเอาชื่อของจิตตูปบาท และวัตถุที่ได้ตั้งบุคคลที่สามัญจัดว่าเป็นสาธณะ หากเมื่อว่าได้หมายเอาชื่อ และวัตถุที่ได้ตั้ง คือแบบบุคคลเฉพาะ ๆ จัดว่าเป็นสาธณะ คำว่า ภูมิวิวัตติ และปทัฏฐานวิวัตตินี้ อาจจะต้องถือเอาตามนัยนี้ ตัวอย่าง ปทัฏฐานวิวัตติ เช่น พระคาถาที่ว่าใครก็ไม่อาจจะนับบุญกุศล ของบุคคลที่ได้บูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า หรือพระอริยะสาวกทั้งหลาย ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นได้เลย ผู้ที่ควรจะบูชาเช่นนั้น ซึ่งได้บรินิพพานไปนานแล้ว และไม่มีภัยแต่ที่ไหนดว่า บุญกุศลนี้มีประภพเท่านั้นเท่านั้น ซึ่งหลักการประยุกต์ใช้วิวัตติหาระ หลักการตีความนี้ ได้มีการเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการตีความหมายในแบบที่แยกส่วน หรือหลักการตีความหมายในแบบวิเคราะห์และแจกแจง (พระคันธสาราภิวงศ์, 2550)

9) ปริวัตตนหาระ แปลว่า หลักการพลิกพระธรรมเทศนา โดยการแสดงกุศลกรรมแล้วได้พลิกไปในทางอกุศลกรรม ซึ่งจัดว่าเป็นหลักการตีความแบบบวก และแบบลบ เรียกว่า ปริวัตตนหาระ อาทิ เช่น ในข้อความที่แสดงเอาไว้ว่า หลักการบูชานั้นมีอยู่สองอย่าง ได้แก่ อามิสบูชา และธรรมบูชาโดยได้มีหลักโยนิโสมนสิการเป็นมูล หากเมื่อว่าบุคคลใดได้มีหลักโยนิโสมนสิการแล้ว หลักโยนิโสมนสิการนั้น ก็อาจจะยอมหายไปเอง และเมื่อหลักโยนิโสมนสิการหายไปเอง เหล่าบรรดาอกุศลธรรมทั้งหลาย ที่ได้มีหลักโยนิโสมนสิการเป็นมูลนั้นก็หายไปในที่เอง หากเมื่อหลักอกุศลธรรมหายไปแล้วหลักกุศลธรรมก็ยอมที่จะเจริญขึ้นมาเอง หลักการประยุกต์ใช้ปริวัตตนหาระนี้ ซึ่งหลักการตีความหมายนี้ อาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งที่ว่า หลักการตีความหมายในแง่บวก และในแง่ลบ ด้วยการพิจารณาสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันและกัน โดยการอย่ามองโลกในแง่ดีมากเกินไปนั่นเอง เช่น ถ้าจะรักใครแล้ว ก็จะต้องเผื่อใจเอาไว้ สำหรับการผิดหวัง และอย่ารักเขามากจนหัวปักหัวปำ (พระคันธสาราภิวงศ์, 2550)

10) เวจจนหาระ แปลว่า คำที่เป็นไวยาจน์แห่งหลักธรรมะ คือเป็นหลักการตีความหมายแบบอ้างอิงภาษา เรียกว่า เวจจนหาระ อาทิ เช่น คำศัพท์เหล่านี้เอง กล่าวคือปุชนา มาน มานน สกกาโร ถือว่าได้เป็นไวยาจน์ของกันและกัน ที่สามารถใช้พรรณนาแทนกันได้นั่นเอง และหลักการประยุกต์ใช้แบบเวจจนหาระนี้ คือเป็นหลักการตีความหมาย ที่มักจะเรียกอีกอย่างหนึ่งที่ว่า หลักการตีความหมายในแง่ของความเป็นไวยาจน์ซึ่งกันและกัน หรือหลักการตีความหมายในแบบคู่สร้างและคู่สม และในชีวิตประจำวันนั้น เราอาจจะต้องพิจารณาว่า อะไรเหมาะสมบ้างกับตัวเราเอง แต่ทว่าจะต้องได้มีความยึดหยุ่นในหลักการอีกด้วย เช่น ถ้าเราได้ดื่มกาแฟแล้ว ทำให้เราได้แสงงทำให้เรานอนไม่หลับเลย แต่ถ้าเราได้ดื่มน้ำส้มแล้วเกิดความสุขขึ้น แสดงว่าเราจึงควรดื่มน้ำส้ม ที่ไม่มีแต่ผลไม้อย่างอื่น แบบที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน เราก็ควรที่จะดื่มได้เช่นกัน

11) ปัญญัติติหาระ แปลว่า หลักการที่ทำให้ได้ทราบบัญญัติของธรรมะ แบบที่ว่ามีนัยหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งจัดว่าเป็นหลักการตีความในแบบการรับรู้ เรียกว่า ปัญญัติติหาระ อาทิ เช่น คำว่า บุชา ซึ่งคำนี้อาจจะเป็นนิเชปปบัญญัติ เพราะว่าเป็นการบัญญัติคำ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงได้ตั้งเอาไว้ เพื่อให้ได้รู้ว่า หลักการบูชาบุคคล ที่ควรจะบูชาถือว่าเป็นมงคล ที่ชื่อว่าตชชาบัญญัติ เพราะว่าทำให้ได้รู้ อากาบูชา ที่ชื่อว่าอุปทาบัญญัติ เพราะว่าได้เกิดขึ้นมาโดยการอาศัยกิริยาของการบูชานั้นเอง ที่ชื่อว่าอุปนิชาบัญญัติ เพราะว่าได้เกิดขึ้นมาโดยสังเคราะห์ เอากิริยาอื่นอีกด้วย อาทิ เช่น การไหว้ การนบถ การสักการะ การบูชา ที่ชื่อว่าสมุหบัญญัติ เพราะว่าทำให้ได้รู้หมู่ธรรม กล่าวคือทาน ศีล ภาวนา อามิสบูชา และธรรมบูชา ที่ชื่อว่าสันตติบัญญัติ เพราะว่าทำให้ได้รู้ลำดับแห่งธัมมานุวัตรปฏิบัติ และอันดับอันที่มีปฐมขณะ ที่ชื่อว่าอิตถบัญญัติ เพราะว่าทำให้ได้รู้ธรรมดา องค์ธรรมของการบูชา ก็คือจิตตตูปาท ที่ชื่อว่าสังเกตบัญญัติ เพราะว่าทำให้ได้รู้ไว้ เพื่อที่จะได้สังเกตจดจำเอาไว้ว่า อามิสบูชา และธรรมบูชา หลักการประยุกต์บัญญัติติหาระนี้ หลักการตีความนี้เอง จึงได้มีการเรียกอีกอย่างหนึ่งที่ว่า เป็นหลักแห่งการตีความหมาย ในแง่ของการรับรู้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยมีบางอย่างที่จะต้องปฏิบัติตาม โดยแบบที่ไม่มีเงื่อนไขใดเลย ถือว่าได้เป็นสิ่งที่คนดีส่วนใหญ่ ที่เขาได้กำหนดเอาไว้ เพื่อที่จะทำให้เราได้ปฏิบัติตาม ด้วยความปรารถนาดีนั่นเอง (พระคันธสาราภิวงศ์, 2550)

12) โอตารณหาระ แปลว่า หลักการสังวรณนาแบบพิเศษ ที่ได้หยั่งลงลึกในปฏิจกสมุปปาท อินทริย ชันธ ธาตุ และอายตนะ ในหลักการตีความแบบสัมพันธ์นี้ เรียกว่า โอตารณหาระ อาทิ เช่น วิญญูติที่ถือว่าได้เป็นอาการของการบูชา และหลักปฏิจกสมุปปาทธรรม ซึ่งจัดว่าได้เป็นองค์ธรรมของบทที่ว่าบูชาที่ดี บุคคลที่ควรจะบูชา ซึ่งถือเป็นองค์ธรรมของบทว่า ปุชเชนียานก็ดี จึงจะสามารถที่จะจัดเข้าเอาไว้ในขันธห้าได้ถูกต้องตามสมควร ด้วยหลักการจัดธรรมะทั้งหลาย เพื่อที่จะให้เข้าในขันธ เรียกว่า ขันธโรตรณะ ถ้าหากว่าถูกจัดเข้าเอาไว้ในอายตนะ เรียกว่า อายตโนตรณะ ถ้าหากว่าถูกจัดเข้าไว้ในธาตุ เรียกว่า ธาโตตรณะ ถ้าหากว่าถูกจัดเข้าไว้ในอินทริย เรียกว่า อินทริยโอตรณะ และขันธห้านั้นก็จะมี อวิชชาที่ถือว่าเป็นมูลเหตุ หากเมื่อว่าอวิชชาได้ถือว่าเป็นมูลเหตุแล้ว สังขาร วิญญาณ นามและรูป ก็ย่อมมีตามไปด้วย หากเมื่อตัวอวิชชานั้นดับไปหมดแล้ว ซึ่งไม่หลงเหลืออยู่ด้วยอำนาจ ของอรหัตตมรรคแล้ว สังขาร วิญญาณ และนามรูป ก็ย่อมดับตามไปด้วย และหลักการจัดธรรมะทั้งหลายเข้าไว้ในหลักปฏิจกสมุปปาท เรียกว่า ปฏิจกสมุปปาทโอตรณะ หลักการประยุกต์ที่ใช้โอตรณหาระนี้ และหลักการตีความหมายอย่างนี้ ซึ่งมักจะถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการตีความหมายในแง่ของความสัมพันธ์นั่นเอง (พระคันธสาราภิวงศ์, 2550)

13) โสธนหาระ แปลว่า หลักการพิจารณาความแบบหมดจด และแบบไม่หมดจดแห่งอรรถะ หรือหลักการชำระตัวแม่บท ตัวอรรถะของบท ปุจฉา วิสัชนา และอาร์มมะ ซึ่งจัดว่าเป็นการตีความหมายในแนวคิด เรียกว่า โสธนหาระ อาทิ เช่น ในบทประโยคที่กล่าวว่า ปุชา จ ปุชเชนียาน และบทชื่อว่าบูชา ที่ชื่อว่าปทสุทธิ ส่วนบทที่ว่า ปุชเชนียาน ที่ชื่อว่าปทสุทธิอีกด้วย และบทอาร์มมะอีกด้วย เพราะว่าถือเป็นตัวบท ที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุดนั่นเอง หลักการประยุกต์ที่ได้ใช้โสธนหาระนั้น ซึ่งหลักของการตีความหมายในข้อนี้เอง มักจะมีการเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า หลักการตีความหมายใน

แห่งของแนวความคิด ซึ่งในชีวิตประจำวันนั้น ถ้าหากว่าเราได้สามารถประพจน์ และได้ยึดถือในการปฏิบัติ ตามกฎหมาย และตามระบบระเบียบต่าง ๆ ได้แล้วเราจึงจะชื่อว่าได้เป็นคนที่มีวิริยอุตสาหะที่สุดนั่นเอง (พระคัมภีร์สาราณิก, 2550)

14) อธิฐานหาระ แปลว่า ตัวหาระที่มีลักษณะ ของการตั้งเอาไว้โดยแบบสามัญ และได้ยกขึ้น มาโดยพิเศษแห่งธรรมทั้งหลาย และไม่จำเป็นที่จะต้องจำแนก หรือแจกแจงใดเลย หรืออาจจะกล่าวอีก นัยหนึ่งที่ว่า อันธรรมเหล่าใด ที่ได้แสดงเอาไว้โดยสามัญ และได้แสดงโดยกรณีพิเศษ ที่ท่านได้แสดงเอาไว้ โดยแบบที่ไม่ต้องคำนึงถึง การจำแนกและการแจกแจงแล้ว ซึ่งจัดว่าเป็นการตีความหมายในแบบ จุดมุ่งหมาย เรียกว่า อธิฐานหาระ กล่าวคือว่าอธิฐานหาระนี้เอง ที่สามารถแบ่งเนื้อหาสาระ เพื่อให้ ออกเป็นสองลักษณะ ได้แก่ เอกัตตตา และเวมัตตตา ซึ่งคำว่า เอกัตตตา หมายถึง หลักวิธีการวางถ้อยคำ เอาไว้โดยไม่ต้องจำแนกและแยกแยะใดเลย อาทิ เช่น คำว่า ทุกข์ เรียกว่า เป็นเอกัตตตา เพราะว่า เป็นเพียงคำที่ได้แสดงเอาไว้ในหัวข้อสามัญ แต่คำว่าทุกข์นี้เองได้มีรายละเอียดมาก เรียกว่า เวมัตตตา ดังเช่น ข้อความที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า ความทุกข์มีอะไรบ้าง ชาติเป็นอย่างนี้ ชราเป็นอย่างนี้ มรณะเป็นอย่างนี้ และ สภาวะเหล่านี้เอง ที่จัดว่าเป็นความทุกข์ทั้งปวง และข้อความเหล่านี้เอง ที่ถือว่าได้เป็นรายละเอียดของคำ ว่าทุกข์ ซึ่งหลักการอธิบายความหมาย ในลักษณะนี้เอง ที่มีความหมายที่คล้ายกันกับ การให้คำจำกัด ความหมาย ด้วยการแยกแยะประเภทย่อยของถ้อยคำนั้น หรือแนวความคิดที่มักจะต้องการอธิบาย เพิ่มเติม เพื่อแสดงถึงลักษณะหรือความหมายของธรรมะนั้นเพื่อให้กว้างขวางขึ้นไปอีก และหลักการ ประยุกต์ใช้อธิฐานหาระนี้เอง ถือว่าเป็นหลักการของการตีความหมายที่ดีมาก โดยมักจะมีการเรียกอีก อย่างหนึ่งว่า หลักการตีความแบบที่มีจุดมุ่งหมายหลัก และมีจุดมุ่งหมายรอง หรือมีความหมายหลัก และ มีความหมายรอง ซึ่งหากจะกล่าวว่าในชีวิตประจำวันนั้น เราอาจจะคงต้องยอมรับว่า เรานั้นได้มีจุดหมาย ชีวิตหลายอย่างด้วยกัน แต่ก็ได้มีจุดหมายหลักเพียงอย่างเดียว อาทิ เช่น การมีจุดหมายของการเรียนรู้ เพื่อรู้เป็นสำคัญที่จัดว่าเป็นเอกัตตตา แต่ว่าคำว่าเรียนนั้นเอง ได้มีรายละเอียดปลีกย่อยในหลากหลาย อย่าง อาทิ เช่น การเรียนภาษาเสริม หรือการเรียนอาชีพเสริม การเรียนขับรถยนต์ การเรียนการตลาด การเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งถือว่าสิ่งเหล่านี้ จัดว่าได้เป็นรายละเอียดของการเรียน จัดว่าเป็นเวมัตตตานั่นเอง (พระคัมภีร์สาราณิก, 2550)

15) ปริกขารหาระ แปลว่า หลักปัจจัยธรรมทั้งหลาย ที่จัดว่าเป็นเหตุและเป็นผลแก่กันซึ่ง จัดเป็นหลักการตีความหมายในแบบเหตุปัจจัย เรียกว่า ปริกขารหาระ อาทิ เช่น ในการจุดประทีป ไฟ และเปลวไฟจัดว่าเป็นสภาะ ในช่วงเวลาจักขุวิญญาณที่เกิดขึ้นมานั้น คำว่า จักขุวัตถุ และมนสิการ จัดว่าเป็นแบบอสังขตตะ ในการปฏิสนธิถือว่ากรรมนั้นเป็นชนกะกรม ซึ่งในการงอกเงยแห่งต้นไม้นั้น พืช จัดว่าเป็นอสังขารณะ ในสภาพเหล่านี้เอง ที่ชื่อว่ามูลเหตุ มีน้ำมัน เป็นต้น ถือว่าได้เป็นแบบวิสภาพะ ซึ่ง ในการจุดประทีปนั้น มีรูปารมณ เป็นต้น ถือว่าได้เป็นพาหิยะ ซึ่งในเวลาจักขุวิญญาณที่เกิดขึ้นมาแล้ว มี อวิชชา เป็นต้น ถือว่าได้เป็นอุปถัมภกะ ในเวลาของการปฏิสนธิ มีดิน เป็นต้น ได้ถือว่าเป็นอสังขารณะ ใน การงอกเงยแห่งต้นไม้นั้นโดยสภาพเหล่านี้เอง ที่ชื่อว่าปัจจัย หรือว่าเหตุที่ได้มาช่วยในการสนับสนุน ใน หลักการประยุกต์ใช้แบบปริกขารหาระ หลักการตีความหมายนี้อาจจะมีการเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า

หลักการตีความในแบบเหตุปัจจัย ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือเมล็ดพืชถือว่าเป็นเหตุโดยตรง ที่ได้ทำให้ต้นไม้งอกขึ้นมาได้นั่นเอง แต่ว่าลักษณะของดินน้ำ แสงแดด และก๊าซออกซิเจนนั้น ได้ถือว่าเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้ต้นไม้งอก มีความเจริญงอกงามต่อไป

16) สมารโปนหาระ แปลว่า หลักการยกยอกรรมะ เพื่อให้เป็นปทัฏฐานเป็นมูลเหตุ หรือเพื่อเป็นคำไวพจน์ โดยจัดว่าเป็นการตีความหมาย ในแบบกระบวนการปฏิบัติ เรียกว่า สมารโปนหาระ ที่ชื่อว่าสมารโปนะ ได้แก่ ตัวหาระที่มีลักษณะในแบบ หลักการยกยอกรรมะขึ้นมาแสดงด้วยหลักทั้งสี่อย่าง ได้แก่ ปทัฏฐาน เวจนะ ภาวนา และปาหณะ อาทิ เช่น หลักการยกขึ้นมา ซึ่งบทยปทัฏฐานของจิตตูปาท ที่ถือว่าได้เป็นองค์ธรรมของบทยปฐา ที่ว่าได้มีบทยปทัฏฐานสืบต่อกันไป กล่าวคือโยนิโสมนสิการ สัทธัมมัสวานะ และสปปุริสุปนิสยะ ที่ชื่อว่าปทัฏฐานสมารโปนะ หลักการยกขึ้นมาซึ่งคำที่เป็นไวพจน์ของบทยปฐา คือมานิ หรือการนับถือ และสักริ ที่ชื่อว่าเวจนะสมารโปนะ ก็จึงควรยกขึ้นมาซึ่งธรรมในฝ่ายกุศลทั้งหลายนั่นเอง ซึ่งได้เกิดขึ้นมาเพราะว่าการบูชาตัวเอง ที่ชื่อว่าปาหณะสมารโปนะ หลักการประยุกต์ที่ได้ใช้สมารโปนหาระ ซึ่งหลักการตีความหมายอย่างนี้เอง ได้มีการเรียกอย่างหนึ่งที่ว่า หลักการตีความหมายในแบบกระบวนการปฏิบัติ ซึ่งในชีวิตประจำวันของเราทั้งหลาย การทำงานทุกอย่าง มักจะต้องมีขั้นมีตอนเสมอ การปฏิบัติถึงจะสามารถประสบความสำเร็จ ได้อย่างสมบูรณ์แบบที่สุดในชีวิตนั่นเอง (พระคันธสาราภิกขุ, 2550)

บทสรุป

คัมภีร์เนตติปกรณ์ เป็นคัมภีร์แนะนำแนวทางนำไปสู่ความเข้าใจในตัวบทพุทธพจน์ ถือว่าเป็นตำราอธิบายพุทธพจน์ ถูกแต่งขึ้นในสมัยพุทธกาล โดยท่านพระมหากัจจายนะเถระ ผู้เป็นเลิศในการอธิบายความย่อให้พิสดาร คัมภีร์นี้ได้รับการสังคายนาพร้อมกับพระไตรปิฎก ในปฐมสังคายนา สี่ลา ประพันธ์คล้ายกับคัมภีร์ไวยากรณ์ มีกฎเกณฑ์ในการอธิบายธรรม เรียกว่า สูตร มีอุทาหรณ์นำมาแสดงเป็นตัวอย่างของเรื่องอีกด้วยมีลักษณะการอธิบายอรรถที่ละเอียดลึกซึ้ง เปรียบดูเข้มทึบที่ชี้แนะทิศทางแก่คนเดินทาง ทำให้ชาวพุทธไม่ตีความพุทธพจน์ตามอัตโนมัตินิยมของตน คัมภีร์เนตติปกรณ์แสดงหลักการอธิบายขยายความพุทธพจน์ 3 ประการ ได้แก่ หาระ คือหลักการอธิบายศัพท์พญัญชนะ คือเพื่อให้เข้าใจอย่างละเอียดชัดเจนที่สุด ได้แก่

1) เทสนาหาระ 2) วิจัยหาระ 3) ยุติหาระ 4) ปทัฏฐานหาระ 5) ลักษณะหาระ 6) จตุพยุหาหาระ 7) อาวัฏฐาหาระ 8) วิภัติหาระ 9) ปริวัตตนหาระ 10) เวจนหาระ 11) ปัญญัตติหาระ 12) โอตระนหาระ 13) โสธนหาระ 14) อธิฐานหาระ 15) ปริกขารหาระ 16) สมารโปนหาระ นับคือหลักการในการเข้าถึงอรรถะ ได้แก่ 1) นันทิยาวัฏฐานัย 2) ติปุกขลนัย 3) สีหวิกิพิตนัย 4) ทิสาลอจนนัย 5) อังกุสนัย สาสนปฏฐาน คือหลักการจำแนกพระสูตรประเภทต่างๆ เพื่อให้ทราบพุทธประสงค์ของพุทธองค์ ได้แก่ 1) โลเกยธรรม 2) โลกุตตรธรรม 3) โลเกียะ และโลกุตตระ 4) สัตตาธิฐาน 5) ธัมมาธิฐาน 6) สัตตาธิฐาน และธัมมาธิฐาน 7) ญาณ 8) ญะยะ 9) ญาณ และญะยะ 10) ทัสสนะ 11) ภาวนา 12) ทัสสนะ และ

ภาวนา 13) สกวนะ 14) ปรวณะ 15) สกวนะ และปรวณะ 16) วิสัชชะนียะ คือนำมาตีความพุทธวจนะ เพื่อให้ทราบถึงพระพุทธรูปประสงค์ที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2551). การตีความคัมภีร์ในปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพฯ: สอนสุนันทา.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. (2550). รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา บุญศรีตัน. (2567). รูปแบบศาสตร์แห่งการตีความเชิงปรัชญาในคัมภีร์อัมมปัทฏฐกถา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคันธสาราภิวงศ์. (2550). คัมภีร์เนตติปกรณ์. กรุงเทพฯ: ไทยรายวันการพิมพ์.
- พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช. (2560). วิเคราะห์การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียมตฺรุงปะ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2548). ศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีรชาติ นิมนงค์. (2559). เฮอร์เมนูติกส์ : ศาสตร์แห่งความเข้าใจของพระพุทธรูปปรัชญาเถรวาท และมหายานเชิงเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

THE CONCEPT OF GARUDA IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระวรวุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง), พูนศักดิ์ กมล

PhraWorawut Wisutthimethi (Othong), Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, PhraNakhonSiAyutthaya

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College

Corresponding author, e-mail: warawut19952538@G-mail.com,

poonsakkamol@gmail.com

บทคัดย่อ

ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น คือเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี กิน นาคเป็นอาหาร เป็นบริวารของท้าววิรุฬหก ครุฑถือกำเนิดมาจากมนุษย์ผู้ทำบุญเจือปนด้วยโมหะ หลงผิด คิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่บาปกรรม และผลกรรมทำให้มาเกิดเป็นครุฑ และมีกำเนิด 4 อย่าง คือเกิดขึ้นมาเอง เกิดในครรภ์มารดา เกิดในฟองไข่ และเกิดในถ้ำโคลนหมักหมม ที่อยู่ของครุฑ คือป่าหิมพานต์ เชิงเขาสิเนรุ ราช สวรรค์ชั้นจตุรหาราชิกา ครุฑมีจะงอยปากแหลม เป็นครึ่งคนครึ่งนก มีปีกยาว มีกายใหญ่โต บินได้ รวดเร็วในอากาศ เมื่อโผบินจะเกิดพายุพัด ครุฑเป็นศัตรูกับนาค หน้าที่ครุฑ คือพิทักษ์พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือผู้มีศีลธรรม อ่อนน้อม ถ่อมตน มีความเคารพ ถือสัจจะ มีความกตัญญูทวาที และมีมนตรา วิเศษชื่อว่า อาลัมพายนอีกด้วย

คำสำคัญ: ครุฑ, พระพุทธศาสนา, พุทธปรัชญา, แนวคิด

Abstract

Garuda in Theravada Buddhist philosophy is a type of lower angel. They abide in Wiman Chimppli (The castle of the opera tree), eat Nak as food, and are the follower of Virulhok God. It is believed that Garuda is born from person who makes a merit, mixing with delusion and misbelieves that killing the other animals is no sin. Therefore, that result brings itself to be reborn a Garuda. The origin of Garuda can be 4 methods; being birth automatic, rising up in womb, in egg and an ash (wet conditions). The abode of Garuda is Himavanta Forest, foothill of Sineru Mountain and Catumaharajika Heaven (First

Paradise). The physical feature of the Garuda is a sharp beak, half man and half bird, long wings and big body. They can fly fast in the air, when flying, there is a big storm. Garuda is hostile to Nak. The duty of Garuda is to protect Buddhism and save the moral people. Moral of Garuda is humble, hold the truth and be gratitude. Marvelous Mantra of Garuda is called Alampayana.

Keyword: Garuda, Buddhism, Buddhist philosophy, concept

บทนำ

พระไตรปิฎกกล่าวถึงครุฑว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก สาเหตุนี้ผู้คนจึงนิยมนบูชาครุฑ โดยเชื่อว่าครุฑเป็นสัตว์วิเศษ และมีพลังอำนาจมากมาย สามารถคุ้มครองให้ปราศจากอันตรายทั้งปวง ความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้อิทธิพลความเชื่อเรื่องครุฑ แผ่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ หลายประเทศที่นำเอารูปครุฑมาใช้เป็นตราแผ่นดิน ได้แก่ อินโดนีเซีย แอฟริกาใต้ แอลเบเนีย อเมริกา ออสเตรเลีย อิรัก เยอรมนี คีร์กีซสถาน คูเวต ลิเบีย อียิปต์ มอลโดวา มอนเตเนโกร ปาปัวนิวกินี โปแลนด์ โรมาเนีย รัสเซีย เซอร์เบีย ชูแดน ซีเรีย อาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน เยเมน จอร์แดน และประเทศไทย ครุฑมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เชื่อตามลัทธิเทวราชของอินเดียว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอวตารของพระนารายณ์ ครุฑในฐานะพาหนะทรงพระนารายณ์ ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์แทนพระมหากษัตริย์ ปรากฏอยู่ในพระราชลัญจกรตราประจำพระองค์ ตราประจำแผ่นดิน และตราประจำรัชกาล

ครุฑที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เชิงเขาพระสุเมรุราช และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก (ราชบัณฑิตยสภา, 2542: 170) ครุฑในพุทธศาสนาเถรวาทมีฐานะด้อยกว่าครุฑในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (ศานติ ภัคติกำ, 2556: 7) ในพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อว่า ครุฑมีอยู่จำนวนมากในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑมีส่วนเกี่ยวข้องกับอดีตชาติ และปัจจุบันชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงอริยสาวกทั้งหลาย ข้อความข้างต้นนี้จึงทำให้เกิดความสงสัยว่า ครุฑมาจากไหน ครุฑคืออะไร ครุฑเป็นใคร บทบาทหน้าที่ของครุฑคืออะไร ครุฑกินอะไรเป็นอาหาร ครุฑอาศัยอยู่ที่ไหน ทำบุญอย่างไรถึงจะได้เกิดเป็นครุฑ และปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่สำคัญ ที่พุทธศาสนิกชนต้องศึกษาเรียนรู้ไว้ เพื่อเป็นคำตอบในใจให้คลายข้อสงสัยเรื่องครุฑ เพื่อให้เกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นจริง

พุทธปรัชญาเถรวาทพระพุทธรูปเจ้าตรัสถึงครุฑว่า (พระคัมภีร์ ใต้ถลิโล, 2558: 546) ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ส่วนสาเหตุที่เกิดเป็นครุฑเพราะว่า สมัยเป็นมนุษย์ทำกุศลกรรมที่เจือปนด้วยโมหะ หลงผิดว่าฆ่าสัตว์ไม่เป็นอกุศลกรรม ในคัมภีร์พุทธศาสนาระบุเอาไว้ว่า (พญาลิโท, 2509: 267) “บุคคลใดที่บริจาคทานด้วยจิตเป็นกุศล พึงตั้งจิตอธิษฐานว่า เมื่อละอัตรภาพจากมนุษย์ ขอให้เกิดเป็นครุฑในสุบรรณพิภพ” ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวว่า ครุฑมีกำเนิดสี่แบบ คือกำเนิดแบบผุดขึ้นเอง กำเนิด

ในครุฑ กำเนิดในไข่ กำเนิดในเถาโคล ครุฑชั้นสูงส่วนใหญ่ถือกำเนิดแบบผุดขึ้นมาเอง มีขนเป็นสีทอง มีวิมานเป็นที่อาศัย มีเครื่องประดับงดงามดุจเทพเทวดา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายเทวดา สามารถแปลงกายได้หลายอย่าง บริโภคอาหารทิพย์เช่นเดียวกับเทวดา ครุฑบางประเภทกินเนื้อสัตว์ ครุฑบางประเภทกินผลไม้ ครุฑชั้นต่ำกินนาคเป็นอาหาร ครุฑเป็นศัตรูกับนาค ไม่ปรากฏว่านานเท่าใด ด้วยวิบากกรรมทำให้บังเกิดเป็นเทวดาถึงสัตว์เดรัจฉาน

เรื่องราวของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ทำให้สามารถมองเห็นความเหมือน และความต่างกันครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท ครุฑเป็นเพียงเทวดาชั้นล่าง เสวยวิบากกรรมด้วยโมหะ หลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป กรรมบันดาลให้มาเกิดเป็นครุฑ อาศัยอยู่ในสวรรค์จาตุมหาราชิกา ไม่มีชีวิตเป็นอมตะ และอยู่ในการปกครองของท้าววิรุฬหก (ศานติ ภักดีคำ, 2556: 7) ในพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของครุฑแต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทปฏิเสธถึงการเป็นอมตะของครุฑ ไม่ได้เป็นเทพผู้มีฤทธิ์แต่อย่างใด ไม่ได้เป็นเทพพาหนะของผู้ใด ครุฑเป็นสัตว์ผู้เสวยวิบากกรรมกระทำมาสมัยเป็นมนุษย์ แนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ครุฑในพุทธศาสนาเถรวาทมีอยู่จริง ในมหาสมัยสูตร กล่าวถึงครุฑเอาไว้ว่า ปักษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ มีนัยน์ตาที่บริสุทธิ์ สามารถนำนาคไปได้โดยพลัน โผบินมาแล้วทางอากาศ ปักษีตนนั้นชื่อว่า จิตรสุบรรณ นาคทั้งหลายไม่ได้มีความกลัวต่อครุฑ พระพุทธเจ้าทรงกระทำให้ปลอดภัยจากครุฑ ครุฑกับนาคเจรจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สัตว์ทั้งสองกระทำพระพุทธเจ้าให้เป็นสรณะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/338/266)

ในภุทิตชาดก ตอนครุฑกัณฑ์ กล่าวถึงครุฑเอาไว้ว่า สุบรรณฟังคำอธิบายเรื่องกรรมที่พระดาบสได้แสดงจบลง มีจิตยินดีในคำสอน กล่าวกับพระดาบสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญตัวข้าพเจ้านี้คือสุบรรณ ข้าพเจ้ามีจิตยินดีด้วยพระผู้เป็นเจ้าแก้ปัญหาให้ ข้าพเจ้ารู้มนต์ชื่อว่า อาลัมพายน เป็นมนต์วิเศษหาค่าไม่ได้เลย ข้าพเจ้าขอถวายมนต์แก่พระผู้เป็นเจ้า เพื่อเป็นส่วนบูชาอาจารย์ ขอให้พระผู้เป็นเจ้าจงรับไว้เถิด สุบรรณวิงวอนบ่อยครั้ง ดาบสรับแล้วจึงถวายมนต์ บอกยาแก่ดาบสแล้วหลีกไป (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ชา. (ไทย) 28/832/312) ในภุทิตชาดก กล่าวถึงครุฑว่า ท้าวเทวราชผู้เป็นพระโพธิสัตว์ ยอมสละชีวิตให้พวกอสูร ตรัสให้มาตุลีเทพสารสิทธิ์หันรถกลับ เพราะกลัวลูกนกจะตายกล่าวว่า มาตุลีเทพบุตรที่ต้นจี่มีลูกนกครุฑอยู่ ท่านจงหันรถกลับ เราประสงค์สละชีวิตให้พวกอสูร ลูกนกนี้อย่าได้หลงกลาญเลย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ชา. (ไทย) 27/31/13)

ในปิ่นทรกชาดก กล่าวถึงครุฑว่า ครุฑกล่าวว่าบุคคล ประกอบด้วยหิริ ด้วยความอดกลั้น ด้วยการฝึกตน ไม่โกรธละคำส่อเสียด ประพฤติละความยึดมั่นว่า เป็นของเราเสียจึงเป็นสมณะ สมณะใดกระทำอย่างนี้จึงเข้าถึงแดนสวรรค์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ชา. (ไทย) 27/281/580) การเข้าใจคำสอนเกี่ยวกับเรื่องครุฑ ในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ต้องอาศัยการศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจ ตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท ให้เป็นอย่างดีก่อน จึงก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ทั้งในด้านความหมาย รูปร่างลักษณะ ที่อยู่อาศัย และบทบาทหน้าที่ เรื่องของครุฑมีมิติทาง

ปรัชญาแฝงอยู่มาก แนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยการแบ่งครุฑออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทบุคลาธิษฐาน และธรรมาธิษฐาน การตีความตามทฤษฎีดังกล่าว ต้องการหาความจริงว่า ครุฑคืออะไร ครุฑมาจากไหน หน้าที่ของครุฑคืออะไร ครุฑกินอะไรเป็นอาหาร ครุฑอยู่ที่ไหน ทำอย่างไรจึงจะเกิดเป็นครุฑ คือใช้การตีความแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อนำมาเป็นกุญแจดอกสำคัญ ในการไขความจริงว่า ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร

ความหมายของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

นิยามและความหมายของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท คือครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา นิยามและความหมายของครุฑในพระสุตตันตปิฎก คือครุฑเป็นเทพตนหนึ่ง อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี อยู่ในการปกครองของท้าววิรูปหก นิยามและความหมายของครุฑในอรรถกถา คือครุฑเป็นนักรบผู้กล้าหาญ ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และคอยปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์จากบรรดาอสูรต่าง ๆ ที่จะมาแย่งชิงเอาสวรรค์ไปจากเหล่าเทวดา นิยามและความหมายของครุฑในวรรณคดีบาลีสันสกฤต คือครุฑเป็นผู้ทำหน้าที่อันหนัก จึงได้ชื่อว่าครุฑ โดยคำว่าครุฑ มาจากคำว่า ครุ แปลว่า หนัก และครุฑอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ภูเขาไกรลาส และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (ราชบัณฑิตยสภา, 2542: 170)

กำเนิดของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

ครุฑในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรูปหก ได้อาศัยอยู่ทางด้านทิศใต้ ของภูเขาพระสุเมรุราช ส่วนสาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑ เพราะว่าได้ทำบุญเจือปนด้วยโมหะ การอุปบัติของครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือการทำบุญเจือปนด้วยโมหะ ผลกรรมจึงดลบันดาลให้มากำเนิดเป็นครุฑ การอุปบัติของครุฑในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงได้มีการอธิบายเอาไว้ว่า เมื่อบุคคลใดอยากปรารถนา ที่จะกำเนิดเป็นครุฑแล้ว ก็จะต้องถวายทานให้มาก จากนั้นพึงตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้ได้ไปบังเกิดในสุบรรณพิภพ (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 6) ส่วนการอุปบัติของครุฑในคัมภีร์อรรถกถา ได้แสดงเอาไว้ว่าครุฑมีกำเนิดสี่แบบ ได้แก่ ครุฑที่กำเนิดแบบโอปปาติกะ คือการเกิดแบบผุดขึ้นมาเอง ครุฑที่กำเนิดแบบชลาพุชะ คือการเกิดในครรภ์มารดา ครุฑที่กำเนิดแบบอณฺฑชะ คือการเกิดในไข่ ครุฑที่กำเนิดแบบสังเสทชะ คือการเกิดในเถาโคล (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 7)

กำเนิดของครุฑในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การกำเนิดของครุฑในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือครุฑในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ถือว่าเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรูปหกจอมเทพ โดยเป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในทางด้านทิศใต้ ส่วนสาเหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑ เพราะว่าได้ทำบุญเจือปนด้วยโมหะ คือความหลงผิด (ศาล มรดกไทย, 2558 : 162) ในคัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวว่า ครุฑมีกำเนิดทั้งสี่แบบ คือ

แบบโอปปาติกะ แบบชลาพุชะ แบบอณฺฑชะ และแบบสังเสทชะ ซึ่งมีที่อยู่ตั้งแต่พื้นมนุษย์ ในป่าหิมพานต์ ในป่าไม้จัวรอบเขาพระสุเมรุราช ตลอดจนถึงในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และพวกครุฑชั้นสูงนั้น มักจะมีกำเนิดแบบโอปปาติกะ โดยมีขนสีทอง มีเครื่องประดับแบบเทพบุตร และเทพธิดา มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดาทั่วไป สามารถแปลงกายได้หลายอย่าง และได้บริโภคอาหารทิพย์ เณรเช่นเดียวกับเหล่าเทวดาทั้งหลาย (กรมศิลปากร, 2506 : 4)

กำเนิดของครุฑในคัมภีร์อรรถกถา

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ครุฑมีการกำเนิดอยู่สี่แบบ ได้แก่ แบบโอปปาติกะ คือการเกิดแบบผุดขึ้น แบบชลาพุชะ การเกิดในครรภ์ แบบอณฺฑชะ คือการเกิดในฟองไข่ และแบบสังเสทชะ คือเกิดในถ้ำโคล ซึ่งจะมีที่อยู่ตั้งแต่พื้นมนุษย์ ในป่าหิมพานต์ ในป่าไม้จัวรอบเขาพระสุเมรุราช และไปจนถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกานั้นเอง (ส. พลายน้อย, 2554 : 160) ในคติความเชื่อเรื่องกรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวว่า บุคคลใดที่ขอบประทุษร้ายสัตว์อื่นอยู่เนืองนิตย์ บุคคลนั้นย่อมต้องตกไปสู่อบายภูมิ เสวยวิบากกรรมที่ร้อนแรง เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วย่อมจะมีอายุสั้น และโรคร้ายทั้งหลายย่อมเบียดเบียนร่างกาย จนเกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อบุคคลกระทำความผิดเอาไว้ก็ตามไม่ว่าเป็นบุญหรือเป็นบาป ย่อมได้รับผลกระทบนั้นคืนสนอง ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยนั่นเอง

กำเนิดของครุฑในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง

การกำเนิดของครุฑในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง หรือคัมภีร์ไตรภูมิโลกวิจิตร หรืออาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่ง คือคัมภีร์ไตรภูมิโลกวิจิตร ถือว่าเป็นวรรณกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่สำคัญมาก ที่ได้ถูกแต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย ที่เป็นพระราชดำริของ พระมหาธรรมราชาที่หนึ่ง โดยได้มีการกล่าวถึงกำเนิดของครุฑไว้ว่า พวกครุฑได้อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ และในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑชั้นสูงมีขนสีทอง มีวิมานทองเหมือนกับเทวดา มีอาหารเป็นทิพย์ ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ครุฑชั้นต่ำอาศัยอยู่ในต้นไม้จัว มีลำตัวสีดำ นัยน์ตาดำ ขนสีดำ บริโภคเนื้อสัตว์ และชอบกินนาคเป็นอาหาร (นักรบ พิมพ์ขาว, 2558 : 136)

รูปร่างของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

ในคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้มีการกล่าวเอาไว้ว่า ครุฑนั้นมีรูปร่างลักษณะที่ใหญ่โตมาก มีความแข็งแรงมาก สามารถบินได้อย่างรวดเร็วมาก และในเวลาบินก็จะก่อให้เกิดลมพายุใหญ่ นอกจากนี้ ครุฑยังเป็นสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพครึ่งสัตว์ ที่มีฤทธิ์มาก ที่มีอำนาจมาก และได้ทรงพลังมหาศาล ส่วนอาหารของครุฑคือนาค ครุฑกับนาคจึงได้เป็นศัตรูกันมานานแสนนาน และไม่มีปรากฏว่า นานเท่าใดเลย ครุฑนั้นเป็นผู้มีร่างกายใหญ่โตมาก แข็งแรงมาก บินได้อย่างรวดเร็ว รูปร่างลักษณะของครุฑ มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือครุฑเป็นครึ่งสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพ ตัวเป็นเทพแต่ศีรษะเป็นนกอินทรี มีเครื่องประดับแบบเทวดา เวลาโฉบบินจะเกิดลมพายุ ปันทรกษัตริย์ได้กล่าวถึงครุฑว่า ครุฑ

เป็นสัตว์ใหญ่ มีพลังอำนาจมหาศาล กินนาคเป็นอาหาร เป็นจ้าวแห่งเวหาอากาศ มีอายุยืน มีฤทธิ์อำนาจเป็นที่เกรงกลัวต่อนาคทั้งหลาย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : ที.ม. (ไทย) 10/338/266) พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวแสดงถึง รูปร่างลักษณะของพวกครุฑว่า ครุฑชั้นสูงนั้นมีวิมานเป็นสีทอง มีร่างกายขาวสะอาดดุจเทพบุตร สามารถแปลงกายได้ สวมใส่อาภรณ์ทิพย์ มีอายุทิพย์ บริโภคอาหารทิพย์เช่นเดียวกับเทวดา พวกครุฑชั้นต่ำอาศัยอยู่ในวิมานต้นสมปลี กินนาคเป็นอาหาร และมีร่างกายสีดำ (พญาลิไท, 2509 : 269)

รูปร่างของครุฑในคัมภีร์มหานิบาต

รูปร่างลักษณะของครุฑ ที่ปรากฏในปัมทรกษาดก คือพระสูตรนี้กล่าวว่าครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ มีฤทธิ์อำนาจมาก มีพลังอำนาจมหาศาล แข็งแรงมาก สามารถบินได้รวดเร็วในอากาศ มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีความอ่อนน้อม มีความถ่อมตน มีสัมมาคารวะอีกด้วย ครุฑพอแบ่งออกได้เป็นห้าประเภท ได้แก่ ตัวเป็นคนอย่างธรรมดาทั่วไปแต่มีปีก ตัวเป็นคนหัวเป็นนก ตัวเป็นคน หัวขาเป็นนก ตัวเป็นนกหัวเป็นคน และรูปร่างเหมือนนกทั้งตัว (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 9)

รูปร่างของครุฑในคัมภีร์อรรถกถา

ส่วนรูปร่างลักษณะของครุฑนั้น ตำราทางพระพุทธศาสนาหลายเรื่อง พยายามอธิบายถึงรูปร่าง ลักษณะท่าทางของครุฑเอาไว้ว่า ครุฑมีอยู่ห้าประเภท ได้แก่ ครุฑตัวเป็นคนธรรมดาแต่มีปีก ครุฑตัวเป็นคนหัวเป็นนก ครุฑตัวเป็นคนหัวและขาเป็นนก ครุฑตัวเป็นนกหัวเป็นคน และครุฑรูปร่างเหมือนนกทั้งตัว อาจจะกล่าวได้ว่า ครุฑคือจ้าวแห่งเวหา กินนาคเป็นอาหาร มีรูปร่างลักษณะที่พิเศษ คือเป็นสัตว์กึ่งเทพกายสิทธิ์ขนาดใหญ่ มีอำนาจมากมาย มีพลังอำนาจมหาศาล มีความแข็งแรงมาก จนสามารถบินได้รวดเร็วดุจสายฟ้า มีศีรษะโต มีจะงอยปาก มีเล็บคมเหมือนนกอินทรี มีท่อนกายใหญ่ มีลำตัวแขนขาเป็นดั่งมนุษย์ มีหน้าเป็นสีแดง มีปีกเป็นสีแดง มีกายเป็นสีแดง มีหลายจำพวก เช่น พวกครุฑชั้นสูงมีกำเนิดแบบโอปปาติกะ มีขนสีทอง มีเครื่องประดับแบบเทพบุตร มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดา สามารถแปลงกายได้ บริโภคอาหารทิพย์แบบเทวดา ครุฑบางประเภทเป็นครุฑชั้นต่ำ กินผลไม้หรือเนื้อสัตว์ และกินนาคเป็นอาหารอีกด้วย (ศาล มรดกไทย, 2558 : 162)

รูปร่างลักษณะของครุฑที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก

รูปร่างลักษณะของครุฑที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก คือครุฑได้มาปรากฏกายอยู่ต่อหน้าพระพักตร์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเรียกครุฑว่า ปักษิทวีชาติ ในมหาสมยสูตรได้แสดงเอาไว้ว่า ครุฑเป็นผู้มีนัยน์ตาบริสุทธิ์ มีกายทิพย์ ทำให้สามารถรู้ได้เลยว่า ครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ มีร่างกายใหญ่ มีอำนาจมาก กินนาคเป็นอาหาร ด้วยพุทธานุภาพของพระพุทธองค์ ครุฑจึงไม่สามารถทำร้ายนาคได้ ครุฑและนาคกลับกลายเป็นมิตรกัน เจรจกกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ นับถือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/338/256)

ที่อยู่ของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

ที่อยู่ของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท คือครุฑมีที่อยู่อาศัยเป็นวิมานทองเช่นเดียวกับเทวดา ในชั้นจาตุมหาราชิกาเป็นสวรรค์ชั้นที่หนึ่ง หลักฐานในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกได้กล่าวว่า ที่อยู่ของครุฑทั้งหลาย เรียกว่า วิมานสิมพลี เป็นวิมานบนต้นไม้จันทน์ หลักฐานในวรรณคดีบาลียืนยันเอาไว้ว่า ที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สิมพลีรุกขวิมาน เป็นวิมานทองประดับด้วยแก้วมณีเจ็ดประการ หลักฐานในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง กล่าวเอาไว้ว่าที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สุบรรณพิภพ ปรากฏอยู่ใต้เขาพระสุเมรุราช ในทิศใต้ของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑนั้นอยู่ในอำนาจการปกครองของท้าววิรุฬหกจอมแห่งครุฑ (ศานติภักดีคำ, 2556 : 6)

ที่อยู่ของครุฑในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก

ที่อยู่ของครุฑในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือครุฑเป็นอมมนุษย์จำพวกครึ่งเทพครึ่งสัตว์ ครุฑเป็นใหญ่ที่สุดในบรรดานกทั้งหลาย ครุฑอยู่บนวิมานชื่อว่าวิมานสิมพลี ครุฑเป็นนกที่บินได้เร็ว ไม่มีสัตว์อื่นเทียบ คือบินได้ว่องไวเช่น ที่อยู่อาศัยของครุฑเป็นสถานที่ลับ ยากที่ใครจะไปได้ถึง ครุฑบางตนเป็นที่เกรงขามต่อบรรดาเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : ที่.ม. (ไทย) 10/338/262)

ที่อยู่ของครุฑในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง

ครุฑอาศัยอยู่บนต้นสิมพลี ต้นสิมพลีเป็นชื่อวิมานของครุฑ ครุฑมีวิมานทิพย์อยู่ที่เชิงเขาไกรลาส ครุฑเป็นเจ้าของแห้ว มีอีกชื่อหนึ่งว่าเวนไตย ครุฑนั้นมีกายเป็นรัศมีสีทอง มีเดชอำนาจมากที่สุด ครุฑส่วนใหญ่เกาะอาศัยอยู่ตามต้นจันทน์ โดยอาศัยผลจันทน์ น้ำดอกไม้จากต้นจันทน์เป็นอาหารทิพย์ เมื่อลูกครุฑโตขึ้น นับเวลาอายุเป็นข้างขึ้นข้างแรมตามจันทรคติ เติบโตด้วยบุญกุศลที่เคยทำมา หากว่าลูกครุฑตนใด มีบุญญาธิการมาก ด้วยอำนาจบุญบันดาลให้เกิดผลจันทน์ทิพย์ น้ำหวานจากดอกไม้มาบำรุงลูกครุฑ ลูกครุฑตนดังกล่าวจะจำเริญวัยได้อย่างรวดเร็ว ครุฑเป็นสัตว์กึ่งโอปปาติกะกึ่งพวกกายทิพย์ (พระคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง, 2558 : 541) ครุฑจึงอยู่อีกมิติหนึ่งจากโลกของมนุษย์ ส่วนผู้ที่สามารถพบเห็นครุฑ ต้องเคยมีบุญร่วมกับพวกเขามาก่อน จึงสามารถรับรู้ถึงกันได้ เหมือนผู้ที่สมารถติดต่อกับนาคเช่นเดียวกัน ต้องเป็นผู้ที่มีวาสนาต่อกันมาตั้งแต่อดีตชาติ ไม่ใช่เรื่องสาธารณะที่จะรู้กันได้ทั่วไป ครุฑมีวิมานฉิมพลี อยู่ที่เชิงเขาไกรลาส ได้รับพรให้เป็นอมตะไม่มีศาสตราอาวุธใดสามารถทำร้ายได้ ครุฑมีนามว่าท้าวเวนไตย เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสุบรรณ หมายถึง ผู้มีขนวิเศษ มีร่างกายเป็นสีทอง มีเดชอำนาจ ครุฑทั้งหลายอาศัยเกาะอยู่ตามต้นจันทน์ ได้อาศัยผลจันทน์ น้ำดอกไม้จากต้นจันทน์เป็นอาหารทิพย์

ที่อยู่ของครุฑในวรรณคดีบาลีสันสกฤต

ครุฑในวรรณคดีบาลี ไม่ได้ถือกำเนิดจากอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า หากแต่กำเนิดขึ้นจาก กุศลกรรมแต่ครั้งอดีตชาติ บุคคลสามารถกำเนิดเป็นครุฑ ได้ด้วยการทำบุญ คือการบริจาคทาน และตั้งใจ

ปรารภในกำเนิดของครุฑอย่างแรงกล้า ในวรรณคดีบาลีนั้นแบ่งครุฑออกเป็นสี่ประเภท คือเกิดตามอำนาจบุพกรรมของแต่ละบุคคล ได้แก่ โอปาติกะ ชลาพูชะ อัณฑชะ สังเสทชะ คือครุฑประเภทอัณฑชะ เป็นครุฑประเภทที่ต่ำที่สุดที่เกิดจากฟองไข่ ครุฑประเภทโอปาติกะ เป็นครุฑประเภทสูงที่สุด มีกำเนิดคล้ายกับเทวดา คือการผุดขึ้นเอง ครุฑในวรรณคดีบาลี จะมีผิวพรรณวรรณะที่ผ่องใส มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีเครื่องอุปโภค มีเครื่องบริโภคน้ำที่เป็นของทิพย์ มีอายุที่ยืนยาว แต่หาไม่มีความเป็นอมตะ วรรณคดีบาลีได้กล่าวถึง ที่อยู่อาศัยของครุฑเอาไว้ว่า ครุฑอาศัยอยู่ที่เชิงเขาสิเนรุราช ดันสิมพลีริมมหาสมุทร ดินแดนที่มีทะเล แม่น้ำใหญ่ มหาสมุทร และภูเขาคั่นอยู่ในวรรณคดีบาลีนั้น มักจะเรียกที่อยู่ของครุฑว่า สิมพลีรุกขพิมาน (ยมโดย เพ็ญพสา, 2521, 19)

บทบาทของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวว่า ครุฑมีบทบาทหน้าที่รับใช้พระพุทธศาสนา เช่นกันกับนาค ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครุฑไว้ว่า พวกครุฑและนาคทั้งหลายได้อาสาดูแลปกป้องพระพุทธศาสนาให้ครบสองพันปี ในคัมภีร์อรรถกถาท่านได้กล่าวแสดงเอาไว้ มีใจความตอนหนึ่ง ที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครุฑว่า เทวดากับครุฑได้สนทนากันถึงเรื่องของความไม่ประมาท การหวาดกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คัมภีร์มหานิบาต หรือทศชาติชาดก ในพระชาติที่หกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้งที่พระองค์ทรงเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ทศนาคราช โดนพราหมณ์ใช้มนต์อาถรรพ์ของครุฑ ทำให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน ครุฑสุบรรณราชได้สนทนากันกับพระดาบส เกี่ยวกับเรื่องของการทำกรรมที่ไม่มีเจตนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : ที่.ม. (ไทย) 10/338/267)

บทบาทของครุฑในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก

บางพระสูตรกล่าวว่า ครุฑนั้นได้ปฏิญาณตนเป็นผู้อุทิศตน ต่อพระพุทธศาสนาตลอดไป บ้างก็ว่าครุฑได้สำเร็จเป็นโสดาบันขั้นต้นแล้ว ครุฑที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ผู้สนใจศึกษาในเรื่องครุฑนี้ได้ประจักษ์แจ้ง เรื่องครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำให้เกิดความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอีกด้วย นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ของครุฑ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คือครุฑนั้นได้ปฏิญาณตนว่า ขอเป็นผู้อุทิศตนในการปกป้องรักษา พระพุทธศาสนาตลอดกาลนาน เรื่องนี้ครุฑและนาคนั้นไม่ได้เป็นศัตรูคู่อาฆาตกันแต่อย่างใด ทั้งครุฑและนาคต่างได้ทำหน้าที่สำคัญของตน ในการปกป้องพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ เพื่อให้พระพุทธศาสนามีอายุอยู่ครบ ถึงสองพันห้าร้อยปีตามพุทธทำนายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : ที่.ม. (ไทย) 10/338/258)

บทบาทของครูทในคัมภีร์อรรถกถา

บทบาทหน้าที่ของครูท ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ถือว่าครูทเป็นผู้มีสติปัญญาฉลาด สามารถเข้าใจเรื่องกรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากครูทเข้าใจเรื่องกรรมแล้ว ครูทยังสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนได้เป็นอย่างดี แม้ว่าครูทเป็นครึ่งเทพครึ่งสัตว์เดรัจฉานก็ตาม แต่ครูทก็เป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหา ในเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี ครูทยังเป็นอีกชาติหนึ่งของพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธองค์ พระสารีบุตรเป็นผู้ได้รับการยกย่อง จากพระพุทธองค์ว่า เป็นผู้เลิศด้านมีปัญหา มาก แม้ว่าหน้าที่ของครูท ในคัมภีร์อรรถกถานี้ ได้มีอยู่ไม่มากนักก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่า ครูทเป็นผู้มีความฉลาด มีความแข็งแรง มีพลังมาก และเป็นผู้มีความเคารพต่อผู้อื่นอีกด้วย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : ที่.ม. (ไทย) 10/338/241)

บทบาทของครูทในคัมภีร์มหานิบาต

บทบาทหน้าที่ของครูท มหานิบาตชาดกนี้จึงมีไม่มากนัก มีกล่าวไว้แต่เพียงว่า ครูทได้มอบ ถวายมนตราบทหนึ่ง ให้แก่พระดาบสมิ์ชื่อนันต์ว่า อาลัมพายน เป็นมนตราที่วิเศษศักดิ์สิทธิ์ สามารถ ป้องกันอันตรายต่าง ๆ สามารถป้องกันนาคราชได้อีกด้วย ส่วนข้อความอื่นที่เกี่ยวข้องกับ ครูทนั้นก็มีอยู่ ไม่มาก แต่ว่ามีใจความสำคัญตอนหนึ่ง ที่ครูทได้ถามพระดาบสว่า ตนได้ทำกรรมโดยไม่มีเจตนา แล้ว กรรมนั้นจะมีผลหรือไม่ พระดาบสจึงตอบครูทไปว่า ไม่เป็นกรรมเพราะว่า กระทำโดยความไม่รู้ ไม่มี เจตนาที่จะกระทำอกุศลกรรมนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่า หากบุคคลกระทำความผิดด้วยความไม่รู้ และ ไม่มีเจตนาย่อมจะไม่เกิดกรรมถือว่าเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ที่ว่าด้วยเรื่องกรรม ครูทมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและมีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ในเรื่องอื่นอีกเป็นอัน มาก (ยมโดย เฟิงพงศา, 2521, 14) ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้ปรากฏเรื่องราวของครูท หลายตอน เช่น พระสูตรชื่อว่า มหาสมัยสูตร ปรากฏในอรรถกถา ปันทรกชาดก แห่งพระสุตตันตปิฎก เรื่องราวของครูทยังปรากฏอยู่ในภุททิตชาดก และกุลาวกชาดก รวมถึงโกฏฐิมพลิชาดกอีกด้วย เรื่องของ ครูทนั้นได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอยู่หลายตอน แต่ว่าบทบาทและหน้าที่ของครูท ใน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาท่านกล่าวแสดงเอาไว้ว่า หลังจากที่ครูทได้ฟังพระธรรมเทศนา ของพระผู้มีพระ ภาคว่าแล้ว ครูทเหล่านั้นได้พากันปฏิญาณตนว่า เป็นผู้ถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ คือเป็นที่พึ่งทาง จิตใจ ได้ถือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะตลอดชีวิต เรื่องเกี่ยวข้องกับครูท จึงเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่ง มหานิบาตชาดก ปรากฏเรื่องราวของครูท ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ กับพระโพธิสัตว์อีกด้วย เช่นใน ชาดกชื่อว่า ปันทรกชาดกเป็นชาดกที่ว่าด้วย เรื่องที่เกี่ยวกับโทษของการเปิดเผยความลับแก่ผู้อื่น เมื่อ ทรงตรัสชาดกนี้จบลง พระพุทธองค์ทรงประชุมชาดกว่า ครูทในครั้งนั้นได้เสวยชาติ มาเป็นพระพุทธเจ้า ในบัดนี้ ชีเปลือยได้มาเป็นพระเทวทัตในชาดกนี้ นาคในครั้งนั้นกำเนิดมาเป็นพระสารีบุตรในชาดกนี้ ครูทมี ส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตกาลจวบจนถึงปัจจุบันนี้ (ยมโดย เฟิงพงศา, 2521, 12)

อิทธิพลของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

คติความเชื่อในพระพุทธศาสนากล่าวว่า ครุฑเป็นเทวดาตนหนึ่ง อาศัยอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา กินนาคเป็นอาหาร อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก ครุฑเกิดจากมนุษย์ผู้ทำกรรมด้วยโมหะ คือการหลงผิดว่าฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป ผลกรรมจึงส่งผลให้มาเป็นครุฑ อิทธิพลของครุฑนั้นส่งผลต่อพระพุทธศาสนาอีกด้วย ในพระไตรปิฎกกล่าวว่า อดีตชาติของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงเคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีตชาติ แม้แต่สาวกของพระพุทธองค์บางรูป ท่านได้เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้ว ได้มีพระสูตรสำคัญเป็นอันมาก ที่กล่าวถึงการปรากฏกายของครุฑ ในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงยังมีการกล่าวถึงครุฑเอาไว้ด้วย จึงทำให้มองเห็นได้ว่า ครุฑนั้นมีบทบาท และอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ในครั้งอดีตกาลจวบจนถึง ในสมัยปัจจุบัน (ยมโดย เพ็งพงศา, 2521, 15)

อิทธิพลของครุฑที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า

ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือในสมัยที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงมหาสมัยสูตร เป็นพระสูตรที่ถือว่า เป็นธรรมภาษิต ครั้นนั้นเทวดาทั้งหลาย ต่างได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ครุฑและนาคทั้งหลายต่างมาเฝ้าพระบรมศาสดาเหมือนกัน เมื่อครุฑบินมาถึงปามหาวัน เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า แม้ปักษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ก็มาเฝ้ากันเช่นนี้เช่นกัน ชื่อของปักษีตนนี้ คือจิตรสุบรรณ นาคทั้งหลายที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าได้เห็นครุฑ ต่างกลัวครุฑจะจับกินเป็นอาหาร พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ต่อครุฑและนาค พระองค์ทรงบันดาลให้ครุฑและนาคนั้น ต่างลืมไปว่าเป็นศัตรูกันมานาน สัตว์ทั้งสองเจรจากัน ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ได้มาถวายบังคมต่อหน้าพระพักตร์ของพระบรมศาสดาด้วยความเคารพ พระพุทธองค์ทรงได้แสดงพระสูตรเป็นอันมาก ที่เกี่ยวกับพระชาติของพระองค์ว่า พระองค์ยังทรงเคยเกิดเป็นครุฑมาแล้ว ดังหลายภพหลายชาติจนนับไม่ถ้วน ทำให้เห็นได้เลยว่า ครุฑในคติทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่จริง (ศานติ ภัคดีคำ, 2556: 13)

อิทธิพลของครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง

ครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง ถือว่าครุฑเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในเชิงภูเขาพระสุเมรุราช และในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หน้าที่ของครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง ถือว่าครุฑได้มีบทบาทที่สำคัญมาก ในการอารักขาสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ให้ปลอดภัยจากเหล่ายักษ์ และอสูรทั้งหลายที่คอยมาแย่งชิงภพดาวดึงส์ พระอินทร์ผู้เป็นจอมเทพจึงได้แต่งตั้งครุฑ (พญาลิไท, 2509: 265) ให้ทำหน้าที่อารักขาสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในชั้นที่สอง และให้เหล่านาคทั้งหลาย คอยอารักขาดุสิตสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในชั้นที่หนึ่ง บทบาทหน้าที่ของครุฑ ในคติไตรภูมิพระร่วง จึงถือว่าครุฑเป็นยอดนักรบผู้คอยพิชิตสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อให้ปลอดภัยจากเหล่าอสูรทั้งหลาย (พญาลิไท, 2509: 264)

อิทธิพลของครุฑในบริบทสังคมไทย

ครุฑตามที่ได้รับรู้ในสังคมไทยอีกบริบทหนึ่ง จึงเป็นครุฑในฐานะของตัวละคร รูปแบบของวรรณคดี และวรรณกรรม ที่สังคมไทยได้รับรู้มาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย เป็นราชธานีเป็นต้นมา ครุฑจึงปรากฏในฐานะของพระโพธิสัตว์ อาจจะเป็นตัวละครตัวอื่น ที่ไม่ได้มีภาพของสัญลักษณ์ แห่งพระนารายณ์ตามคติของฮินดู ครุฑในชาดกจึงเป็นที่รับรู้ในอีกลักษณะหนึ่ง ที่คนไทยได้รับรู้กันมาเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องกาเกี มีภาพปรากฏให้เห็น ตั้งแต่ในสมุดภาพไตรภูมิพระร่วง สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา การรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครุฑในสังคมไทย ที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น เป็นการพยายามแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของครุฑ การรับรู้รวมถึงการแสดงออกเกี่ยวกับครุฑ ในแง่มุมอื่นในมิติที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในแผ่นดินไทย ตั้งแต่ยุคสมัยทวารวดีเป็นต้นมา จนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้เข้าใจความเป็นมาของครุฑในพระพุทธศาสนา และครุฑในบริบททางสังคมไทยมากขึ้น (พญาลีไท, 2509: 262)

ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีความเกี่ยวข้องกันในบางเรื่อง พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า พระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต ในครั้งที่ทรงแสดงมหาสมยสูตร ครุฑที่มีนามว่าจิตรสุบรรณ ได้มาเฝ้าพระพุทธองค์ในป่ามหาวัน เพื่อชมบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ ขอลงพระพุทธรูปเป็นสรณะ ครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง มีฐานะเป็นบริวารของพระอินทร์ ครุฑอาศัยอยู่ในเขาพระสุเมรุชั้นที่สอง มีบทบาทหน้าที่ คือเป็นกำแพงช่วยปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อให้ปลอดภัยจากพวกอสูรที่มารุกราน ครุฑในบริบทสังคมไทย คือคนไทยได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑมาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก วรรณคดีทางพระพุทธศาสนา เช่น วรรณคดีกาเกี ไตรภูมิโลกวิจิตร คติโลกศาสตร์ คนไทยได้รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากภาพวาดตามวัด สถาปัตยกรรมไทยในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบกเขาพระสุเมรุราช (ศานติ ภัคดีคำ, 2556: 3)

บทสรุป

ความหมายของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ความหมายของครุฑในพระสูตรตันตปิฎก ครุฑเป็นเทพตนหนึ่ง อยู่ในนิมานสมิพลี อยู่ในการปกครองของท้าววิรุฬหก ความหมายของครุฑในคัมภีร์อรรถกถา ครุฑเป็นนักรบผู้กล้าหาญ ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์จากอสูร ที่มาแย่งชิงสวรรค์ไปจากเทวดา ความหมายของครุฑในวรรณคดีบาลีสันสกฤต ครุฑเป็นผู้ทำหน้าที่หนัก คำว่า ครุฑ มาจากคำว่า ครุ แปลว่า หนัก ครุฑอยู่ในป่าหิมพานต์ เขาไกรลาส ครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเทวดาชั้นล่าง อยู่ทิศใต้ของเขาพระสุเมรุราช เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑ เพราะทำบุญเจือด้วยโมหะ การอุปบัติของครุฑในพระพุทธศาสนาเถรวาท บุคคลทำบุญเจือปนด้วยโมหะ กรรมบันดาลให้กำเนิดเป็นครุฑ

การอุปบัติของครุฑ ในคัมภีร์ไตรภูมิอภินิหารไว้ว่า บุคคลใดอยากปรารถนากำเนิดเป็นครุฑ ต้องถวายทานให้มาก ตั้งจิตอธิษฐานว่าให้ไปบังเกิดในสุบรรณพิภพ การอุปบัติของครุฑในคัมภีร์อรรถกถา แสดงเอาไว้ว่า ครุฑมีกำเนิดสืบแบบ ได้แก่ โอปปาติกะ คือผุดขึ้นเอง ชลาพุชะ คือเกิดในครรภ์ อณฑชะ คือ

เกิดในไข่ สังกะเสหะ คือเกิดในถ้ำโคล ครุฑมีที่อยู่เป็นวิมานเช่นเดียวกับเทวดา ในชั้นจาตุมหาราชิกา คัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวว่า ที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า วิมานสิมพลี หรือวิมานต้นจ้าว ในวรรณคดีบาลี ได้ยืนยันไว้ว่า ที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สิมพลีรุกขพิมาน เป็นวิมานทองประดับด้วยแก้วมณี คัมภีร์อรรถกถา กล่าวแสดงถึง รูปร่างลักษณะของครุฑว่า ครุฑชั้นสูงมีวิมานเป็นสีทอง มีร่างกายดุจเทพบุตร แปลงกายได้ สวมอาภรณ์ทิพย์ มีอายุทิพย์ บริโภคอาหารทิพย์ ครุฑชั้นต่ำอยู่ในวิมานสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร มีร่างกายสีดำ พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า ครุฑมีหน้าที่รับใช้พระพุทธศาสนาเช่นกับนาค คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงหน้าที่ของครุฑไว้ว่า ครุฑและนาคปกป้องพระพุทธศาสนาให้ครบสองพันปี คัมภีร์อรรถกถากล่าวแสดงเอาไว้ เกี่ยวกับหน้าที่ของครุฑว่า เทวดากับครุฑได้สนทนารัศมี เรื่องความไม่ประมาท การกลัวอันตรายที่เกิดขึ้นในอนาคต

คัมภีร์มหานิบาต พระชาติที่หกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เสวยชาติเป็นภูริทัตตนาคราช พราหมณ์ใช้มนต์อาถรรพ์ของครุฑ ทำให้ได้รับความทรมาณ สวรรณสนทนารัศมีกับพระดาบส เกี่ยวกับการทำกรรมที่ไม่มีเจตนา คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงกล่าวไว้ว่า ที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สุวรรณพิภพใต้เขาพระสุเมรุราช ทิศใต้ของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑมีร่างกายใหญ่ แข็งแรงมาก บินได้รวดเร็ว รูปร่างลักษณะของครุฑ คัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกล่าวว่า ครุฑเป็นครึ่งสัตว์ครึ่งเทพ ตัวเป็นเทพ แต่ศีรษะเป็นนกอินทรี มีเครื่องประดับแบบเทวดา เวลาบินเกิดลมพายุ ปันทรกษัตริย์กล่าวว่า ครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ มีกำลังมาก กินนาคเป็นอาหาร เป็นจ้าวแห่งเวหา มีอายุยืน มีฤทธิ์อำนาจ เป็นที่เกรงกลัวต่อ นาค

ครุฑกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกี่ยวข้องกันบางเรื่อง พระพุทธองค์ตรัสว่า พระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต ครั้งที่แสดงมหาสมยสูตร ครุฑมีนามว่าจิตรสุวรรณ มาเฝ้าพระพุทธองค์ในป่ามหาวัน เพื่อชมบารมีที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ ขอถึงพระพุทธองค์เป็นสรณะ ครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง มีฐานะเป็นบริวารของพระอินทร์ ครุฑอยู่ในเขาพระสุเมรุราชชั้นที่สอง มีบทบาทหน้าที่เป็นกำแพงปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อให้ปลอดภัยจากอสูร ครุฑในบริบทสังคมไทย ส่วนใหญ่รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก วรรณคดีในพระพุทธศาสนา เช่น วรรณคดีกาพย์ ไตรภูมิพระร่วง คติโลกศาสตร์ บางส่วนรับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ จากภาพวาดตามวัด สถาปัตยกรรมของไทย ในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบบเขาพระสุเมรุ

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2506). พระนารายณ์ทรงครุฑ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยมโดย เพ็ญพงศา. (2521). ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสภา. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

พระคัมภีร์ โสติณโล. (2558). พุทธวจนะ. กรุงเทพฯ: สยาม.

ศานติ ภัคดีคำ. (2556). ครุฑ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

พญาลิไท. (2509). ไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). ครุฑ. กรุงเทพฯ: ครุสภา.

ศาล มรดกไทย. (2558). ครุฑยุดนาค. กรุงเทพฯ: สยาม.

ส.พลายน้อย. (2554). ครุฑยุดนาค. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

นักรบ พิมพ์ขาว. (2558). ครุฑ. กรุงเทพฯ: ธิงค์ปิยอนด์.

Editorial Board

Wat Angkan Khok Banleng

129 Moo 10 Ban Khok Banleng, Bu Rusi Subdistrict,

Mueang Surin District, Surin Province

E-mail: mongkholkhan1977@gmail.com

Tel. 082 996 7963, 064 442 4598

<https://so15.tci-thaijo.org/index.php/AJNP>